



ΕΛΛΗΝΙΚΟ
ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ
ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

ΦΘΙΝΟΠΩΡΙΝΗ ΕΚΘΕΣΗ 2019

ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2019

ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ

Αμερικής 11
Αθήνα 106 72

www.hfisc.gr

T: 211 1039600

Φ: 210 3615531

e-mail: hfisc@hfisc.gr



ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Πρόλογος	6
ΣΥΝΟΨΗ	10
ΚΕΦΑΛΑΙΟ I: ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ	15
1. Εκτέλεση Προϋπολογισμού ενεαμήνου 2019 και εκτιμήσεις για το σύνολο του έτους	15
1.1. Κρατικός Προϋπολογισμός (ΚΠ) και Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ).....	17
1.2. Κεντρική Κυβέρνηση (πλην ΚΠ)	21
1.3. Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ)	22
1.4. Οργανισμοί Κοινωνικής Ασφάλισης (ΟΚΑ).....	23
Πλαίσιο 1: Επισκόπηση της έκθεσης του ΟΟΣΑ για το σύστημα δημοσιονομικής διαχείρισης στην Ελλάδα	24
2. Εξέλιξη ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων, απαιτήσεων και εγγυήσεων ελληνικού Δημοσίου	27
2.1. Ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις Γενικής Κυβέρνησης	27
2.2. Ληξιπρόθεσμες απαιτήσεις του ελληνικού Δημοσίου	29
2.3. Εγγυήσεις ελληνικού Δημοσίου.....	33
3. Δημόσιο Χρέος.....	35
4. Δημοσιονομικοί στόχοι για το 2020.....	40
Πλαίσιο 2: Δημοσιονομικό ισοζύγιο σε διαρθρωτικούς όρους και μεσοπρόθεσμοι δημοσιονομικοί στόχοι (ΜΔΣ)/medium-term objectives (MTO's)	45
ΚΕΦΑΛΑΙΟ II: ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ & ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ	47
1. Εξέλιξη και εκτιμήσεις ΑΕΠ 2019.....	47
2. Λοιπές μακροοικονομικές εξελίξεις 2019	51
2.1. Πληθωρισμός.....	51
Πλαίσιο 3: Η επίπτωση της μεταβολής του ΦΠΑ στις τιμές	54
2.2. Απασχόληση, ανεργία, εργατικό δυναμικό & μισθολογικό κόστος.....	56
2.3. Κλαδικές εξελίξεις & δείκτες μεταποίησης.....	60
2.4. Ισοζύγιο πληρωμών	65
2.5. Οικονομική συγκυρία.....	68
3. Χρηματοπιστωτικές Εξελίξεις.....	70
3.1. Καταθέσεις-Χορηγήσεις.....	70
3.2. Μη εξυπηρετούμενα δάνεια (ΜΕΔ)	72
3.3. Επιτόκια	73
3.4. Ηλεκτρονικές συναλλαγές.....	76
4. Μακροοικονομικές προβλέψεις για το 2020	78



4.1 Εγχώριες και διεθνείς μακροοικονομικές προβλέψεις.....	78
Πλαίσιο 4: Προβλέψεις για το 2019 & 2020 βάσει οικονομετρικών υποδειγμάτων του ΕΔΣ*.....	81
Πλαίσιο 5: Το αποτέλεσμα μεταφοράς (Carry over effect).....	82
4.2 Αξιολόγηση μακροοικονομικών κινδύνων για το 2020	84
Παράρτημα: Μεθοδολογία αξιολόγησης του δημοσιονομικού στόχου για το 2020... ..	87
1. Μεθοδολογία αξιολόγησης.....	87
2. Το σενάριο βάσης	88
3. Το σενάριο με πρόσθετες δημοσιονομικές παρεμβάσεις.....	91



Ευρετήριο Πινάκων

Πίνακας 1: Εκτέλεση προϋπολογισμού σε επίπεδο ΓΚ (εκατ. ευρώ)	16
Πίνακας 2 Έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού 2019 (εκατ. ευρώ).....	18
Πίνακας 3: Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού Ιανουαρίου Σεπτεμβρίου 2018-2019 (εκατ. ευρώ).....	19
Πίνακας 4: Μηνιαία εξέλιξη πληρωμών ΠΔΕ, 2017-2019 (σωρευτικό υπόλοιπο) ...	21
Πίνακας 5: Ταμειακό αποτέλεσμα Νομικών Προσώπων, επαναταξινομημένων ΔΕΚΟ και νοσοκομείων (εκατ. ευρώ).....	22
Πίνακας 6: Ταμειακό αποτέλεσμα των ΟΤΑ (σε εκατ. ευρώ)*.....	23
Πίνακας 7: Αποτελέσματα Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης (ΟΚΑ) - Ιανουάριος - Σεπτέμβριος 2015-2019 (εκατ. ευρώ)	24
Πίνακας 8: Η δημοσιονομική διαχείριση στην Ελλάδα σε σχέση με τις συστάσεις του ΟΟΣΑ.....	25
Πίνακας 9: Συμμόρφωση των φορολογουμένων κατά την περίοδο Ιανουαρίου - Αυγούστου 2016-2019 ανά κατηγορία φόρου	30
Πίνακας 10: Ποσά που εντάχθηκαν στη ρύθμιση των Ν. 4611/2019 και Ν.4621/2019	31
Πίνακας 11: Πλήθος οφειλετών και οφειλές στο ΚΕΑΟ την 30 ^η Σεπτεμβρίου των ετών 2015-2019	32
Πίνακας 12: Ανεξόφλητα εγγυημένα υπόλοιπα φορέων εντός και εκτός ΓΚ στις 30/9/2019.....	33
Πίνακας 13: Εκδόσεις ομολόγων ελληνικού Δημοσίου 2014-2019	37
Πίνακας 14: Προβλέψεις για γενικό και πρωτογενές αποτέλεσμα του προϋπολογισμού σε επίπεδο ΓΚ για το 2020	42
Πίνακας 15: Δημοσιονομικές επιπτώσεις των πρόσθετων μέτρων και αναπτυξιακό αποτύπωμα (εκατ. ευρώ)	43
Πίνακας 16: Πρωτογενές αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης σύμφωνα με τους όρους Ενισχυμένης Εποπτείας (εκατ. ευρώ)	44
Πίνακας 17: ΑΕΠ 2019 και συνιστώσες της εθνικής δαπάνης	48
Πίνακας 18: Ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου ανά κατηγορία επένδυσης (σε εκατ. ευρώ).	49
Πίνακας 19: Εισαγωγές και εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών (σε εκατ. ευρώ) ...	50
Πίνακας 20: Ισοζύγιο ροών μισθωτής εργασίας στον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας	58
Πίνακας 21: Βασικά μεγέθη απασχόλησης & ανεργίας (15-64 ετών, σε χιλ. άτομα, β' τρίμηνο)	58
Πίνακας 22: Σύνολο των μη εξυπηρετούμενων δανείων (εκατ ευρώ.), Δεκ. 2008 - Μαρ. 2019	73
Πίνακας 23: Προβλέψεις για τη μεγέθυνση του ΑΕΠ, σύμφωνα με εγχώριους και διεθνείς φορείς (σταθερές τιμές 2010)	78
Πίνακας 24: Προβλέψεις για ετήσια μεταβολή των συνιστωσών του ΑΕΠ σε σταθερές τιμές 2010 (%).....	79
Πίνακας 25: Λοιποί δείκτες για τις επισφαλείς ισορροπίες της ελληνικής οικονομίας	81
Πίνακας 26: Καθαρά έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού* - σενάριο βάσης (εκατ. ευρώ)	89



Πίνακας 27: Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης* - σενάριο βάσης (εκατ. ευρώ)	90
Πίνακας 28: Αναπτυξιακές και κοινωνικές παρεμβάσεις (Α') - παρεμβάσεις βελτίωσης του δημοσιονομικού αποτελέσματος (Β')	92
Πίνακας 29: Ταξινόμηση ως προς το είδος των δημοσιονομικών επιπτώσεων	94



Ευρετήριο Διαγραμμάτων

Διάγραμμα 1: Εξέλιξη ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων Γενικής Κυβέρνησης (στοιχεία εννεαμήνου, εκατ. ευρώ)	28
Διάγραμμα 2: Ληξιπρόθεσμες φορολογικές απαιτήσεις ελληνικού Δημοσίου και εισπράξεις κατά την περίοδο Ιανουαρίου - Σεπτεμβρίου για τα έτη 2014 - 2019 (σε εκατ. ευρώ)	29
Διάγραμμα 3: Κατανομή Αναμενόμενων Εισπράξεων της ρύθμισης για τις «120 δόσεις» ανά Έτος (σε εκατ. ευρώ).....	31
Διάγραμμα 4: Ληξιπρόθεσμες ασφαλιστικές απαιτήσεις και εισπράξεις κατά την περίοδο Ιανουάριος - Σεπτέμβριος για τα έτη 2015 έως 2019	32
Διάγραμμα 5: Εξέλιξη χρέους Γενικής Κυβέρνησης 2010-2018 και προβλέψεις 2019-2021 (% του ΑΕΠ)	36
Διάγραμμα 6: Εξέλιξη Πιστοληπτικής Διαβάθμισης της Ελλάδας, 2009-2019.....	37
Διάγραμμα 7: Διάρθρωση Χρέους Κεντρικής Διοίκησης (Ιούλιος 2019)	38
Διάγραμμα 8: Χρονοδιάγραμμα λήξεων ελληνικού δημοσίου χρέους - Ιούλιος 2019 (εκατ. ευρώ).....	39
Διάγραμμα 9: Εκτιμήσεις για τον ρυθμό αύξησης του ελληνικού ΑΕΠ 2019.....	47
Διάγραμμα 10: Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (Εν.ΔΤΚ)	51
Διάγραμμα 11: Ανάλυση μεταβολής Εν.ΔΤΚ Σεπτεμβρίου 2019 (ετήσιες % μεταβολές)	52
Διάγραμμα 12: Κλάδος διατροφής και μη αλκοολούχων ποτών (ετήσιες % μεταβολές)	53
Διάγραμμα 13: Κλάδος ενέργειας (ηλεκτρισμός - αέριο) -ετήσιες % μεταβολές	53
Διάγραμμα 14: Κλάδος εστίασης (ετήσιες % μεταβολές)	54
Διάγραμμα 15: Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή και «πυρήνας πληθωρισμού».....	55
Διάγραμμα 16: Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή Ελλάδα και ευρωζώνης	56
Διάγραμμα 17: Δείκτης μισθολογικού κόστους.....	59
Διάγραμμα 18: Δείκτης Κύκλου Εργασιών στη Βιομηχανία	60
Διάγραμμα 19: Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής.....	61
Διάγραμμα 20: Δείκτης Υπεύθυνων Προμηθειών στη Μεταποίηση (PMI).....	62
Διάγραμμα 21: Δείκτης Παραγωγής Κλάδου Κατασκευών	62
Διάγραμμα 22: Δείκτες Κύκλου Εργασιών σε Λιανικό και Χονδρικό Εμπόριο	63
Διάγραμμα 23: Δείκτες Κύκλου Εργασιών σε Μεταφορές.....	64
Διάγραμμα 24: Δείκτες Κύκλου Εργασιών στις Τουριστικές Υπηρεσίες	64
Διάγραμμα 25: Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών Ιανουαρίου-Αυγούστου (εκατ. ευρώ)	65
Διάγραμμα 26: Ισοζύγιο αγαθών Ιανουαρίου-Αυγούστου (εκατ. ευρώ)	66
Διάγραμμα 27: Εισαγωγές και εξαγωγές αγαθών (εκατ. ευρώ)	66
Διάγραμμα 28: Ισοζύγιο υπηρεσιών (εκατ. ευρώ)	67
Διάγραμμα 29: Ξένες άμεσες επενδύσεις (εκατ. ευρώ)	67
Διάγραμμα 30: Δείκτες οικονομικού κλίματος και καταναλωτικής εμπιστοσύνης ..	68
Διάγραμμα 31: Δείκτες επιχειρηματικών προσδοκιών	69
Διάγραμμα 32: Υπόλοιπα (εκ. ευρώ) και ρυθμοί μεταβολής (%) των καταθέσεων των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών, 2010-2019	70



Διάγραμμα 33: Υπόλοιπα (εκ. ευρώ) και ετήσιος ρυθμός μεταβολής (%) των χορηγήσεων σε επιχειρήσεις και νοικοκυριά, 2010-2019	71
Διάγραμμα 34: Ρυθμός μεταβολής (%) της συνολικής χρηματοδότησης, της χρηματοδότησης του εγχώριου ιδιωτικού τομέα και των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων, 2018-2019*	72
Διάγραμμα 35: Υπόλοιπα (χιλ. ευρώ) των μη εξυπηρετούμενων δανείων ανά κατηγορία ως προς το σύνολό τους, 2008-2019.....	73
Διάγραμμα 36: Τραπεζικά επιτόκια νέων καταθέσεων από νοικοκυριά και μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις.....	74
Διάγραμμα 37: Τραπεζικά επιτόκια νέων χρηματοδοτήσεων σε νοικοκυριά, ελεύθερους επαγγελματίες και μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις	74
Διάγραμμα 38: Περιθώριο επιτοκίου (διαφορά μέσου επιτοκίου δανείων και καταθέσεων).....	75
Διάγραμμα 39: Αριθμός καρτών με λειτουργίες πληρωμών (χιλ.).....	76
Διάγραμμα 40: Αριθμός (αριστερό διάγραμμα, εκ. συναλλαγές) και αξία (δεξιό διάγραμμα, δισ. ευρώ) συναλλαγών με κάρτες που εκδίδονται από εγχώριους παρόχους υπηρεσιών πληρωμών (ΠΥΠ)	77
Διάγραμμα 41: Εύρος προβλέψεων του ΕΔΣ και εκτιμήσεις ΥΠΟΙΚ για τη μεταβολή του πραγματικού ΑΕΠ, 2019 & 2020	82
Διάγραμμα 42: Τριμηνιαίο ΑΕΠ σε Εκατ. Ευρώ (Αλυσωτοί Δείκτες Όγκου)	83
Διάγραμμα 43: Ποσοστιαίες μεταβολές ΑΕΠ σε σταθερές τιμές και μετρήσεις του αποτελέσματος μεταφοράς (carry over)	83



ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Η ελληνική οικονομία εδώ και πλέον ένα έτος έχει εξέλθει των προγραμμάτων οικονομικής προσαρμογής με την οικονομική δραστηριότητα να έχει αποκτήσει θετική δυναμική, η οποία επιτυγχάνεται σε συνδυασμό με την άσκηση «συνετών» δημοσιονομικών πολιτικών. Η θετική αυτή δυναμική της οικονομίας, ωστόσο, θα πρέπει να ενταθεί τα επόμενα έτη. Οι τελευταίες ενδείξεις, όπως αυτές αποτυπώνονται σε οικονομικούς δείκτες είναι ενθαρρυντικές: οι καταθέσεις στις ελληνικές τράπεζες αυξήθηκαν μέσα σε μερικούς μήνες πάνω από 10 δις. ευρώ, η καταναλωτική εμπιστοσύνη βρίσκεται σε υψηλά ετών και μάλιστα σε θετική πορεία αντίθετα με τον αντίστοιχο δείκτη του μέσου όρου των χωρών της ευρωζώνης ο οποίος καταγράφει πτώση, οι αποδόσεις των δεκαετών ομολόγων του ελληνικού δημοσίου βρίσκονται ιστορικά χαμηλά περί το 1,4%, ενώ τα τρίμηνης διάρκειας έντοκα γραμμάτια κατέγραψαν αρνητικές αποδόσεις, δηλαδή το ελληνικό δημόσιο θα κληθεί να επιστρέψει λιγότερα χρήματα από αυτά που δανείστηκε (σε ονομαστικούς όρους).

Αν και η οικονομική σταθερότητα και η θετική ψυχολογία διαδραματίζουν σημαντικό ρόλο στη λειτουργία της οικονομίας, αυτά από μόνα τους δεν είναι αρκετά. Σημαντικές είναι επίσης οι πολιτικές οι οποίες θα πρέπει να στοχεύσουν σε χρόνιες παθογένειες της ελληνικής οικονομίας, όπως η βελτίωση της παραγωγικότητας, η καταπολέμηση της γραφειοκρατίας, η ισχυροποίηση των θεσμών κα. Οι πολιτικές σε συνδυασμό με την οικονομική σταθερότητα δύνανται να οδηγήσουν την οικονομία σε τροχιά στέρεης και βιώσιμης ανάπτυξης με την προϋπόθεση πάντα της ικανότητας απορρόφησης δονήσεων από το εξωτερικό περιβάλλον.

18 Νοεμβρίου 2019

Ο Πρόεδρος του Διοικητικού Συμβουλίου

Παναγιώτης Κορλίας



ΣΥΝΟΨΗ

Οι δημοσιονομικές επιδόσεις κατά το πρώτο εννεάμηνο του 2019 ήσαν θετικές καθώς το ταμειακό πρωτογενές πλεόνασμα της Γενικής Κυβέρνησης αυξήθηκε κατά περίπου 1 δισ. ευρώ (+21,4%) σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2018. Σημαντικό μέρος της αύξησης των εσόδων (άνω των 2 δισ. ευρώ) οφείλεται σε εισπράξεις οι οποίες δε λαμβάνονται υπόψη στον υπολογισμό του αποτελέσματος σε «όρους ενισχυμένης εποπτείας» (μεταφορά εσόδων από ANFAs και SMPs και έσοδα αποκρατικοποιήσεων). Το γεγονός αυτό δεν φαίνεται να επηρεάζει την επίτευξη του στόχου, δεδομένων των περυσινών υψηλών επιδόσεων. Συνεπώς, και μετά την εξαίρεση του ανωτέρω ποσού, ο στόχος του 2019 για πρωτογενές πλεόνασμα της τάξης του 3,5% του ΑΕΠ, εξακολουθεί να παραμένει εφικτός, ενώ δεν αποκλείεται η ελαφρά υπέρβασή του.

Τα φορολογικά έσοδα στις περισσότερες κατηγορίες κινήθηκαν στα περυσινά επίπεδα, ενώ οι δαπάνες παρουσίασαν συγκρατημένη αύξηση, κυρίως λόγω της αυξημένης μισθολογικής δαπάνης που οφείλεται σε μισθολογικές ωριμάνσεις και σε αυξημένες εργοδοτικές εισφορές που επιβάρυναν το Δημόσιο.

Η υλοποίηση του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ) -του οποίου η υστέρηση είναι συνήθης για την χρονική αυτή περίοδο- περιοριζόταν στο 38,3%, μέχρι και τα τέλη Σεπτεμβρίου 2019. Επί του παρόντος δεν είναι δυνατή ασφαλής πρόβλεψη για την πορεία εκτέλεσης του συγκεκριμένου τμήματος του προϋπολογισμού, με δεδομένα τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του ΠΔΕ και δεν είναι απίθανο να υπάρξει υστέρηση και στο τέλος του 2019. Από στενά δημοσιολογιστική οπτική και εάν ληφθεί υπόψη μόνο η δέσμευση για την επίτευξη ορισμένου πρωτογενούς πλεονάσματος το ανωτέρω φαινόμενο συμβάλλει στη διαμόρφωση ενός «ευνοϊκού» δημοσιονομικού αποτελέσματος. Από ευρύτερη οικονομική άποψη, πρόκειται για αρνητική εξέλιξη, καθώς μεσοπρόθεσμα συνεπάγεται αδυναμία μεγιστοποίησης των θετικών αναπτυξιακών επιπτώσεων που θα μπορούσε να έχει η πλήρης εκτέλεση του ΠΔΕ.

Οι ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις της Γενικής Κυβέρνησης διατηρούνται στα περυσινά επίπεδα, περί τα 2,5 δισ. ευρώ, λόγω μείωσης των αντίστοιχων επιβαρύνσεων των υποτομέων της ΓΚ και παράλληλης αύξησης των εκκρεμών επιστροφών φόρων. Η συρρίκνωση του αποθέματος των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων σε σημαντικά χαμηλότερο επίπεδο, αν όχι η πρακτική τους εξάλειψη, εξακολουθεί να είναι μια ανοιχτή πρόκληση για τη δημοσιονομική διαχείριση.

Η δημιουργία νέων ληξιπρόθεσμων φορολογικών υποχρεώσεων προς το ελληνικό Δημόσιο παρουσιάζει βελτιωμένη εικόνα, καθώς ο ρυθμός αύξησής τους είναι ο χαμηλότερος της τελευταίας εξαετίας. Ωστόσο, το απόθεμα ληξιπρόθεσμων φορολογικών και ασφαλιστικών οφειλών καθώς και ο αριθμός οφειλετών με εκκρεμείς φορολογικές υποχρεώσεις εξακολουθούν να διατηρούνται υψηλά.

Το ελληνικό δημόσιο χρέος παραμένει σε πολύ υψηλό επίπεδο, ωστόσο εκτιμάται ότι θα εισέλθει σε τροχιά αποκλιμάκωσης, αρχής γενομένης από το τρέχον έτος. Σε αυτήν την εξέλιξη θα συνδράμει το χαμηλό κόστος δανεισμού του ελληνικού Δημοσίου, η δέσμευση για την επίτευξη πρωτογενών πλεονασμάτων αλλά και η περαιτέρω αύξηση του ΑΕΠ. Παράλληλα, οι ακαθάριστες δανειακές ανάγκες του ελληνικού Δημοσίου τα επόμενα έτη φαίνεται να είναι συγκρατημένες και διαχειρίσιμες, εξαιτίας και της εφαρμογής των βραχυπρόθεσμων και των μεσοπρόθεσμων μέτρων για το ελληνικό δημόσιο χρέος.

Για το 2020 η επίτευξη του δημοσιονομικού στόχου (πρωτογενές πλεόνασμα 3,5% του ΑΕΠ σε όρους «ενισχυμένης εποπτείας») κρίνεται εφικτή από το Ελληνικό Δημοσιονομικό Συμβούλιο υπό προϋποθέσεις, μεταξύ των οποίων προέχουν ιδίως οι εξής:

(α) Δεν θα υπάρξει αρνητική απόκλιση στα αποτελέσματα των πρόσθετων παρεμβάσεων που σχεδιάζεται να εφαρμοστούν με στόχο τη βελτίωση του δημοσιονομικού αποτελέσματος. Ειδικά, τα μέτρα που αναφέρονται σε «καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και διεύρυνση της φορολογικής βάσης με μέτρα προώθησης των ηλεκτρονικών συναλλαγών», χαρακτηρίζονται από υψηλό βαθμό αβεβαιότητας και παραμένει μάλλον ασαφής ο τρόπος με τον οποίο θα διευρυνθεί η φορολογική βάση.

(β) Θα υλοποιηθούν οι αισιόδοξες μακροοικονομικές προβλέψεις για την αύξηση του ΑΕΠ.

(γ)) Θα επιβεβαιωθεί η εκτίμηση του Υπουργείου Οικονομικών ότι η περαιτέρω αύξηση του ονομαστικού ΑΕΠ κατά 959 εκατ. ευρώ (συνεπεία των πρόσθετων αναπτυξιακών και κοινωνικών παρεμβάσεων) θα αποδώσει πρόσθετα φορολογικά έσοδα περί τα 330 εκατ. ευρώ και πρόσθετα έσοδα από ασφαλιστικές εισφορές της τάξης των 140 εκατ. ευρώ.

(δ) Θα αποδειχθούν διαχειρίσιμες για τον προϋπολογισμό του 2020 πιθανές έκτακτες επιβαρύνσεις από δικαστικές αποφάσεις.



Το Ελληνικό Δημοσιονομικό Συμβούλιο αξιολογεί ως εφικτή την εκτίμηση του Υπουργείου Οικονομικών για διαρθρωτικό πλεόνασμα¹ της τάξης του 2,7% του δυνητικού ΑΕΠ, το 2019 όπως και πλεόνασμα της τάξης του 1,8% του δυνητικού ΑΕΠ, το 2020. Σε κάθε περίπτωση, η υπερκάλυψη του μεσοπρόθεσμου δημοσιονομικού στόχου (0,25% του δυνητικού ΑΕΠ) τόσο για το 2019 όσο και για το 2020 είναι πολύ πιθανή.

Από πλευράς μακροοικονομικών εξελίξεων, η παρατηρούμενη επιτάχυνση της αύξησης του ΑΕΠ είναι αναμφίβολα θετική. Ωστόσο, οι απαιτούμενοι ρυθμοί μεγέθυνσης, τουλάχιστον κατά τα αμέσως επόμενο χρονικό διάστημα, θα είναι υψηλότεροι.

Η αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ το 2019 κατά 2,0%, όπως εκτιμά το Υπουργείο Οικονομικών είναι ελαφρώς πιο αισιόδοξη από το κεντρικό σενάριο των προβλέψεων του ΕΔΣ (1,8%) αλλά, πάντως, εφικτή.

Αναφορικά με τις μακροοικονομικές εξελίξεις του Α' εξαμήνου του 2019, τη μεγαλύτερη συνεισφορά στην αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ έχει η δημόσια κατανάλωση. Προβληματισμό προκαλεί η πρόσφατη οριακή συρρίκνωση της ιδιωτικής κατανάλωσης (κατά το α' εξάμηνο) και η οιονεί στασιμότητα των πάγιων επενδύσεων.

Ειδικά για την ιδιωτική κατανάλωση, η αρνητική αυτή εξέλιξη του Α' εξαμήνου είναι ακόμα πιο προβληματική, αν ληφθεί υπόψη ότι το διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών το ίδιο διάστημα αυξήθηκε κατά 4,9%. Το φαινόμενο αυτό, πάντως, θα μπορούσε να ερμηνευθεί σε ένα βαθμό από την τάση των νοικοκυριών για μιας μορφής «απομόχλευση» - δηλαδή περιορισμό της κατανάλωσης, προκειμένου να εξυπηρετηθούν ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις τους προς τα τραπεζικά ιδρύματα, την ΑΑΔΕ και τα ασφαλιστικά ταμεία, υπό την απειλή ρευστοποίησης εμπράγματων εξασφαλίσεων κ.ά. αναγκαστικών μέτρων είσπραξης, όπως η κατάσχεση τραπεζικών λογαριασμών, οι πλειστηριασμοί κ.ο.κ. και, με δεδομένες τις νέες δυνατότητες ρύθμισης αυτών των οφειλών, οι οποίες θεσπίστηκαν κατά το προηγούμενο διάστημα. Τέλος, το γενικότερο κλίμα των εκλογικών διαδικασιών του Μαΐου-Ιουνίου είναι πιθανό να συνέβαλε στην αναβολή υλοποίησης καταναλωτικών δαπανών εκ μέρους των νοικοκυριών.

¹ Το έλλειμμα ή πλεόνασμα σε διαρθρωτικούς όρους σημαίνει ότι κατά τον υπολογισμό του λαμβάνονται υπόψη οι διακυμάνσεις των οικονομικών κύκλων (απόκλιση της οικονομίας από την μακροχρόνια τάση), ενώ εξαιρούνται από τον υπολογισμό του έκτακτες και άλλες προσωρινές δαπάνες και έσοδα που επιδρούν στο δημοσιονομικό αποτέλεσμα, όπως για παράδειγμα έσοδα από αποκρατικοποιήσεις.

Παρά ταύτα, σε επίπεδο πρόδρομων δεικτών, τόσο ο δείκτης οικονομικού κλίματος, όσο και ο δείκτης καταναλωτικής εμπιστοσύνης παρουσίασαν σημαντική βελτίωση, η οποία αναμένεται σε ένα βαθμό να επηρεάσει θετικά την «πραγματική» οικονομία το Β' εξάμηνο του 2019. Στις θετικές εξελίξεις επίσης περιλαμβάνεται η συρρίκνωση του ελλείμματος στο ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών κατά περίπου 1 δισ. ευρώ κατά την περίοδο Ιανουαρίου-Αυγούστου 2019 και σε σύγκριση με το αντίστοιχο περυσινό διάστημα, κυρίως λόγω της βελτίωσης του ταξιδιωτικού ισοζυγίου.

Το ποσοστό ανεργίας συνεχίζει να μειώνεται (17,0% το Β' τρίμηνο του 2019 έναντι 19,2% την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι), αλλά οι άνεργοι παραμένουν κατά 430.000 άτομα περισσότεροι σε σχέση με το 2008. Αντίστοιχα, ο συνολικός αριθμός των απασχολούμενων συνεχίζει να αυξάνεται, αλλά υπολείπεται σημαντικά (-678.000 άτομα) σε σχέση με τα προ κρίσης επίπεδα. Η εξέλιξη της μισθωτής απασχόλησης παρουσιάζει σχετική αστάθεια η οποία πιστοποιεί ότι η αγορά εργασίας δεν έχει ακόμα εδραιώσει την απαιτούμενη θετική δυναμική. Τέλος, αρνητική εξέλιξη συνιστά η -έστω οριακή- μείωση του μεγέθους του Εργατικού Δυναμικού. Βάσει των παραπάνω, παρά την βελτίωση, η κατάσταση της αγοράς εργασίας απέχει ακόμα πολύ από το να χαρακτηριστεί ως «κανονική».

Ο πληθωρισμός² κινήθηκε σε χαμηλό επίπεδο με σαφείς τάσεις επιβράδυνσης από το Μάιο και μετά, κυρίως λόγω της μετάταξης σε χαμηλότερο συντελεστή ΦΠΑ σειράς αγαθών και υπηρεσιών στους κλάδους της διατροφής, εστίασης και ενέργειας. Σημειώνεται πως η μείωση αυτή του ΦΠΑ οδήγησε τις τιμές σε χαμηλότερο επίπεδο στους κλάδους της διατροφής/αλκοολούχων ποτών και ενέργειας, αλλά όχι στον κλάδο της εστίασης όπου η μείωση του ΦΠΑ φαίνεται ότι «απορροφήθηκε» από τις επιχειρήσεις και δεν αποτυπώθηκε σε πτώση των τιμών.

Για το 2020 η πρόβλεψη του Υπουργείου Οικονομικών για ρυθμό μεγέθυνσης 2,8% κρίνεται από το Ελληνικό Δημοσιονομικό Συμβούλιο ως αισιόδοξη, αλλά εντός αποδεκτών ορίων. Συγκρατημένες ως προς την αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ το 2020 είναι και οι εκτιμήσεις εγχώριων και διεθνών οργανισμών οι οποίες θέτουν το ρυθμό μεγέθυνσης για το 2020 μεταξύ του 2,0% και 2,5%.

Εξακολουθούν να παραμένουν σημαντικές εστίες αβεβαιότητας, τόσο εγχώριες όσο και εξωτερικές. Οι επιπτώσεις τους δεν είναι εύκολο να εκτιμηθούν, εκ των προτέρων και με ακρίβεια. Ειδικότερα:

² Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή



- Ενέχει υψηλή αβεβαιότητα το σενάριο της επεκτατικής επίδρασης των δημοσιονομικών παρεμβάσεων του 2020, στο βαθμό που οι πολλαπλασιαστικές επιδράσεις που έχουν εκτιμηθεί (μεγαλύτερες της μονάδας για τα επεκτατικά φορολογικά μέτρα) αποδειχθούν χαμηλές.
- Επιπλέον αβεβαιότητες υπάρχουν ως προς την αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης, εξαιτίας της εικαζόμενης ροπής των νοικοκυριών για «απομόχλευση», όπως προαναφέρθηκε.
- Είναι υπαρκτός ο κίνδυνος επιδείνωσης του εξωτερικού ισοζυγίου της οικονομίας, λόγω αύξησης των εισαγωγών αγαθών και υπηρεσιών που ικανοποιούν καταναλωτικούς είτε παραγωγικούς σκοπούς.
- Στο σενάριο επιδείνωσης του εξωτερικού ισοζυγίου συγκαταλέγονται οι προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι εγχώριες εξαγωγικές δυνάμεις, από το διεθνή ανταγωνισμό ιδιαίτερα υπό συνθήκες αργής αποκατάστασης της χρηματοδότησής τους από το εγχώριο τραπεζικό σύστημα.
- Κίνδυνοι για την επίτευξη του αισιόδοξου μακροοικονομικού σεναρίου πηγάζουν από την πιθανή οικονομική επιβράδυνση σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, το μεγάλο όγκο μη εξυπηρετούμενων δανείων των ελληνικών εμπορικών τραπεζών οι οποίες επιβραδύνουν την πιστωτική επέκταση, αλλά και τις όποιες αρνητικές επιπτώσεις από τη διαδικασία αποχώρησης της Μ. Βρετανίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση.
- Τέλος, το διεθνές περιβάλλον φορτίζεται από γεωπολιτικές εντάσεις και αβεβαιότητες. Αυτές αφορούν ιδιαίτερα το ζήτημα των σχέσεων Τουρκίας - Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη διαχείριση του προσφυγικού - μεταναστευτικού ζητήματος, καθώς και την εκμετάλλευση των κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στη θαλάσσια περιοχή Κυπριακής δικαιοδοσίας.



ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ι: ΔΗΜΟΣΙΟΝΟΜΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

1. Εκτέλεση Προϋπολογισμού ενεαμήνου 2019 και εκτιμήσεις για το σύνολο του έτους

- Με δεδομένη την μεγάλη υπέρβαση του στόχου πέρυσι ο στόχος το 2019 για πρωτογενές πλεόνασμα της τάξης του 3,5% είναι εφικτός και είναι πιθανή και φέτος μια μικρή υπέρβαση.
- Η υψηλή επίδοση στα έσοδα του προϋπολογισμού οφείλεται σχεδόν αποκλειστικά σε εφάπαξ - μη επαναλαμβανόμενες εισπράξεις.
- Τα φορολογικά έσοδα κινούνται σε αντίστοιχα με τα περυσινά επίπεδα.
- Ελαφρώς αυξημένες αλλά υπό έλεγχο οι δαπάνες του προϋπολογισμού.
- Πιθανή υστέρηση στην εκτέλεση του ΠΔΕ για ένα ακόμα έτος.

Τα στοιχεία Σεπτεμβρίου του 2019 για την εκτέλεση του προϋπολογισμού σε επίπεδο ΓΚ του (Πίνακας 1), συνηγορούν με τις εκτιμήσεις ότι το έτος 2019 θα κλείσει με βελτιωμένο δημοσιονομικό αποτέλεσμα σε σχέση με το 2018.

Τα έσοδα παρουσίασαν αύξηση κατά 3.680 εκατ. ευρώ (+6,5%) και διαμορφώθηκαν στα 60.615 εκατ. ευρώ (+6,5%) σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο πέρυσι³. Αυτή η αυξητική τάση αφορά το σύνολο των επιμέρους κατηγοριών. Ειδικότερα, τα έσοδα από φόρους αυξήθηκαν κατά 683 εκατ. ευρώ (+2%), τα έσοδα από ασφαλιστικές εισφορές αυξήθηκαν κατά 682 εκατ. ευρώ (+4,3%), ενώ σημαντική αύξηση παρουσιάζουν τα έσοδα από μεταβιβάσεις και από πωλήσεις μη χρηματοοικονομικών παγίων.

Αντίστοιχα, οι δαπάνες παρουσιάζουν και αυτές αύξηση, η οποία όμως υπολείπεται της αντίστοιχης αύξησης των εσόδων. Το σύνολο των δαπανών έχει αυξηθεί, σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2018, κατά 1.637 εκατ. ευρώ (+3%) και διαμορφώνεται σε 55.427 εκατ. ευρώ. Ειδικότερα, οι αμοιβές προσωπικού είναι αυξημένες κατά 400 εκατ. ευρώ, οι κοινωνικές/ασφαλιστικές παροχές κατά 506 εκατ. ευρώ και οι μεταβιβάσεις κατά 501 εκατ. ευρώ ποσό που αναμένεται να ενισχυθεί περαιτέρω, λόγω της χορήγησης εντός του 2019 του επιδόματος θέρμανσης του 2020. Οι υπόλοιπες κατηγορίες των δαπανών παρουσιάζουν οριακές μεταβολές.

Ως αποτέλεσμα των παραπάνω, το ταμειακό πλεόνασμα της Γενικής Κυβέρνησης κατά την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου, διαμορφώνεται σε 2.201 εκατ. ευρώ, δηλαδή σημαντικά αυξημένο (+78,5%) σε σχέση με το αντίστοιχο διάστημα του 2018. Σε επίπεδο πρωτογενούς ταμειακού αποτελέσματος στο εννεάμηνο, το αποτέλεσμα είναι βελτιωμένο κατά 1.055 εκατ. ευρώ (+21,4%).

³ Τους τελευταίους μήνες ο ΚΠ εκτελείται κατά κανόνα πολύ υψηλότερα από τους τεθέντες στόχους λόγω υψηλών μη φορολογικών εκτάκτων και εφάπαξ εσόδων.



Ωστόσο, θα πρέπει να σημειωθεί ότι σημαντικό μέρος της αύξησης των εσόδων (άνω των 2 δισ. ευρώ) στο εννέαμηνο του 2019 οφείλεται σε εισπράξεις οι οποίες δεν λαμβάνονται υπόψη στον υπολογισμό του αποτελέσματος σε «όρους ενισχυμένης εποπτείας» (Μεταφορά εσόδων από ANFA και SMP και έσοδα αποκρατικοποιήσεων⁴). Το γεγονός αυτό όμως δεν φαίνεται να επηρεάζει την επίτευξη του στόχου, δεδομένων των περυσινών αντίστοιχων επιδόσεων. Συνεπώς, και μετά την εξαίρεση των ανωτέρω ποσών ο στόχος εξακολουθεί να παραμένει εφικτός, ενώ δεν αποκλείεται η ελαφρά υπέρβασή του.

Πίνακας 1: Εκτέλεση προϋπολογισμού σε επίπεδο ΓΚ (εκατ. ευρώ)

	Ιαν. - Σεπτ. 2018	Ιαν. - Σεπτ. 2019	Δ 2019-2018	
			χιλ. €	%
A. Έσοδα	56.935	60.615	3.680	6,5%
Φόροι	34.602	35.285	683	2,0%
Ασφαλιστικές εισφορές	15.967	16.649	682	4,3%
Μεταβιβάσεις	3.223	4.559	1.336	41,5%
Πωλήσεις μη χρηματοοικονομικών παγίων	2.303	3.277	974	42,3%
Λοιπά έσοδα	840	846	6	0,7%
B. Δαπάνες	53.790	55.427	1.637	3,0%
Αμοιβές προσωπικού	12.573	12.973	400	3,2%
Κοινωνικές παροχές	28.863	29.369	506	1,8%
Μεταβιβάσεις	2.714	3.215	501	18,5%
Αγορά αγαθών και υπηρεσιών	4.537	4.516	-21	-0,5%
Επιδότησεις	1.137	1.301	164	14,4%
Τόκοι καταβληθέντες	3.957	4.049	92	2,3%
Λοιπές δαπάνες	8	4	-4	-50,0%
Γ. Καθαρή απόκτηση μη χρημ/κών περιουσιακών στοιχείων	1.912	2.987	1.075	56,2%
Ισοζύγιο (πλεόνασμα) (Α-Β-Γ)	1.233	2.201	968	78,5%
Πρωτογενές πλεόνασμα	4.923	5.978	1.055	21,4%

Πηγή: Δελτίο μηνιαίων στοιχείων Γενικής Κυβέρνησης, Σεπτέμβριος 2019

Σημ. Στοιχεία σε τροποποιημένη ταμειακή βάση

⁴ Έσοδα που αφορούν ποσό ύψους €1.119 εκατ., που εισπράχθηκε ως τίμημα της επέκτασης της σύμβασης παραχώρησης του Διεθνούς Αερολιμένα Αθηνών.

1.1. Κρατικός Προϋπολογισμός (ΚΠ) και Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ)

Έσοδα

Την περίοδο Ιανουαρίου - Σεπτεμβρίου 2019, τα έσοδα του ΚΠ αυξήθηκαν περίπου κατά 2 δισ. ευρώ, σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος όπως και με το στόχο και διαμορφώθηκαν στα 38.523 εκατ. ευρώ⁵. Η θετική απόκλιση οφείλεται κατά βάση στην αύξηση των εισπράξεων από φόρους, πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών και σε λοιπά τρέχοντα έσοδα ενώ αποδίδεται σε εφάπαξ (one/off) κυρίως εισροές.

Τα φορολογικά έσοδα στις περισσότερες κατηγορίες κινήθηκαν στα περσινά επίπεδα, (μέση αύξηση κατά 1,5%). Ειδικότερα, ο ΦΠΑ λοιπών προϊόντων και υπηρεσιών υπερέβη τόσο τους αντίστοιχους στόχους όσο και τις πραγματοποιήσεις του προηγούμενου έτους κατά 600 εκατ. ευρώ. Η υπέρβαση αυτή οφείλεται εν μέρει στην είσπραξη ποσού 271,6 εκατ. ευρώ, στο πλαίσιο επέκτασης της σύμβασης παραχώρησης του Διεθνούς Αερολιμένα Αθηνών. Οι Ειδικοί Φόροι Κατανάλωσης ήσαν οριακά μειωμένοι, κυρίως λόγω των μειωμένων εσόδων από τον ΕΦΚ καπνικών προϊόντων. Τα έσοδα από τακτικούς φόρους ακίνητης περιουσίας καθορίζονται σχεδόν αποκλειστικά από τα έσοδα του ΕΝΦΙΑ, τα οποία υπερβαίνουν μεν το στόχο αν και έχουν περιοριστεί συγκριτικά με τα αντίστοιχα περσινά έσοδα, μετά τις μειώσεις που νομοθετήθηκαν πρόσφατα. Ο Φόρος Εισοδήματος απέδωσε 300 εκατ. ευρώ περισσότερα σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος κυρίως λόγω αύξησης των εσόδων από φυσικά και νομικά πρόσωπα, που αντισταθμίστηκαν εν μέρει από την κάμψη των εσόδων από λοιπούς φόρους εισοδήματος⁶. Η κάμψη αυτή οφείλεται κατά βάση στο μέρισμα του ελληνικού Δημοσίου από την Τράπεζα της Ελλάδος, το οποίο περιορίστηκε στα 352 εκατ. ευρώ έναντι 614 εκατ. ευρώ το έτος 2018 και, δευτερευόντως, στη μείωση των εσόδων από λοιπούς τρέχοντες φόρους.

Οι μεταβιβάσεις αυξήθηκαν έναντι του 2018 λόγω μεταβίβασης ποσού 644 εκατ. ευρώ από τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας (ESM) υπέρ του ΠΔΕ (του συγχρηματοδοτούμενου πρωτίστως σκέλους του). Επιπλέον περιλαμβάνεται η μεταφορά αποδόσεων λόγω διακράτησης ομολόγων του ελληνικού Δημοσίου στα χαρτοφυλάκια των Κεντρικών Τραπεζών του Ευρωσυστήματος (ANFAs), καθώς και από το Πρόγραμμα Αγοράς Ομολόγων (SMPs) της ΕΚΤ.⁷ Τα λοιπά τρέχοντα έσοδα⁸, ενώ ξεπέρασαν το στόχο κατά 300 εκατ. ευρώ, μειώθηκαν κατά 14% έναντι του προηγούμενου έτους, λόγω αύξησης στις επιστροφές δαπανών και μειωμένων τόκων από ομόλογα του Δημοσίου και των ΔΕΚΟ.⁹ Η αύξηση των εισπράξεων από πωλήσεις αγαθών, υπηρεσιών, παγίων περιουσιακών στοιχείων και τιμαλφών τόσο σε σχέση

⁵ Συμπεριλαμβανομένων και των επιστροφών φόρων.

⁶ Φόρος μεταβίβασης επιχειρήσεων και χρηματοοικονομικών στοιχείων, φόροι επί κερδών από λαχεία και τυχερά παίγνια, φόρος εισοδήματος κατοίκων αλλοδαπής

⁷ Διευκρινίζεται ότι Τα έσοδα αυτά κατατίθενται απευθείας στον ειδικό λογαριασμό εξυπηρέτησης του δημοσίου χρέους και δεν υπολογίζονται στο αποτέλεσμα της ΓΚ, σύμφωνα με τους όρους ενισχυμένης εποπτείας.

⁸ Περιλαμβάνει μερίσματα από συμμετοχή Δημοσίου στο μετοχικό κεφάλαιο διαφόρων εταιρειών, τους τόκους από ομόλογα που κατέχει το ΕΔ, τις διάφορες κατηγορίες προστίμων και προσαυξήσεων, το μεγαλύτερο μέρος του εθνικού σκέλους του ΠΔΕ, καθώς και τις επιστροφές ιδίων πόρων από την ΕΕ.

⁹ Διευκρινίζεται ότι στα λοιπά τρέχοντα έσοδα το 2018 είχε συμπεριληφθεί ποσό 192 εκατ. ευρώ, το οποίο αφορούσε τη χορήγηση δικαιωμάτων χρήσης ραδιοσυχνοτήτων (εφάπαξ ποσό) και στους μειωμένους τόκους ομολόγων Δημοσίου και ΔΕΚΟ.



με το στόχο, όσο και σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος οφείλεται στην είσπραξη ποσού 1.119 εκατ. ευρώ από την επέκταση της σύμβασης παραχώρησης του Διεθνούς Αερολιμένα Αθηνών για 20 έτη επιπλέον.

Οι επιστροφές φόρων ανήλθαν σε 3.516 εκατ. ευρώ, ενώ το αντίστοιχο διάστημα του έτους 2018 ήταν 3.942 εκατ. ευρώ.

Πίνακας 2 Έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού 2019 (εκατ. ευρώ)

	Ιανουάριος - Σεπτέμβριος			% Μεταβολής & Απόκλιση με στόχους	
	Πραγματοποιήσεις	Εκτιμήσεις	Π/Υ 2019	2019/18	2019/Εκτιμήσεις
	2018	2019			
Καθαρά έσοδα ΚΠ (α)-(β)	36.220	38.523	36.930	6,4%	4,3%
(α) Έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού	40.162	42.039	40.102	4,7%	4,8%
(β) Επιστροφές φόρων	3.942	3.516	3.172	-10,8%	10,8%
I. Φόροι	35.764	36.236	35.690	1,3%	1,5%
Α. Φόροι επί αγαθών και υπηρεσιών	20.356	20.912	20.414	2,7%	2,4%
1. Φ.Π.Α.	12.701	13.317	12.756	4,9%	4,4%
<i>εκ των οποίων: ΦΠΑ λοιπών προϊόντων και υπηρεσιών</i>	10.618	11.355	10.712	6,9%	6,0%
2. Ειδικό Φόρο Κατανάλωσης	5.363	5.319	5.424	-0,8%	-1,9%
3. Λοιποί Φόροι επί αγαθών και υπηρεσιών	2.292	2.276	2.234	-0,7%	1,9%
Β. Τακτικοί Φόροι Ακίνητης Περιουσίας	1.785	1.684	1.609	-5,7%	4,7%
Γ. Φόρος Εισοδήματος	11.210	11.519	11.522	2,8%	0,0%
<i>εκ των οποίων: ΦΕΦΠ</i>	7.884	8.275	8.187	5,0%	1,1%
ΦΕΝΠ	2.290	2.359	2.342	3,0%	0,7%
<i>Λοιποί φόροι εισ/τος</i>	1.036	885	993	-14,6%	-10,9%
Δ. Λοιποί Φόροι	2.413	2.121	2.145	-12,1%	-1,1%
II. Κοινωνικές εισφορές	43	41	44	-4,7%	-6,8%
III. Μεταβιβάσεις	2.053	2.701	2.688	31,6%	0,5%
IV. Λοιπά τρέχοντα έσοδα	1.707	1.467	1.160	-14,1%	26,5%
V. Πωλήσεις αγαθών, υπηρεσιών, παγίων περιουσιακών στοιχείων και τιμαλφών	595	1.594	520	167,9%	206,5%

Πηγή: Μηνιαίο Δελτίο Εκτέλεσης Κρατικού Προϋπολογισμού Σεπτεμβρίου 2019

Σημ. Στοιχεία σε τροποποιημένη ταμειακή βάση

Δαπάνες

Οι δαπάνες του τακτικού προϋπολογισμού (ΤΠ) μέχρι τα τέλη Σεπτεμβρίου 2019 έφθασαν τα 38.644 εκατ. ευρώ, ήτοι 2,6% υψηλότερα σε σχέση με την εκτέλεση για την αντίστοιχη χρονική περίοδο του 2018. Οι πρωτογενείς δαπάνες σημείωσαν σχετικά μικρή πτώση κατά 1% περίπου. Οι παροχές προς τους εργαζόμενους αυξήθηκαν καθώς η κατηγορία αυτή περιλαμβάνει τόσο την μισθολογική δαπάνη, η οποία μεταβλήθηκε λόγω μισθολογικών ωριμάνσεων, όσο και την απόδοση αυξημένων - σε σχέση με το προηγούμενο έτος - εργοδοτικών εισφορών.

Πίνακας 3: Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού Ιανουαρίου Σεπτεμβρίου 2018-2019 (εκατ. ευρώ)

	Ιανουάριος - Σεπτέμβριος			Σύνολο Έτους	
	Πραγματοποιήσεις		% Μεταβολή	Προσχέδιο Π/Υ	Ποσοστό εκτέλεσης
	2018	2019	2018-2019		
Συνολικές Δαπάνες ΚΠ (I+II)	37.679	38.644	2,6%	56.302	68,6%
I Δαπάνες ΤΠ	36.007	36.297	0,8%		
1. Πρωτογενείς Δαπάνες	32.021	31.698	-1,0%		
Παροχές προς εργαζόμενους	9.329	9.976	6,9%	12.984	76,8%
<i>εκ των οποίων: Μικτές αποδοχές</i>	8.232	8.667	5,3%		
<i>εκ των οποίων: Εργοδοτικές Εισφορές</i>	1.097	1.308	19,2%		
Κοινωνικές Παροχές	896	332	-62,9%	262	126,6%
Εγχώριες Μεταβιβάσεις (Νοσοκομεία, ΟΤΑ, ΟΚΑ)	17.958	18.052	0,5%		
Μεταβιβάσεις προς το εξωτερικό	1.496	1.670	11,6%		
Σύνολο Μεταβιβάσεων	19.454	19.722	1,4%	27.837	70,8%
Επιχορηγήσεις Επενδύσεων	156	150	-4,0%		
Λοιπές κεφαλαιακές μεταβιβάσεις	1.013	332	-67,2%		
<i>Εκ των οποίων : καταπτώσεις εγγυήσεων</i>	916	89	-90,3%		
Επιδοτήσεις	45	127	180,6%	225	56,4%
Αγορές Αγαθών και Υπηρεσιών	955	806	-15,6%	1.389	58,0%
Αποκτήσεις παγίων περιουσιακών στοιχείων και τιμαλφών	151	218	43,9%	257	84,8%
<i>Εκ των οποίων : εξοπλιστικά προγράμματα</i>	137	201	46,1%		
Λοιπές δαπάνες	22	37	66,5%	92	
2. Τόκοι	3.986	4.598	15,4%	6.500	70,7%
II. Δαπάνες ΠΔΕ	1.672	2.348	40,4%	6.150	38,2%

Πηγή: Μηνιαίο Δελτίο εκτέλεσης ΚΠ Σεπτεμβρίου 2019.

Σημ. Στοιχεία σε τροποποιημένη ταμειακή βάση

Οι συνολικές εγχώριες μεταβιβάσεις δεν είχαν ιδιαίτερη μεταβολή σε σχέση με το αντίστοιχο εννεάμηνο του 2018, όμως οι μεταβιβάσεις προς τους ΟΚΑ (δεν εμφανίζονται ξεχωριστά στον πίνακα) είναι αυξημένες κατά περίπου ένα δισ. ευρώ λόγω καταβολής της λεγόμενης «13^{ης} σύνταξης». Οι λοιπές μεταβιβάσεις (προς ΟΤΑ, Νοσοκομεία και λοιπά νομικά πρόσωπα) δεν αναμένεται να μεταβληθούν σημαντικά σε ετήσια βάση, σε σύγκριση με τις προβλέψεις. Παρατηρείται επίσης σημαντικά μειωμένη δαπάνη για καταπτώσεις εγγυήσεων σε σχέση με την αντίστοιχη περυσινή χρονική περίοδο, γεγονός που λειτουργεί εξισορροπητικά, με δεδομένη την αύξηση της δαπάνης για πληρωμή τόκων όπως και των δαπανών του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων (ΠΔΕ).

Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ)

Η κύρια μεταβλητή του Προγράμματος Δημοσίων Επενδύσεων είναι οι δαπάνες που πραγματοποιεί, δοθέντος ότι τα έσοδα του ΠΔΕ προέρχονται σχεδόν αποκλειστικά από κοινοτικούς πόρους - οι οποίοι εισρέουν κατόπιν αιτημάτων πληρωμής τα οποία υποβάλλουν οι ελληνικές αρχές (Υπ. Οικονομίας) στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή για δαπάνες οι οποίες έχουν ήδη πραγματοποιηθεί και πιστοποιηθεί. Ως εκ τούτου, το κρίσιμο μέγεθος παρακολούθησης είναι η πορεία εκτέλεσης των δαπανών του ΠΔΕ. Το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων χαρακτηρίζεται από ισχυρή οπισθοβαρή εκτέλεση, γεγονός οφειλόμενο κυρίως σε διαχειριστικούς λόγους (Πίνακας 4). Ενδεικτικά, το έτος 2017 το 42,9% των συνολικών δαπανών εμφανίστηκε στα αποτελέσματα του Δεκεμβρίου ενώ το 2018 το αντίστοιχο μέγεθος αυξήθηκε σε 55,4%.¹⁰

Θα πρέπει να υπογραμμιστεί ότι τα τελευταία χρόνια η εκτέλεση του ΠΔΕ υπολείπεται του προϋπολογισμού, με αποτέλεσμα τη στέρηση ρευστότητας από την ελληνική οικονομία. Ειδικότερα, κατά το έτος 2017 δαπανήθηκαν 780 εκατ. ευρώ λιγότερα από αυτά που θα μπορούσαν να δαπανηθούν, απώλεια η οποία κατά το 2018 περιορίστηκε στα 513 εκατ. ευρώ. Κατά συνέπεια, η σωρευτική υστέρηση ανέρχεται σε 1,3 δισ. Ευρώ, για τα δύο αυτά έτη και μόνο.

Οι αιτίες της υστέρησης είναι πολλαπλές και σχετίζονται με χρόνιες αδυναμίες της δημόσιας διοίκησης εν γένει. Η ιδιαιτερότητα του ΠΔΕ είναι ότι τα έργα που χρηματοδοτεί είναι, κατά κανόνα, πολυετή. Η επιτυχής εκτέλεση του ετήσιου προϋπολογισμού εξαρτάται σχεδόν αποκλειστικά από την ύπαρξη «ώριμων έργων», τα οποία οφείλουν να έχουν σχεδιαστεί σε παρελθόντα χρόνο. Κατά συνέπεια, αστοχίες ή καθυστερήσεις στο σχεδιασμό νέων έργων εμφανίζονται, με καθυστέρηση περίπου 2 ετών, ως υστερήσεις στην εκτέλεση του ΠΔΕ.

Από στενά δημοσιολογιστική οπτική και εάν ληφθεί υπόψη μόνο η δέσμευση για την επίτευξη ορισμένου πρωτογενούς πλεονάσματος το ανωτέρω φαινόμενο συμβάλλει στη διαμόρφωση ενός ευνοϊκού αποτελέσματος. Από ευρύτερη οικονομική άποψη είναι όμως στην ουσία αρνητικό, καθώς μεσοπρόθεσμα συνεπάγεται αδυναμία μεγιστοποίησης των θετικών αναπτυξιακών επιπτώσεων που θα μπορούσε να έχει η πλήρης εκτέλεση του ΠΔΕ. Επισημαίνεται δε, ότι οι υστερήσεις στην εκτέλεση του ΠΔΕ συνιστούν χρόνο χαρακτηριστικό του προϋπολογισμού.¹¹

Η υλοποίηση του ΠΔΕ μέχρι και τα τέλη Σεπτεμβρίου 2019 περιοριζόταν στο 38,3% αλλά όπως προαναφέρθηκε κάτι τέτοιο είναι σύνηθες για την χρονική αυτή περίοδο. Τα αντίστοιχα περυσινά στοιχεία έδειξαν ακόμη πιο βραδεία εκτέλεση του ΠΔΕ (μόλις 30,9%). Ωστόσο, δεν μπορεί ακόμη να υπάρξει ασφαλής πρόβλεψη για την πορεία εκτέλεσης του συγκεκριμένου τμήματος του προϋπολογισμού με δεδομένα τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του ΠΔΕ και δεν είναι απίθανο να υπάρξει υστέρηση και κατά το έτος 2019.

¹⁰ Αντίστοιχη είναι η εικόνα και για τα έτη 2014, 2015 και 2016 τα οποία για λόγους οικονομίας κειμένου δεν εμφανίζονται στον Πίνακα.

¹¹ Το μόνο έτος κατά το οποίο δεν εμφανίστηκε υστέρηση ήταν το 2015. Το γεγονός συνιστούσε εξαίρεση, διότι επρόκειτο για έτος ολοκλήρωσης του ΕΣΠΑ 2007-2013, με αποτέλεσμα να είναι επιλέξιμες για την προγραμματική περίοδο 2007-2013 οι δαπάνες που είχαν πραγματοποιηθεί έως και τις 31/12/2015.



Πίνακας 4: Μηνιαία εξέλιξη πληρωμών ΠΔΕ, 2017-2019 (σωρευτικό υπόλοιπο)

	2017		2018		2019	
	Πληρωμές (χιλ. ευρώ)	% επί του ορίου πιστώσεων	Πληρωμές (χιλ. ευρώ)	% επί του ορίου πιστώσεων	Πληρωμές (χιλ. ευρώ)	% επί του ορίου πιστώσεων
ΙΑΝΟΥΑΡΙΟΣ	26,9	0,4	83,3	1,2	111,9	1,7
ΦΕΒΡΟΥΑΡΙΟΣ	174,4	2,6	186,8	2,8	270,4	4,0
ΜΑΡΤΙΟΣ	365,8	5,4	347,6	5,2	544,6	8,1
ΑΠΡΙΛΙΟΣ	535,2	7,9	503,6	7,5	886,3	13,1
ΜΑΙΟΣ	755,2	11,2	793,8	11,8	1.165,4	17,3
ΙΟΥΝΙΟΣ	908,1	13,5	956,4	14,2	1.472,9	21,8
ΙΟΥΛΙΟΣ	1.113,1	16,5	1.233,3	18,3	1.821,6	26,9
ΑΥΓΟΥΣΤΟΣ	1.582,9	23,5	1.477,0	21,9	1.999,9	29,6
ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟΣ	1.777,1	26,3	1.672,2	24,8	2.347,9	34,8
ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ	1.978,7	29,3	2.089,3	30,9	2.589,5	38,4
ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ	3.058,1	45,3	2.494,6	36,9		
ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ	5.950,1	88,2	6.237,1	92,4		
Όριο πιστώσεων	6.750,0		6.750,0		6.750,0	

Πηγή: ΓΓ Δημοσίων Επενδύσεων και ΕΣΠΑ, ΓΔ Δημοσίων Επενδύσεων

1.2. Κεντρική Κυβέρνηση (πλην ΚΠ)

Ο υποτομέας της Κεντρικής Κυβέρνησης πλην Κρατικού Προϋπολογισμού, ήτοι τα Νομικά Πρόσωπα, οι επανатаξινομημένες ΔΕΚΟ και τα Νοσοκομεία, εμφάνισε πλεόνασμα το εννεάμηνο του 2019 ύψους 966 εκατ. ευρώ, μειωμένο σε σχέση με το αντίστοιχο περυσινό διάστημα κατά 604 εκατ. ευρώ (Πίνακας 5).

Η επιδείνωση αυτή οφείλεται σε ανάλογη μείωση των εσόδων κατά 644 εκατ. ευρώ σε σχέση με πέρυσι, καθώς οι δαπάνες παρέμειναν σχεδόν σταθερές. Η μείωση των εσόδων προέρχεται κυρίως από τη μείωση των μεταβιβάσεων από τον ΚΠ (-1.138). Αντιθέτως, αυξήθηκαν οι μεταβιβάσεις από μονάδες εκτός της ΓΚ (+345) και από τα ασφαλιστικά ταμεία (+268). Οι πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών παρέμειναν σχεδόν σταθερές (+67). Επίσης, μικρή μείωση υπήρξε στα έσοδα από φόρους.

Γενικότερα, καθ' όλη την περίοδο 2015-2019, το ισοζύγιο της Κεντρικής Κυβέρνησης πλην ΚΠ ήταν πλεονασματικό, λόγω των εισπραχθεισών μεταβιβάσεων από τον ΚΠ. Σημειωτέον ότι αποτιμάται θετικά το γεγονός ότι οι μεταβιβάσεις αποτελούν ένα συνεχώς μειούμενο ποσοστό των συνολικών εσόδων.

Πίνακας 5: Ταμειακό αποτέλεσμα Νομικών Προσώπων, επαναταξινομημένων ΔΕΚΟ και νοσοκομείων (εκατ. ευρώ)

	Ιανουάριος - Σεπτέμβριος					
	2015	2016	2017	2018	2019	Δ 19/18
I. Σύνολο εσόδων	7.105	10.544	9.224	9.444	8.800	-644
<i>(εξ ων: Μεταβιβάσεις από τον ΚΠ)</i>	4.900	6.863	4.910	5.312	4.174	-1.138
<i>Έσοδα από μεταβιβάσεις ως % των Συνολικών Εσόδων</i>	69%	65%	53%	56%	47%	-
II. Σύνολο δαπανών	6.632	7.868	8.053	7.874	7.835	-40
Ισοζύγιο (πλεόνασμα (+) / έλλειμμα (-))	473	2.676	1.171	1.570	966	-604

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών - Δελτίο Μηνιαίων Στοιχείων Γενικής Κυβέρνησης Σεπτεμβρίου 2019 (μη ενοποιημένα στοιχεία).

1.3. Οργανισμοί Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ)

Τους πρώτους εννέα μήνες του 2019 οι ΟΤΑ παρουσίασαν ταμειακό πλεόνασμα 192 εκατ. ευρώ, ήτοι κατά 163 εκατ. ευρώ χαμηλότερο σε σχέση με το αντίστοιχο περυσινό. Το αποτέλεσμα αυτό, με δεδομένη την σταθερότητα ως προς την είσπραξη των ίδιων εσόδων και στην τακτική επιχορήγηση από τον κρατικό προϋπολογισμό (Κεντρικοί Αυτοτελείς Πόροι-ΚΑΠ), οφείλεται στις μικρές αυξήσεις των δαπανών για μισθοδοσία σε σχέση με πέρυσι, λόγω αύξησης των ασφαλιστικών εισφορών και των δαπανών για αγορά αγαθών και υπηρεσιών.

Οι υπόλοιπες μεταβολές αφορούν κυρίως στις μεταβιβάσεις, οι οποίες είναι ουδέτερες για τα αποτελέσματα της ΓΚ. Συγκεκριμένα, οι εισπραχθείσες μεταβιβάσεις μειώθηκαν γιατί τα προνοιακά επιδόματα δεν αποδίδονται πλέον από τους ΟΤΑ πρώτου και δεύτερου βαθμού αλλά από τον Οργανισμό Προνοιακών Επιδομάτων (ΟΠΕΚΑ). Αντιστοίχως περιορίστηκε η δαπάνη των ΟΤΑ για κοινωνικές παροχές (κατά 740 εκατ. ευρώ).

Οι ΟΤΑ εξακολουθούν να μην αποτελούν εστία δημοσιονομικών κινδύνων, καθώς στο σύνολό τους χαρακτηρίζονται από σταθερότητα ως προς την εξέλιξη των δημοσιονομικών τους μεγεθών. Διαθέτουν υψηλά ταμειακά διαθέσιμα περίπου 3 δισ. ευρώ, ενώ έχουν ολοκληρωθεί δύο προγράμματα αποπληρωμής ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων των ΟΤΑ συνολικού ύψους 1,35 δισ. ευρώ.

Πίνακας 6: Ταμειακό αποτέλεσμα των ΟΤΑ (σε εκατ. ευρώ)*

	Ιανουάριος - Σεπτέμβριος				
	2015	2016	2017	2018	2019
I.Σύνολο Εσόδων	4,044	4.588	4.305	4.884	4.408
<i>εκ των οποίων μεταβιβάσεις από τον Κ.Π.</i>	2.382	2.767	2.461	2.887	2.402
<i>εκ των οποίων φόροι</i>	1.141	1.238	1.247	1.190	1.227
II.Σύνολο δαπανών	3.998	4.140	4.191	4.529	4.216
<i>εκ των οποίων μισθοί</i>	1.670	1.686	1.761	1.815	1.875
<i>Μισθοί ως ποσοστό επί των δαπανών</i>	41,8%	40,7%	42,0%	40,1%	44,5%
<i>εκ των οποίων αγορά αγαθών & υπηρεσιών</i>	886	898	1.005	1.200	1.235
Ισοζύγιο (πλεόνασμα (+) / έλλειμμα (-))	47	448	114	355	192

Πηγή: Δελτίο Μηναίων Στοιχείων Γενικής Κυβέρνησης Σεπτεμβρίου 2019, Βάση δεδομένων ΓΛΚ.

*Στους ΟΤΑ περιλαμβάνονται, οι Δήμοι, οι Περιφέρειες και τα Νομικά Πρόσωπα των ΟΤΑ.

1.4. Οργανισμοί Κοινωνικής Ασφάλισης (ΟΚΑ)

Στον υποτομέα της ΓΚ «Οργανισμοί Κοινωνικής Ασφάλισης» περιλαμβάνεται το αποτέλεσμα του ΕΟΠΠΥ, των Φορέων Κοινωνικής Ασφάλισης (με κυριότερο τον ΕΦΚΑ), τον ΟΠΕΚΑ και τον ΟΑΕΔ. Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία (Πίνακας 7), το ισοζύγιο των ΟΚΑ είναι θετικό και μειωμένο σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2018.¹² Ειδικότερα, τα συνολικά έσοδα διαμορφώθηκαν σε 31.712 εκατ. ευρώ, ήτοι κατά 1.510 εκατ. ευρώ (+5%) υψηλότερα σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2018. Αντίστοιχα, οι συνολικές δαπάνες αυξήθηκαν κατά 2.072 εκατ. ευρώ (+7,3%) και έφθασαν τα 30.623 εκατ. ευρώ. Ως αποτέλεσμα, το ισοζύγιο των ΟΚΑ εμφανίζεται θετικό (+1.090 εκατ. ευρώ), κατά 562 εκατ. ευρώ χαμηλότερα από την αντίστοιχη περυσινή περίοδο.

Πρέπει να επισημανθεί ότι το ύψος των μεταβιβάσεων του Κρατικού Προϋπολογισμού προς τον υποτομέα είναι αποφασιστικής σημασίας για τη διαμόρφωση του τελικού ισοζυγίου.¹³ Όπως φαίνεται στον πίνακα το εν λόγω ποσό αυξάνεται διαχρονικά. Ωστόσο, η εξέλιξη αυτή δεν πρέπει να εκληφθεί ως επιδείνωση του αποτελέσματος των ΟΚΑ, διότι οφείλεται είτε σε αλλαγές/τροποποιήσεις της μεθόδου λογιστικής αποτύπωσης των μεγεθών, είτε σε μη επαναλαμβανόμενες ενέργειες. Ενδεικτικά, η αύξηση των μεταβιβάσεων που παρατηρείται μεταξύ των ετών 2016 και 2017,

¹² Τα στοιχεία είναι ενοποιημένα σε επίπεδο υποτομέα, δηλαδή έχουν αφαιρεθεί οι μεταβιβάσεις πόρων μεταξύ των Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης

¹³ Για παράδειγμα, έστω ότι το ισοζύγιο (έσοδα μείον έξοδα) των ΟΚΑ είναι ελλειμματικό κατά -1.000 εκατ. ευρώ. Εάν ο κρατικός προϋπολογισμός μεταβιβάσει προς τους ΟΚΑ πόρους ύψους 1.100 εκατ. ευρώ το αποτέλεσμα θα είναι ο νέος ισολογισμός των ΟΚΑ να καταστεί πλεονασματικός κατά 100 εκατ. ευρώ.

οφείλεται κυρίως σε ειδική επιχορήγηση του ΕΦΚΑ (από τον ΚΠ), λόγω, καταβολής των συντάξεων των ασφαλισμένων του Δημοσίου από 1/1/2017. Αντίστοιχα, οι αυξημένες μεταβιβάσεις (+786 εκατ. ευρώ) του 2019, έναντι του 2018, οφείλονται σε ειδική επιχορήγηση από τον ΚΠ προκειμένου να καταβληθεί η λεγόμενη «13^η σύνταξη».

Πίνακας 7: Αποτελέσματα Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης (ΟΚΑ) - Ιανουάριος - Σεπτέμβριος 2015-2019 (εκατ. ευρώ)

	Ιανουάριος - Σεπτέμβριος					Δ 19/18
	2015	2016	2017	2018	2019	
I. Σύνολο εσόδων	22.848	24.113	29.545	30.202	31.712	1.510
(εξ ων: Μεταβιβάσεις από τον ΚΠ)	8.824	9.286	13.608	13.692	14.478	786
Έσοδα από μεταβιβάσεις ως % των Συνολικών Εσόδων	38,6%	38,5%	46,1%	45,3%	45,7%	
II. Σύνολο δαπανών	23.078	23.416	27.437	28.551	30.623	2.072
Ισοζύγιο (πλεόνασμα (+) / έλλειμμα (-))	-230	697	2.109	1.651	1.090	-562

Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών - Δελτίο Μηνιαίων Στοιχείων Γενικής Κυβέρνησης Σεπτεμβρίου 2019 (μη ενοποιημένα στοιχεία).

Πλαίσιο 1: Επισκόπηση της έκθεσης του ΟΟΣΑ για το σύστημα δημοσιονομικής διαχείρισης στην Ελλάδα

Ο ΟΟΣΑ, στο πλαίσιο της ομάδας εργασίας «ανώτερων δημοσιονομικών αξιωματούχων» (OECD Working Party of Senior Budget Officials¹⁴), καταρτίζει εκθέσεις για τα συστήματα δημοσιονομικής διαχείρισης των κρατών-μελών του, κατόπιν σχετικού αιτήματος της προς εξέταση χώρας. Στο πλαίσιο αυτό, είχε δημοσιεύσει σχετική έκθεση για την Ελλάδα το 2008¹⁵, η οποία επικαιροποιήθηκε το Σεπτέμβριο του 2019.¹⁶

Η εν λόγω έκθεση παρουσιάζει τις δημοσιονομικές μεταρρυθμίσεις της τελευταίας δεκαετίας και τις αξιολογεί σε σχέση με τις συστάσεις του συμβουλίου του ΟΟΣΑ για τη δημοσιονομική διακυβέρνηση (OECD Recommendation of the Council on Budgetary Governance¹⁷). Σχεδόν σε όλα τα επιμέρους κριτήρια διαπιστώνεται σημαντική βελτίωση (Πίνακας 8), μετά την εφαρμογή των προγραμμάτων οικονομικής προσαρμογής, σε σχέση με την κατάσταση που επικρατούσε το 2008.

¹⁴ <https://www.oecd.org/gov/budgeting/workingpartyofseniorbudgetofficialssbo.htm>

¹⁵ <https://www.oecd.org/gov/budgeting/42007249.pdf>

¹⁶ https://www.oecd-ilibrary.org/governance/budgeting-in-greece_2f5e7d7a-en

¹⁷ <https://www.oecd.org/gov/budgeting/Recommendation-of-the-Council-on-Budgetary-Governance.pdf>



Πίνακας 8: Η δημοσιονομική διαχείριση στην Ελλάδα σε σχέση με τις συστάσεις του ΟΟΣΑ

Κριτήρια αξιολόγησης	Κύριες αδυναμίες που εντοπίστηκαν στην έκθεση του 2008	Κύριες αλλαγές που είχαν εφαρμοστεί μέχρι το 2018
1. Διαχείριση του προϋπολογισμού εντός ξεκάθαρων, αξιόπιστων και προβλέψιμων ορίων για τη δημοσιονομική πολιτική.	Περιορισμένη πολιτική δέσμευση επί των δημοσιονομικών στόχων και ασθενής δημοσιονομική διαχείριση.	Ξεκάθαροι δημοσιονομικοί κανόνες και ισχυρές διαδικασίες «από πάνω προς τα κάτω» (top-down).
2. Στενή ευθυγράμμιση των προϋπολογισμών σε σχέση με τις μεσοπρόθεσμες δημοσιονομικές προτεραιότητες.	Ετήσιοι προϋπολογισμοί.	Τετραετές Μεσοπρόθεσμο Πλαίσιο Δημοσιονομικής Στρατηγικής (ΜΠΔΣ).
3. Υποστήριξη της ανάπτυξης μέσω του επενδυτικού προϋπολογισμού.	Ο διαχωρισμός τακτικού και προϋπολογισμού επενδύσεων πρέπει να καταργηθεί.	Ανάπτυξη διεπαφών μεταξύ των δύο πληροφοριακών συστημάτων και χρήση παρόμοιας ταξινόμησης.
4. Τα δημοσιονομικά έγγραφα και δεδομένα πρέπει να είναι ανοικτά, διαφανή και προσβάσιμα.	Μη επαρκής διαφάνεια λόγω ύπαρξης πολλών ειδικών λογαριασμών.	Κατάργηση των περισσότερων ειδικών λογαριασμών. Δημοσίευση τακτικών αναφορών.
5. Διενέργεια περιεκτικού, συμμετοχικού και ρεαλιστικού διαλόγου για τις δημοσιονομικές επιλογές.	Δεν αξιολογήθηκε στην έκθεση του 2008.	Περιεκτικός και συμμετοχικός προϋπολογισμός δεν έχει ακόμα αναπτυχθεί στην Ελλάδα.
6. Αναλυτική, ακριβής και αξιόπιστη λογιστική των δημοσίων οικονομικών.	Απαιτείται γενική βελτίωση της λογιστικής του δημοσίου τομέα.	Δημιουργία μητρώου δεσμεύσεων. Σε εξέλιξη η μετάβαση σε λογιστική δεδουλευμένης βάσης. Μέτρα ευελιξίας παρέχουν εύλογη αυτονομία στα Υπουργεία. Η ταμειακή διαχείριση υποστηρίζεται από τη δημιουργία μοναδικού ταμειακού λογαριασμού (treasury single account).
7. Ενεργητικός σχεδιασμός, διαχείριση και παρακολούθηση της εκτέλεσης του προϋπολογισμού.	Επικέντρωση σε ελέγχους συμμόρφωσης και μικρή αυτονομία των Υπουργείων στη διαχείριση των δαπανών.	Πραγματοποίηση επισκοπήσεων δαπανών (spending reviews). Πρόθεση εφαρμογής προϋπολογισμού προγραμμάτων.
8. Η αξιολόγηση της αποδοτικότητας των δαπανών είναι αναπόσπαστο τμήμα της δημοσιονομικής διαχείρισης.	Περιορισμένη αξιολόγηση της αποδοτικότητας. Δοκιμαστική εφαρμογή προϋπολογισμού προγραμμάτων.	Πραγματοποίηση επισκοπήσεων δαπανών (spending reviews). Πρόθεση εφαρμογής προϋπολογισμού προγραμμάτων.
9. Συνετής διαχείριση της μακροχρόνιας διατηρησιμότητας των δημόσιων οικονομικών και των δημοσιονομικών κινδύνων.	Μη προσδιορισμός των δημοσιονομικών κινδύνων και έλλειψη αξιολόγησης της μακροχρόνιας διατηρησιμότητας.	Βασικός προσδιορισμός των κινδύνων στο ΜΠΔΣ.
10. Διασφάλιση ποιότητας και ανεξάρτητοι έλεγχοι.	Ανάγκη εκσυγχρονισμού του Ελεγκτικού Συνεδρίου και ενδυνάμωσης των δυνατοτήτων του Κοινοβουλίου.	Δημιουργία του Γραφείου Προϋπολογισμού του Κράτους στη Βουλή και του Ελληνικού Δημοσιονομικού Συμβουλίου. Σε εξέλιξη ο εκσυγχρονισμός του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Πηγή: OECD - Budgeting in Greece 2019.

Οι πιο σημαντικές βελτιώσεις του συστήματος δημοσιονομικής διαχείρισης αφορούν στην ενίσχυση του μεσοπρόθεσμου προγραμματισμού χάρη στη θέσπιση του ετησίου αναθεωρούμενου τετραετούς Μεσοπρόθεσμου Πλαισίου Δημοσιονομικής Στρατηγικής (ΜΠΔΣ) και στην προώθηση του προϋπολογισμού

«από πάνω προς τα κάτω» (top-down budgeting), μέσω της καθιέρωσης δεσμευτικών οροφών για τις δαπάνες.

Επίσης, ιδιαίτερα θετικό στοιχείο αποτελεί η παροχή τακτικής και έγκαιρης ενημέρωσης για την εξέλιξη του προϋπολογισμού, μέσω των μηνιαίων δελτίων εκτέλεσης του Κρατικού Προϋπολογισμού και της Γενικής Κυβέρνησης. Ομοίως στις θετικές εξελίξεις περιλαμβάνονται η δημιουργία του «Μητρώου Δεσμεύσεων», η απλοποίηση των διαδικασιών πληρωμής των κρατικών δαπανών και η λειτουργία ενός μόνο κεντρικού λογαριασμού στην ΤτΕ, στον οποίο κατατίθενται τα ταμειακά διαθέσιμα των φορέων της Γενικής Κυβέρνησης.

Παράλληλα, ενισχύθηκε σημαντικά η εξωτερική παρακολούθηση του προϋπολογισμού με τον εκσυγχρονισμό του Ελεγκτικού Συνεδρίου και τη δημιουργία του Γραφείου Προϋπολογισμού του Κράτους στη Βουλή και του Ελληνικού Δημοσιονομικού Συμβουλίου.

Ως προκλήσεις για τη δημοσιονομική διαχείριση παραμένουν η πλήρης μετάβαση σε λογιστική δεδουλευμένης βάσης (accrual based accounting) και η ενοποίηση του τακτικού προϋπολογισμού με τον προϋπολογισμό δημόσιων επενδύσεων. Για να επιτευχθεί καλύτερη αξιολόγηση της αποδοτικότητας των δημοσίων δαπανών απαιτείται να καθιερωθεί κατάρτιση προϋπολογισμού απόδοσης/προγραμμάτων (performance budgeting) και η περαιτέρω αξιοποίηση των επισκοπήσεων δαπανών (spending reviews). Τέλος, απαιτείται ενίσχυση της ικανότητας του Υπουργείου Οικονομικών (ΓΛΚ) και των Γενικών Διευθύνσεων Οικονομικών Υπηρεσιών (ΓΔΟΥ) των επιμέρους Υπουργείων στην εκτίμηση του κόστους των μέτρων πολιτικής (policy-costing).

2. Εξέλιξη ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων, απαιτήσεων και εγγυήσεων ελληνικού Δημοσίου

- Οι ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις της Γενικής Κυβέρνησης διατηρούνται στα περυσινά επίπεδα, περί τα 2,5 δισ. ευρώ.
- Μειώθηκαν οι ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις των υποτομών της ΓΚ, ενώ αυξήθηκαν οι εκκρεμείς επιστροφές φόρων.
- Βελτιωμένη είναι η εικόνα αναφορικά με τη δημιουργία νέων ληξιπρόθεσμων απαιτήσεων προς το ελληνικό Δημόσιο· ο ρυθμός αύξησης είναι ο χαμηλότερος της τελευταίας εξαετίας.
- Το απόθεμα ληξιπρόθεσμων φορολογικών και ασφαλιστικών οφειλών καθώς και ο αριθμός οφειλετών με εκκρεμείς φορολογικές υποχρεώσεις εξακολουθεί να διατηρείται υψηλά.
- Στα 10 δισ. ευρώ περίπου το ανεξόφλητο εγγυημένο κεφάλαιο του ελληνικού Δημοσίου. Διατηρείται στα ίδια επίπεδα με πέρυσι.

2.1. Ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις Γενικής Κυβέρνησης

Στο πλαίσιο του τρίτου προγράμματος οικονομικής προσαρμογής (2015-2018), υλοποιήθηκε από το υπουργείο Οικονομικών πρόγραμμα εκκαθάρισης των συσσωρευμένων ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων, με κύριο σκοπό να ενισχυθεί η ρευστότητα της ελληνικής αγοράς, η οποία είχε περιοριστεί σημαντικά αμέσως μετά την επιβολή περιορισμών στην κίνηση κεφαλαίων (capital controls). Το Πρόγραμμα εγκρίθηκε το 2016, αφού επικαιροποιήθηκαν τα οικονομικά στοιχεία που προσδιόριζαν το ύψος των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων, ενώ ο Ευρωπαϊκός Μηχανισμός Σταθερότητας (ESM) επεδίωκε κυρίως να διασφαλίσει την παρακολούθηση της χρηματοδότησης για το συγκεκριμένο σκοπό. Το σχέδιο προέβλεπε μηδενισμό των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων του ελληνικού Δημοσίου έως τον Αύγουστο του 2018, στόχος ο οποίος όμως δεν επιτεύχθηκε.¹⁸ Ως εκ τούτου κρίνεται σκόπιμη η λειτουργία ενός μηχανισμού αποτροπής της δημιουργίας νέων ληξιπρόθεσμων οφειλών ταυτόχρονα με την εξόφληση των παλαιών, ο οποίος θα συμβάλει στον έλεγχο της δημιουργίας ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων του ελληνικού Δημοσίου.

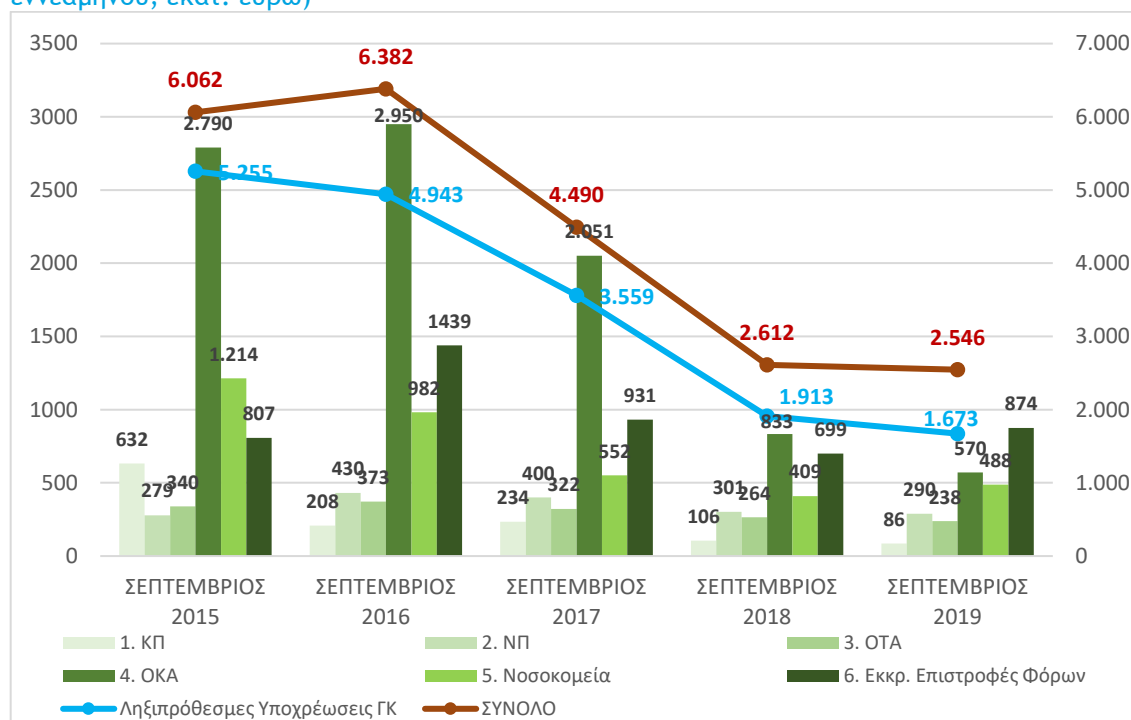
Κατά την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2019 οι ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις της ΓΚ (συμπεριλαμβανομένων και των εκκρεμών επιστροφών φόρων) παρέμειναν σχεδόν αμετάβλητες, σε σύγκριση με το προηγούμενο έτος. Συγκεκριμένα, οι

¹⁸ Σε έκθεσή του (Μάρτιος 2018) το Ελληνικό Ελεγκτικό Συνέδριο εντόπισε δομικές αδυναμίες του συστήματος εξόφλησης υποχρεώσεων του ελληνικού Δημοσίου. Οι σημαντικότερες εξ αυτών αφορούν στη μη διενέργεια ελέγχου για την επιβεβαίωση της ύπαρξης, της αποτίμησης και της παλαιότητας των ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων από ανεξάρτητο ελεγκτή, στην απουσία πληροφόρησης για τους συμψηφισμούς, και στη μη τήρηση του κανόνα που επιβάλλει οι φορείς να χρηματοδοτούν από ίδιους πόρους τις ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις τους.

ληξιπρόθεσμες οφειλές της ΓΚ¹⁹ ανήλθαν στο ποσό των 1.673 εκατ. ευρώ (έναντι 1.913 εκατ. ευρώ πέρυσι), ενώ οι εκκρεμείς επιστροφές φόρων²⁰ αυξήθηκαν κατά 175 εκατ. ευρώ και έφθασαν τα 874 εκατ. ευρώ,. Πάνω από το 75% των εκκρεμών επιστροφών φόρων αφορούν στην κατηγορία των άμεσων φόρων. Μετά τη λήξη της προθεσμίας υποβολής φορολογικών δηλώσεων το ποσό των εκκρεμών επιστροφών αυξήθηκε τον Αύγουστο κατά 300 εκατ. ευρώ, ποσό το οποίο το Σεπτέμβριο μειώθηκε κατά το ήμισυ λόγω συμψηφισμών. Αξίζει να αναφερθεί ότι το συνολικό ποσό που εκκρεμεί να επιστραφεί στους δικαιούχους και είναι ληξιπρόθεσμο²¹ ανέρχεται σε 265 εκατ. ευρώ. Εξ αυτών 210 εκατ. ευρώ δεν μπορούν να αποπληρωθούν λόγω εξωγενών παραγόντων (μη ανταπόκριση δικαιούχου ή μη προσκόμιση δικαιολογητικών).

Οι ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις των υποτομέων της ΓΚ μειώθηκαν σε σχέση με το περυσινό εννεάμηνο. Εξαιρούνται τα νοσοκομεία οι υποχρεώσεις των οποίων αυξήθηκαν κατά 79 εκατ. ευρώ.²² Τα ασφαλιστικά ταμεία έχουν το μεγαλύτερο ύψος απλήρωτων ληξιπρόθεσμων οφειλών του ελληνικού Δημοσίου (570 εκατ. ευρώ) και ακολουθούν τα νοσοκομεία με 488 εκατ. ευρώ.

Διάγραμμα 1: Εξέλιξη ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων Γενικής Κυβέρνησης (στοιχεία εννεαμήνου, εκατ. ευρώ)



Πηγή: Υπουργείο Οικονομικών, Δελτία Μηνιαίων Στοιχείων ΓΚ.

Σημ. Το Σύνολο προκύπτει ως άθροισμα ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων ΓΚ και εκκρεμών επιστροφών φόρων.

¹⁹ Ληξιπρόθεσμες είναι οι υφιστάμενες υποχρεώσεις προς τρίτους (εκτός ΓΚ), που δεν εξοφλήθηκαν μετά την παρέλευση 90 ημερών από την ημερομηνία οφειλής.

²⁰ Οι εκκρεμείς επιστροφές φόρων περιλαμβάνουν στοιχεία εκκρεμών επιστροφών προς φορείς εκτός ΓΚ, για τις οποίες έχει εκδοθεί και εκκαθαριστεί το σχετικό ΑΦΕΚ μέχρι και το τέλος του μήνα αναφοράς. Δεν περιλαμβάνονται οι εκκρεμείς επιστροφές από τα Τελωνεία και ειδικά για τις κατηγορίες ΕΦΚ και ΦΠΑ σε Βιομηχανίες, Ξενοδοχεία, αλιευτικά σκάφη και πλοία καθώς και όποιες επιστροφές πραγματοποιούνται από τα Τελωνεία και αφορούν ιδιώτες ή ελεύθερους επαγγελματίες.

²¹ Ληξιπρόθεσμο θεωρείται όταν η εκκρεμότητα υφίσταται άνω των 90 ημερών από την ημερομηνία έκδοσης του ΑΦΕΚ.

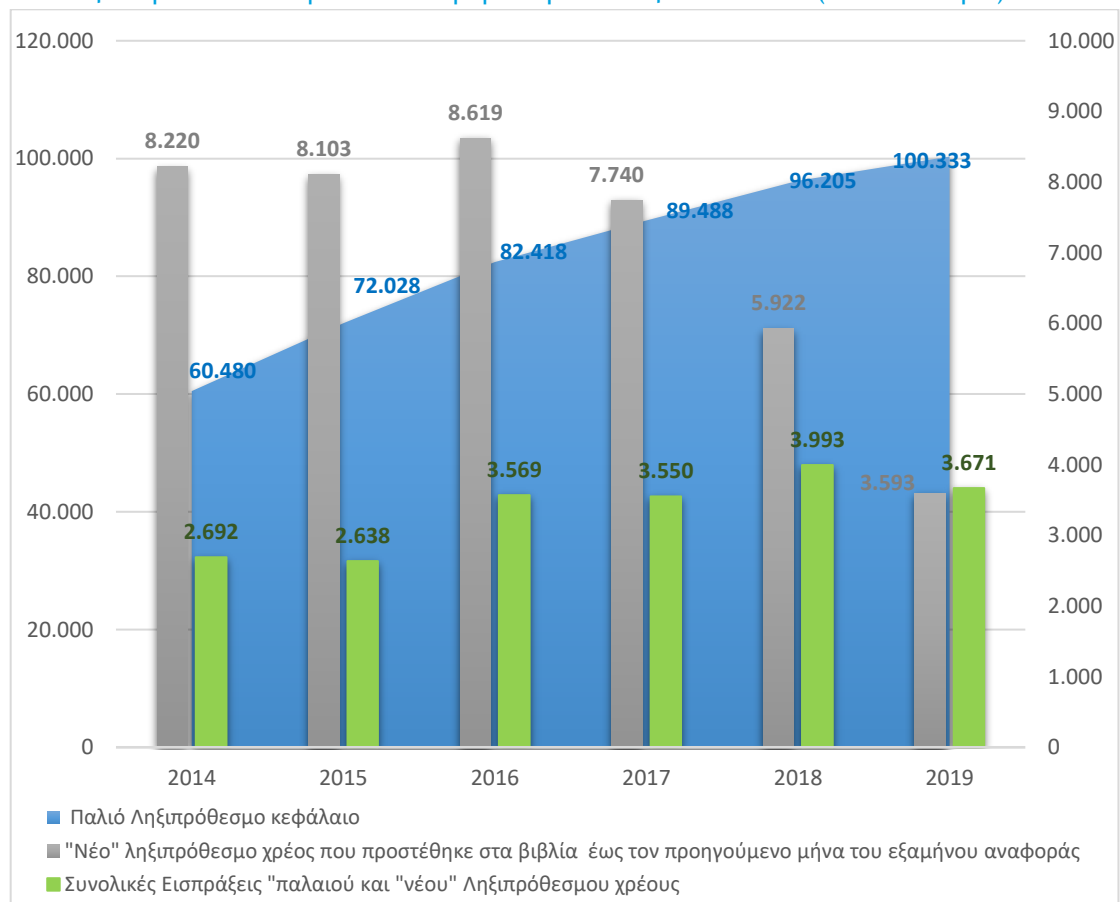
²² Οι ληξιπρόθεσμες οφειλές των Νοσοκομείων και του ΕΟΠΥΥ αναφέρουν μικτά ποσά επί των οποίων υφίσταται απαίτηση ειδικών εκπτώσεων («rebate» και «clawback»), οι οποίες δεν έχουν ακόμη συμψηφιστεί.

2.2. Ληξιπρόθεσμες απαιτήσεις του ελληνικού Δημοσίου

Σύμφωνα με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία, κατά το πρώτο εννεάμηνο του τρέχοντος έτους οι ληξιπρόθεσμες απαιτήσεις του ελληνικού Δημοσίου συνέχισαν να αυξάνονται, δεδομένου ότι οι εισπράξεις υστέρησαν έναντι των ληξιπρόθεσμων απαιτήσεων με μειωμένο όμως ρυθμό εν συγκρίσει με το ίδιο διάστημα των προηγούμενων ετών.

Το «παλιό» ληξιπρόθεσμο κεφάλαιο ανήλθε το Σεπτέμβριο του 2019 περίπου σε 100 δισ., εκ των οποίων περίπου 11 δισ. ευρώ είναι το «παλιό» ληξιπρόθεσμο κεφάλαιο ΔΕΚΟ και δημοτικών επιχειρήσεων και επιπλέον 14 δισ. ευρώ είναι το «παλιό» ληξιπρόθεσμο κεφάλαιο πτωχευμένων εταιρειών. Το υπόλοιπο (περίπου 75 δισ. ευρώ), αφορά το «παλιό» ληξιπρόθεσμο κεφάλαιο Φυσικών και Νομικών Προσώπων, από το οποίο μεγάλο ποσοστό, επίσης, δεν είναι στην πράξη εισπράξιμο.

Διάγραμμα 2: Ληξιπρόθεσμες φορολογικές απαιτήσεις ελληνικού Δημοσίου και εισπράξεις κατά την περίοδο Ιανουαρίου - Σεπτεμβρίου για τα έτη 2014 - 2019 (σε εκατ. ευρώ)



Πηγή: [Ανεξάρτητη Αρχή Δημοσίων Εσόδων \(Α.Α.Δ.Ε\)](#) και επεξεργασία ΕΔΣ

1. Ως «Νέο Ληξιπρόθεσμο Χρέος» ορίζεται το ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο που διαμορφώνεται κατά το τρέχον έτος (αναγράφεται κατόπιν αφαίρεσης των διενεργούμενων εισπράξεων και διαγραφών) και αφορά το ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο έως τον προηγούμενο μήνα από τον μήνα αναφοράς, ενώ ως «Παλιό Ληξιπρόθεσμο Χρέος» ορίζεται το ληξιπρόθεσμο υπόλοιπο την 30/11 του προηγούμενου έτους από το έτος αναφοράς (αναγράφεται κατόπιν αφαίρεσης των διενεργούμενων εισπράξεων και διαγραφών).
2. Τα στοιχεία του «Νέου Ληξιπρόθεσμου Χρέους» υπολογίζονται με χρονική υστέρηση ενός μήνα, σε σχέση με την περίοδο εισπραχθείσας και διαγραφής έναντι αυτού, ενώ τα στοιχεία του «Παλαιού Ληξιπρόθεσμου Χρέους» αφορούν το «Παλιό Ληξιπρόθεσμο Κεφάλαιο» όπως διαμορφώνεται το μήνα αναφοράς.

Βελτιωμένη είναι η εικόνα, από την άλλη μεριά, αναφορικά με τη δημιουργία νέων ληξιπρόθεσμων απαιτήσεων. Συγκεκριμένα, κατά την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2019, το νέο ληξιπρόθεσμο κεφάλαιο περιορίστηκε σε 3.593 εκατ. ευρώ επιπλέον, σημειώνοντας τη μεγαλύτερη πτώση κατά τα τελευταία έξι έτη, στη διάρκεια της συγκεκριμένης περιόδου αναφοράς . Ειδικά σε σχέση με το 2018, η μείωση ξεπέρασε το 39%, ξεπέρασε δηλαδή τα 2,3 δισ. ευρώ.

Κατά το Σεπτέμβριο του τρέχοντος έτους, το σύνολο των οφειλετών με φορολογικές υποχρεώσεις προς το ελληνικό Δημόσιο ανήλθε σε 4,3 εκατομμύρια, χωρίς ουσιαστική μεταβολή κατά την τελευταία τετραετία. Αντίθετα, το ποσοστό των οφειλετών, οι οποίοι υφίστανται αναγκαστικά μέτρα είσπραξης, ανήλθε σε 69% το μήνα Σεπτέμβριο του έτους 2019 και είναι το υψηλότερο ποσοστό της τελευταίας τετραετίας.²³

Πίνακας 9: Συμμόρφωση των φορολογουμένων κατά την περίοδο Ιανουαρίου - Αυγούστου 2016-2019 ανά κατηγορία φόρου

	Ιανουάριος έως Σεπτέμβριος (εκατ. ευρώ)			
	2016	2017	2018	2019
Εμπρόθεσμες πληρωμές ΦΠΑ	7.150	7.554	7.406	7.933
Συνολικός οφειλόμενος ΦΠΑ	8.447	8.929	8.824	9.433
Ποσοστό εμπρόθεσμων πληρωμών ΦΠΑ	84,6%	84,6%	83,9%	84,1%
Εμπρόθεσμες πληρωμές ΦΕΦΠ	1.794	1.812	1.608	1.677
Συνολικός οφειλόμενος ΦΕΦΠ	2.591	2.643	2.345	2.413
Ποσοστό εμπρόθεσμων πληρωμών ΦΕΦΠ	69,2%	68,6%	68,6%	69,5%
Εμπρόθεσμες πληρωμές ΦΕΝΠ	2.107	2.482	1.670	1.801
Συνολικός οφειλόμενος ΦΕΝΠ	2.376	2.861	1.872	2.000
Ποσοστό εμπρόθεσμων πληρωμών ΦΕΝΠ	88,7%	86,8%	89,2%	90,0%
Εμπρόθεσμες πληρωμές φόρου για ακίνητη περιουσία	1.426	943	928	843
Συνολικός οφειλόμενος φόρος για ακίνητη περιουσία	1.943	1.275	1.261	1.131
Ποσοστό εμπρόθεσμων πληρωμών φόρου για ακίνητη περιουσία	73,4%	74,0%	73,6%	74,5%
Εμπρόθεσμες πληρωμές συνολικά	12.476	12.791	11.612	12.253
Συνολικός οφειλόμενος φόρος	15.357	15.708	14.302	14.978
Ποσοστό εμπρόθεσμων πληρωμών συνολικά	81,3%	81,4%	81,2%	81,8%

Πηγή: Παρακολούθηση Φορολογικής Διοίκησης: Είσπραξη ληξιπρόθεσμων οφειλών ετών 2016 έως 2019 (ΑΑΔΕ).

Από πλευράς φορολογικής συμμόρφωσης, η εικόνα αφήνει περιθώρια αισιοδοξίας. Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΑΑΔΕ, παρατηρείται αύξηση -έστω και οριακή- της φορολογικής συμμόρφωσης των υπόχρεων (Πίνακας 9). Κατά την περίοδο Ιανουαρίου-Σεπτεμβρίου 2019, οι εμπρόθεσμες πληρωμές των ληξιπρόθεσμων οφειλών ανήλθαν στο 81,8% επί του συνόλου τους, παρουσιάζοντας το υψηλότερο ποσοστό κατά την τελευταία τετραετία. Η κατηγορία φόρου με το μεγαλύτερο ποσοστό έγκαιρης καταβολής είναι ο Φόρος Εισοδήματος Νομικών Προσώπων (ΦΕΝΠ). Συγκεκριμένα, κατεβλήθη σε ποσοστό 90,0% κατά το πρώτο εννεάμηνο του τρέχοντος έτους, το οποίο είναι επίσης το υψηλότερο των τελευταίων τεσσάρων

²³ Το Σεπτέμβριο του έτους 2016 το αντίστοιχο ποσοστό ήταν 49%, το Σεπτέμβριο του 2017 ήταν 57% και το Σεπτέμβριο του 2018 64%.

ετών. Σε ικανοποιητικά επίπεδα κινείται η εμπρόθεσμη πληρωμή του ΦΠΑ. Από τα 9.433 εκατ. ευρώ κατεβλήθησαν εμπρόθεσμα στο ΕΔ τα 7.933 εκατ. ευρώ, έναντι 7.406 εκατ. ευρώ για το αντίστοιχο διάστημα του προηγούμενου έτους. Σε αντίθεση με τον ΦΠΑ και το ΦΕΝΠ, η εισπραξιμότητα του ΦΕΦΠ κινείται σε χαμηλότερα επίπεδα. Συγκεκριμένα, περίπου το ένα τρίτο του οφειλόμενου φόρου δεν πληρώθηκε εμπρόθεσμα από τους υπόχρεους.

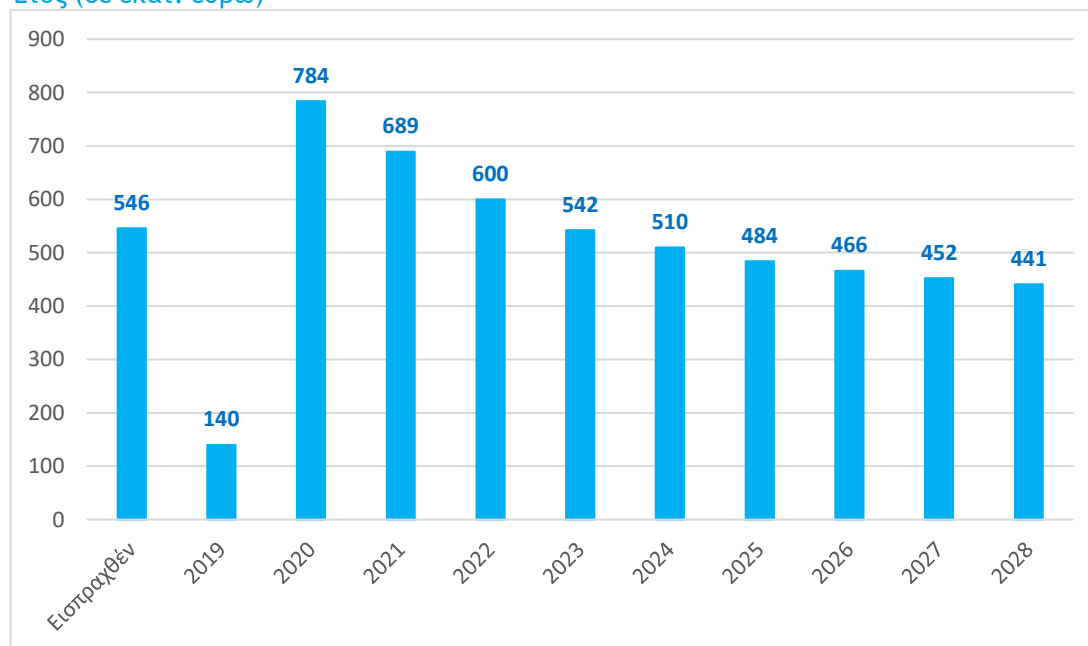
Πίνακας 10: Ποσά που εντάχθηκαν στη ρύθμιση των Ν. 4611/2019 και Ν.4621/2019

	Πλήθος ρυθμίσεων	Πλήθος Α.Φ.Μ.	Συνολικά ρυθμιζόμενο ποσό (σε εκατ. ευρώ)
Φυσικά Πρόσωπα	576.445	543.933	4.187
Νομικά Πρόσωπα	39.939	36.676	1.709
Σύνολο	616.384	580.609	5.896

Πηγή: «Στοιχεία για τα κύρια μεγέθη της ρύθμισης των Ν.4611/2019, Ν.4621/2019» ΑΑΔΕ, Νοέμβριος 2019

Βελτίωση στις εισπράξεις αναμένεται από τη νέα ρύθμιση των 120 δόσεων (Πίνακας 10) στην οποία εντάχθηκαν πάνω από 580.000 φορολογούμενοι με το συνολικά προς ρύθμιση ποσό να ανέρχεται σε 5.896 εκατ. ευρώ, από το οποίο 73,3% αφορά κεφάλαιο και το υπόλοιπο προσαυξήσεις. Πάνω από 3.600 εκατ. ευρώ δε βρίσκονταν σε ενεργή ρύθμιση τη στιγμή ένταξής τους σε αυτήν. Σύμφωνα με τα στοιχεία της ΑΑΔΕ, έχουν ήδη εισπραχθεί 546 εκατ. ευρώ, ενώ αναμένεται έως το τέλος του έτους να εισπραχθούν επιπλέον 140 εκατ. ευρώ. Για το έτος 2020 αναμένεται να εισπραχθεί το ποσό των 784 εκατ. ευρώ. Ο μέσος όρος των προβλεπόμενων ετήσιων εισπράξεων με τη συγκεκριμένη ρύθμιση έως το 2028 είναι περίπου 565 εκατ. ευρώ (Διάγραμμα 3).

Διάγραμμα 3: Κατανομή Αναμενόμενων Εισπράξεων της ρύθμισης για τις «120 δόσεις» ανά Έτος (σε εκατ. ευρώ)



Πηγή: «Στοιχεία για τα κύρια μεγέθη της ρύθμισης των Ν.4611/2019, Ν.4621/2019» ΑΑΔΕ, Νοέμβριος 2019

Αναφορικά με τις ληξιπρόθεσμες ασφαλιστικές εισφορές, για τις εισπράξεις των οποίων είναι αρμόδιο το Κέντρο Είσπραξης Ασφαλιστικών Οφειλών (ΚΕΑΟ),²⁴ αυτές ανήλθαν σε 35 δισ. ευρώ, από τα οποία ποσοστό άνω του 90%, αφορά οφειλές στους τέως Φορείς Κοινωνικής Ασφάλισης ΙΚΑ-ΕΤΑΜ και ΟΑΕΕ, ενώ σχεδόν 25 δισ. ευρώ αφορούν σε έτη παλαιότερα του 2012.

Πίνακας 11: Πλήθος οφειλετών και οφειλές στο ΚΕΑΟ την 30^η Σεπτεμβρίου των ετών 2015-2019

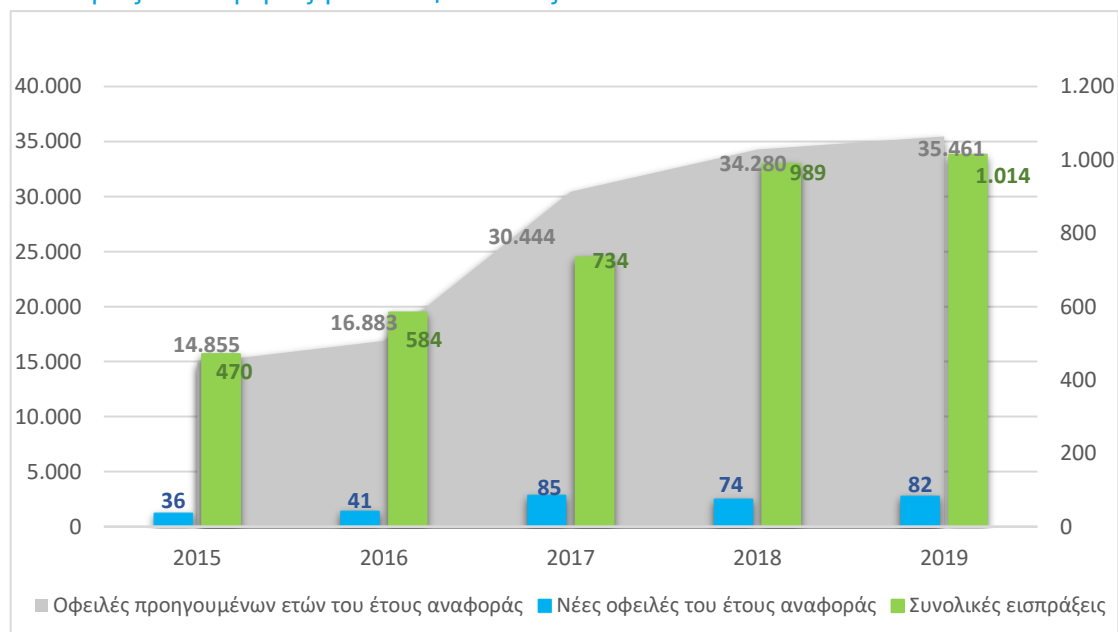
	2015	2016	2017	2018	2019 ¹
Αριθμός Οφειλετών (σε εκατ.)	0,2	0,3	1,2	1,4	1,9
Συνολική οφειλή (εκατ. ευρώ)	11.041	16.924	30.529	34.354	35.543

Πηγή: 3^η Τριμηνιαία Έκθεση Προόδου των ετών 2015 έως 2019 του ΚΕΑΟ Πίνακας 3

Σημ. Το πλήθος οφειλετών για το έτος 2019 δεν ανταποκρίνεται σε ξεχωριστούς οφειλέτες, αλλά περιλαμβάνει πολλαπλά μητρώα οφειλετών - μη μισθωτών που έχουν οφειλές στους επιμέρους τέως φορείς, όσο και οφειλές από το 2017 και μετά προς τον ΕΦΚΑ

Η αύξηση του συνολικά οφειλόμενου ποσού (Διάγραμμα 4) και του αριθμού οφειλετών (Πίνακας 11) το έτος 2017 έναντι του προηγούμενου έτους οφείλεται στην κατάργηση των κριτηρίων για τη διαβίβαση στο ΚΕΑΟ των θεωρητικά εισπραξιμων οφειλών. Διαβιβάστηκε όντως από τους ασφαλιστικούς οργανισμούς το σύνολο των ληξιπρόθεσμων οφειλών, ανεξαρτήτως ύψους και εισπραξιμότητας, οι οποίες δε βρίσκονταν σε καθεστώς ενεργού ρύθμισης. Αντίστοιχα, η αύξηση του οφειλόμενου ποσού και των οφειλετών το έτος 2018 έναντι του 2017 οφείλεται στη ανάληψη επιπλέον οφειλών οι οποίες βρίσκονταν σε καθεστώς ρύθμισης.

Διάγραμμα 4: Ληξιπρόθεσμες ασφαλιστικές απαιτήσεις και εισπράξεις κατά την περίοδο Ιανουάριος - Σεπτέμβριος για τα έτη 2015 έως 2019



Πηγή: 3^η Τριμηνιαία Έκθεση Προόδου των ετών 2015 έως 2019 του ΚΕΑΟ (εκατ. ευρώ)

²⁴ Κατά το αρχικό στάδιο της λειτουργίας του ΚΕΑΟ το έτος 2013, είχε προβλεφθεί η σταδιακή ένταξη σε αυτό οφειλών άνω των 5.000 ευρώ προς τους τ. ΦΚΑ. Σήμερα η αρμοδιότητα του ΚΕΑΟ εκτείνεται στο σύνολο των ασφαλιστικών οφειλών, ανεξαρτήτως ύψους και εισπραξιμότητας. Μάλιστα κατά τη διάρκεια του 3ου τριμήνου του τρέχοντος έτους διαβιβάστηκε στο ΚΕΑΟ από τον ΕΦΚΑ το σύνολο των οφειλών των μη μισθωτών, οι οποίοι είχαν αιτηθεί ένταξη στη ρύθμιση του Ν.4611/2019, για τα έτη 2017 και 2018.

Οι νέες ασφαλιστικές οφειλές κατά τη διάρκεια του πρώτου εξαμήνου των τελευταίων πέντε ετών δεν παρουσιάζουν σημαντικές αποκλίσεις. Οι εισπράξεις το αντίστοιχο διάστημα του τρέχοντος έτους ανήλθαν στο ποσό των 1.014 εκατ. ευρώ. Ήσαν οριακά υψηλότερες από τις αντίστοιχες του προηγούμενου έτους και εμφανώς αυξημένες σε σχέση με το πρώτο εξάμηνο των ετών 2015-2017. Αναμένεται βελτίωση στην εισπραξιμότητα, δεδομένου ότι η ρύθμιση των 120 δόσεων αφορά επίσης οφειλές στα ασφαλιστικά ταμεία. Όπως προκύπτει από στοιχεία του Υπουργείου Εργασίας, εντάχθηκαν στη ρύθμιση 432.599 οφειλέτες, οι οποίοι αντιστοιχούν περίπου στο 23% του συνόλου με το ρυθμισμένο ποσό να αντιστοιχεί σε 4.500 εκατ. ευρώ, περίπου.

2.3. Εγγυήσεις ελληνικού Δημοσίου

Στο τέλος Σεπτεμβρίου 2019, το σύνολο του ανεξόφλητου εγγυημένου κεφαλαίου για δάνεια που έχουν παρασχεθεί σε φορείς εντός και εκτός ΓΚ ανέρχονται στα 10.428 εκατ. ευρώ εκ των οποίων, τα 3.410 εκατ. ευρώ αφορούν σε εγγυήσεις που έχουν παρασχεθεί σε φυσικά πρόσωπα και επιχειρήσεις. Σε σύγκριση με το σύνολο των εγγυήσεων στο τέλος του 2018, παρατηρείται μια αύξηση κατά 409 εκατ. ευρώ η οποία οφείλεται κατά βάση στη ΔΕΗ (315 εκατ. ευρώ) και εν μέρει στην Αττικό Μετρό (50 εκατ. ευρώ). Το ανώτατο όριο παροχής νέων εγγυήσεων καθορίζεται με απόφαση του Υπουργού Οικονομικών²⁵ και δεν δύναται να υπερβαίνει το 1,5% των πρωτογενών δαπανών του Τακτικού Προϋπολογισμού του αντίστοιχου έτους. Παράλληλα είναι υποχρεωτική δανειοδότηση του φορέα μέσω της ΕΤΕπ, προκειμένου το ελληνικό Δημόσιο να παράσχει την ανάλογη εγγύηση.

Πίνακας 12: Ανεξόφλητα εγγυημένα υπόλοιπα φορέων εντός και εκτός ΓΚ στις 30/9/2019

ΦΟΡΕΙΣ ΕΝΤΟΣ ΓΚ		ΦΟΡΕΙΣ ΕΚΤΟΣ ΓΚ	
Κρατικές Επιχειρήσεις		Δημόσιες Επιχειρήσεις (ΔΕΚΟ)	
ΕΑΣ	167	ΑΤΤΙΚΗ ΟΔΟΣ	25,7
ΕΑΒ	00	ΔΙΕΘΝΗΣ ΑΕΡΟΛΙΜΕΝΑΣ	176,5
ΟΣΕ	1.575	ΔΕΗ	1.960,3
ΑΤΤΙΚΟ ΜΕΤΡΟ	1.952	ΑΔΜΗΕ	270,0
Υποσύνολο	3.694	ΔΕΣΦΑ	190,1
Δημόσιοι Οργανισμοί		Υποσύνολο	
ΕΘΝΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ	3,9		2.583,5
ΕΤΑΔ	80,5	Εγγυήσεις Φυσικών Προσώπων & Επιχειρήσεων	
		ΚΤΥΡ (ΟΣΚ)	397,5
		ΤΠ&Δ	99,2
		ΟΑΕΠ	0,0
Υποσύνολο	581,1	ΙΔΙΩΤΙΚΕΣ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΙΣ	1.688,5
		ΠΛΗΓΕΝΤΕΣ ΦΥΣΙΚΩΝ ΚΑΤΑΣΤΡΟΦΩΝ	1.722,4
		Υποσύνολο	3.410,9
ΟΤΑ			
ΔΗΜΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ	57,0		
ΔΗΜΟΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ	5		
ΔΗΜΟΣ ΗΡΑΚΛΕΙΟΥ	22,5		
ΔΗΜΟΣ ΚΟΖΑΝΗΣ	9,9		
Υποσύνολο	85,0		
Σύνολο ταξινομημένων	4.370,8	Σύνολο μη ταξινομημένων	6.057,7
ΓΕΝΙΚΟ ΣΥΝΟΛΟ		10.428,6²⁶	

Πηγή: ΥΠΟΙΚ - ΓΛΚ - Γενική Διεύθυνση Θησαυροφυλακίου & Δημόσιου Λογιστικού- Στοιχεία Σεπτεμβρίου 2019.

²⁵ Βάσει των διατάξεων του άρθρου 104 του ν. 4549/2018.

²⁶ Στο ποσό αυτό δεν περιλαμβάνονται οι εγγυήσεις προς τα πιστωτικά ιδρύματα για την παροχή ρευστότητας.



Σε σχέση με τις καταπτώσεις του εγγυημένου κεφαλαίου, στο πρώτο εννεάμηνο του 2019 προκύπτει μια μικρή επιβάρυνση περίπου 80 εκατ. ευρώ η οποία οφείλεται στο μεγαλύτερο βαθμό στον ΟΣΕ (60,8 εκατ. ευρώ).



3. Δημόσιο Χρέος

- Προβλέπεται αποκλιμάκωση του δημοσίου χρέους τα επόμενα χρόνια αρχής γενομένης από το 2019.
- Το κόστος δανεισμού του ελληνικού δημοσίου βρίσκεται σε ιστορικά χαμηλές τιμές.
- Η Ελλάδα εξακολουθεί να βρίσκεται χαμηλότερα από την «επενδυτική βαθμίδα» των διεθνών οίκων αξιολόγησης, με θετικές όμως προοπτικές.

Το χρέος της Γενικής Κυβέρνησης ανήλθε στο τέλος του 2018 στα 334,6 δισ. ευρώ ή 181,1% ως ποσοστό του ΑΕΠ ενώ στο τέλος του 2019 αναμένεται να διαμορφωθεί, σύμφωνα με το Υπουργείο Οικονομικών στα 329,3 δισ. ευρώ ή 173,3% ως ποσοστό του ΑΕΠ. Περαιτέρω αποκλιμάκωση του λόγου χρέους προς ΑΕΠ αναμένεται στα επόμενα έτη σύμφωνα με τις προβλέψεις τόσο του Υπουργείου Οικονομικών όσο και των διεθνών θεσμών (Ευρωπαϊκή Επιτροπή - Διεθνές Νομισματικό ταμείο). Η πρόβλεψη που περιλαμβάνεται στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2020 προσδιορίζει για το 2020 το δημόσιο χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ στο 167,8%.

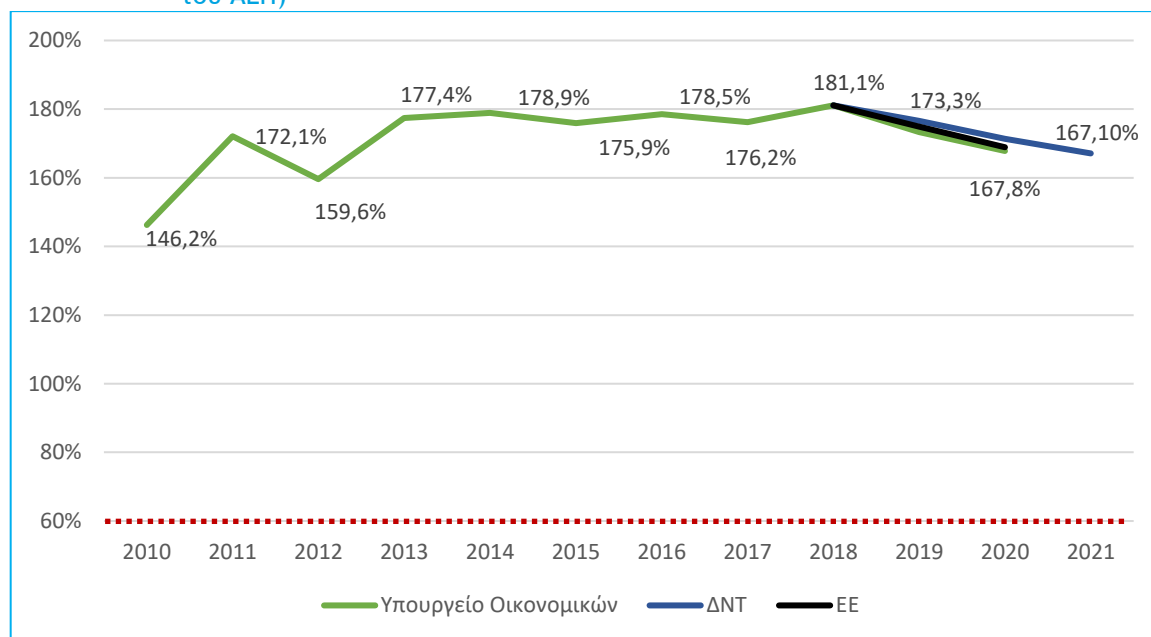
Οι ευνοϊκές αυτές προβλέψεις στηρίζονται στα εξής:

- 1) στην επίτευξη των στόχων για τα συμφωνηθέντα πρωτογενή πλεονάσματα τα επόμενα έτη.
- 2) στην πρόβλεψη για αύξηση του ονομαστικού ΑΕΠ άνω του 2,9% και 3,8% για το 2019 και 2020 αντίστοιχα.
- 3) στην εφαρμογή των συμφωνηθέντων με τους Ευρωπαίους εταίρους μεσοπρόθεσμων μέτρων ελάφρυνσης του δημοσίου χρέους
- 4) στο ευνοϊκό διεθνές επενδυτικό περιβάλλον και στην αυξημένη ρευστότητα στις αγορές κεφαλαίων η οποία οδηγεί σε ιδιαίτερα χαμηλά επιτόκια δανεισμού²⁷.
- 5) στην προγραμματιζόμενη πρόωρη αποπληρωμή των χρηματικών κεφαλαίων που χορηγήθηκαν στο πλαίσιο των προγραμμάτων οικονομικής προσαρμογής από το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο.
- 6) στην εμπέδωση ορισμένης εμπιστοσύνης προς τη δυναμική και τις προοπτικές της ελληνικής οικονομίας.

²⁷ Στις 4 Νοεμβρίου 2019, το επιτόκιο του ελληνικού δεκαετούς ομολόγου διαμορφωνόταν στο 1,18%.



Διάγραμμα 5: Εξέλιξη χρέους Γενικής Κυβέρνησης 2010-2018 και προβλέψεις 2019-2021 (% του ΑΕΠ)



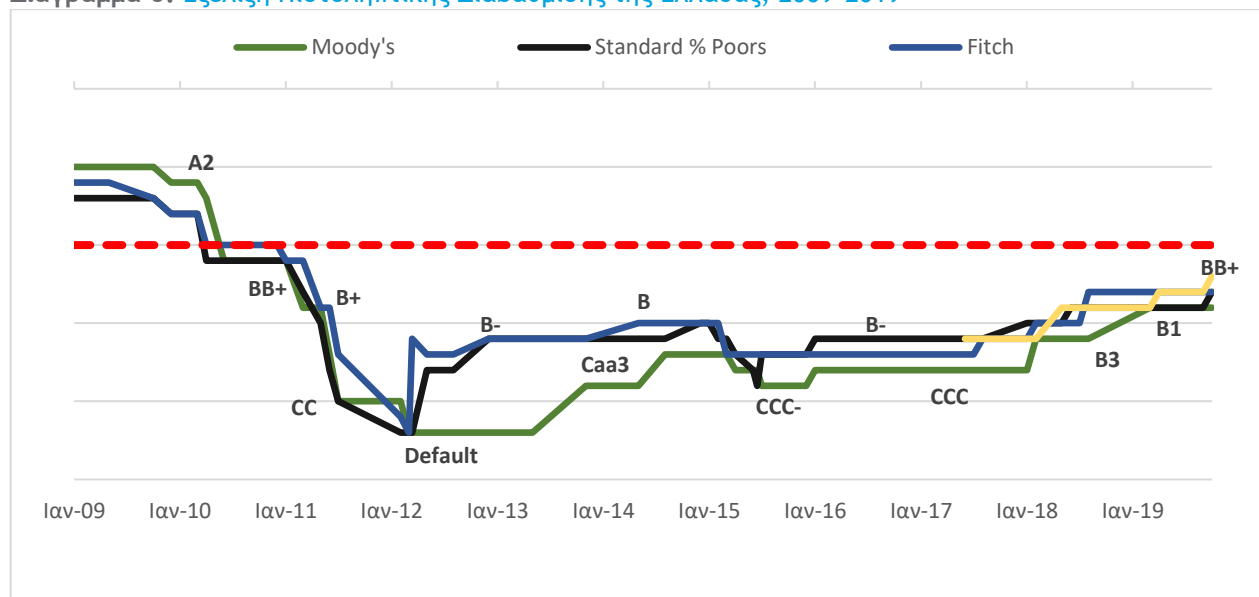
Πηγές: α) Stability Programme 2019-2022 (Υπουργείο Οικονομικών), Draft 2020 Budegetary plan (Υπουργείο Οικονομικών) β) European Commission-Enhanced Surveillance Report (June 2019), γ) IMF Country Report No. 18/248.

Τον Ιούλιο του 2019 η Ελλάδα προχώρησε στην επανέκδοση του 10ετούς ομολόγου του Μαρτίου του 2019 με επιτόκιο που διαμορφώθηκε στο 1,5%. Πρόκειται για το χαμηλότερο κόστος με το οποίο η χώρα έχει ποτέ δανειστεί. Πρόσφατα εξάλλου, δύο διαδοχικές εκδόσεις εντόκων γραμματίων τρίμηνης διάρκειας διατέθηκαν με αρνητική απόδοση²⁸. Οι θετικές αυτές εξελίξεις προέκυψαν, παρά το γεγονός ότι και οι τρεις μεγαλύτεροι διεθνείς οίκοι πιστοληπτικής αξιολόγησης (Moody's , Standard and Poors, Fitch) εξακολουθούν να αξιολογούν το αξιόχρεο της Ελλάδας ως επίφοβο. Η τελευταία αναβάθμιση από την εταιρία Moody's πραγματοποιήθηκε τον Μάρτιο του 2019 και κατέταξε τη χώρα στην κατηγορία B1, τρεις θέσεις χαμηλότερα από την επενδυτική βαθμίδα.²⁹ Η πιο πρόσφατη αναβάθμιση έγινε τον Οκτώβριο του 2019 από τον γερμανικό οίκο πιστοληπτικής αξιολόγησης «Scope Ratings», που κατέταξε την ελληνική οικονομία σε απόσταση μίας μόνο θέσης από την επενδυτική βαθμίδα. Η πιστοληπτική αξιολόγηση της Ελλάδας παρουσίασε μεγάλη μεταβλητότητα τα τελευταία χρόνια αφού σχετίστηκε, αναπόφευκτα, με τις οικονομικές εξελίξεις και προοπτικές της ελληνικής οικονομίας, βρέθηκε δε στο χαμηλότερο σημείο όταν πραγματοποιήθηκε η ανταλλαγή και επαναγορά των ομολόγων του ελληνικού δημοσίου, μέσω του προγράμματος ανταλλαγής ομολόγων στα χέρια ιδιωτών (PSI) τον Μάρτιο του 2012 (Διάγραμμα 6). Η απόδοση του ελληνικού ομολόγου, συνήθως, ακολουθεί μια πορεία αντίστοιχη με αυτή της πιστοληπτικής διαβάθμισης, χωρίς να είναι πάντα ευκρινής η κατεύθυνση της συσχέτισης.

²⁸ Τον Οκτώβριο και τον Νοέμβριο του 2019 εκδόθηκαν έντοκα γραμμάτια των οποίων η απόδοση διαμορφώθηκε σε -0,02% και -0,08% αντίστοιχα. Και στις δύο εκδόσεις το ποσό που αντλήθηκε έφθασε τα 487,5 εκατ. ευρώ.

²⁹ Η επενδυτική βαθμίδα συνιστά τη διαχωριστική γραμμή για το χαρακτηρισμό του αξιόχρεου της χώρας ως ριψοκίνδυνου για τους επενδυτές. Διαβάθμιση κάτω από το όριο αυτό καταδεικνύει υψηλό κίνδυνο μη εκπλήρωσης των υποχρεώσεων που απορρέουν από μια ομολογιακή έκδοση.

Διάγραμμα 6: Εξέλιξη Πιστοληπτικής Διαβάθμισης της Ελλάδας, 2009-2019



Πηγές : Δελτία τύπου Moody's, Standard & Poors, Fitch, Scope Ratings 2009-2019

Από το 2009, οπότε η χώρα «αποκόπηκε» από τις διεθνείς αγορές ομολόγων, μέχρι σήμερα, οι ελληνικές κυβερνήσεις έχουν προχωρήσει επτά φορές σε έκδοση μακροχρόνιων ομολόγων και έχουν αντλήσει συνολικά 15 δισ. ευρώ (Πίνακας 13)³⁰. Η πρόσβαση στις διεθνείς αγορές ομολόγων για χρηματοδότηση ενισχύει την ευελιξία της Ελλάδας σε σχέση με τις χρηματοδοτικές της επιλογές. Υπενθυμίζεται ότι πέραν της άντλησης ρευστότητας μέσω της έκδοσης ομολόγων και τις δυνατότητες ταμειακής διαχείρισης που εξασφαλίζει η επίτευξη πρωτογενούς πλεονάσματος, εξακολουθεί να υπάρχει ένα σημαντικό χρηματοδοτικό απόθεμα ασφάλειας (Cash Buffer), μεγάλο μέρος του οποίου συσσωρεύθηκε από την τελευταία εκταμίευση του μηχανισμού στήριξης τον Αύγουστο του 2018. Αξίζει να αναφερθεί ότι η χρησιμοποίηση του αποθέματος αυτού μπορεί να χρησιμοποιηθεί μόνο για την εξυπηρέτηση του δημοσίου χρέους και κατόπιν έγκρισης από τους Ευρωπαίους Εταίρους. Εάν λοιπόν κριθεί ότι η διατήρησή του δεν είναι αναγκαία στην τρέχουσα οροφή, το δημόσιο χρέος θα μπορούσε να απομειωθεί περαιτέρω με χρήση μέρους των κεφαλαίων του «αποθέματος ασφαλείας».

Πίνακας 13: Εκδόσεις ομολόγων ελληνικού Δημοσίου 2014-2019

Ημερομηνία Έκδοσης	Διάρκεια Τίτλου	Επιτόκιο Έκδοσης	Ύψος Έκδοσης (δισ. €)
Απρίλιος 2014	5ετές	4,95%	3
Ιούλιος 2014	3ετές	3,5%	1,5
Ιούλιος 2017	5ετές	4,63%	3*
Ιανουάριος 2019	5ετές	3,6%	2,5
Μάρτιος 2019	10ετές	3,9%	2,5
Ιούλιος 2019	7ετές	1,9%	2,5
Οκτώβριος 2019	10ετές**	1,5%	1,5
ΣΥΝΟΛΟ			15

Πηγή : ΟΔΔΗΧ

* 1,5 δισ € προήλθε από ανταλλαγή του 5ετούς ομολόγου που εκδόθηκε τον Απρίλιο του 2014

** Επανεκδοση του 10ετούς ομολόγου που εκδόθηκε τον Μάρτιο του 2019

³⁰ Η έκδοση εντόκων γραμματίων βραχυπρόθεσμης διάρκειας συνεχίστηκε απρόσκοπτα από το 2009 μέχρι σήμερα.



Η διάρθρωση του χρέους της Κεντρική Διοίκησης³¹ κυριαρχείται από τις δανειοδοτήσεις των τριών προγραμμάτων οικονομικής προσαρμογής (Διάγραμμα 7). Οι υποχρεώσεις σε ομόλογα αφορούν κυρίως τις τελευταίες εκδόσεις ομολόγων και τα νέα ομόλογα που εκδόθηκαν για την πραγματοποίηση της ανταλλαγής στο πλαίσιο του προγράμματος PSI. Τα Repos σχετίζονται με την ταμειακή αξιοποίηση και διαχείριση των διαθέσιμων διάφορων φορέων της γενικής κυβέρνησης, ενώ στα λοιπά συμπεριλαμβάνονται τα ομόλογα που κατέχει η ΕΚΤ στο πλαίσιο του προγράμματος SMP³².

Διάγραμμα 7: Διάθρωση Χρέους Κεντρικής Διοίκησης (Ιούλιος 2019)



Πηγή : ΟΔΔΗΧ

Οι δαπάνες εξυπηρέτησης του δημοσίου χρέους (εξαιρουμένων των τόκων) για τα επόμενα χρόνια αφορούν κυρίως (Διάγραμμα 8):

- 1) Ομόλογα που κατέχει ο ιδιωτικός τομέας (τόσο εκείνα που εντάχθηκαν στο PSI όσο και των νεότερων εκδόσεων).
- 2) Διμερή δάνεια (GLF) που η χώρα έλαβε από τα Κράτη Μέλη της Ευρωζώνης, στο πλαίσιο του πρώτου προγράμματος οικονομικής προσαρμογής.
- 3) Χρηματοδότηση από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Χρηματοπιστωτικής Σταθερότητας (EFSF), στο πλαίσιο του δεύτερου προγράμματος οικονομικής προσαρμογής.
- 4) Υποχρεώσεις προς τον Ευρωπαϊκό Μηχανισμό Σταθερότητας (ESM) για την χρηματοδότηση της χώρας βάσει του τρίτου προγράμματος οικονομικής προσαρμογής, των οποίων η λήξη ωριμάζει από το 2034 και πέρα.
- 5) Υποχρεώσεις αποπληρωμής προς την ΕΚΤ, οι οποίες αφορούν τόσο το πρόγραμμα αγοράς ελληνικών ομολόγων από την ίδια (SMPs), όσο και την

³¹ Το χρέος της Κεντρικής Διοίκησης και το χρέος της Γενικής Κυβέρνησης διαφέρουν κατά το ότι το τελευταίο δεν περιλαμβάνει το ενδοκυβερνητικό χρέος.

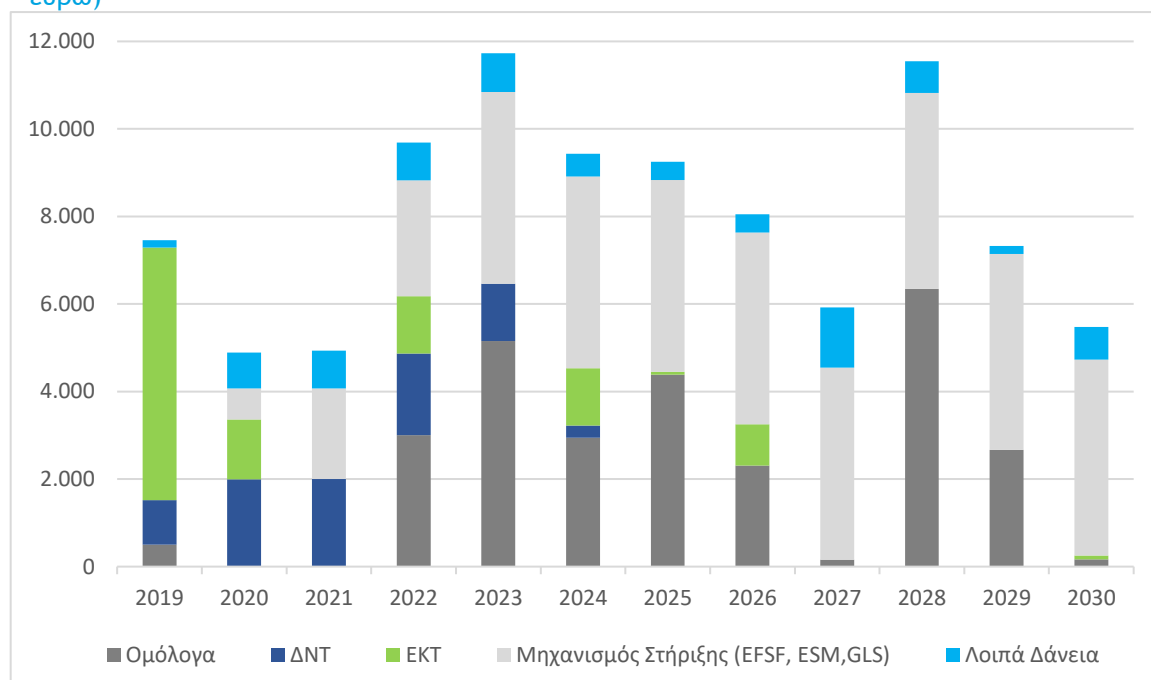
³² Πρόγραμμα Αγορών Τίτλων (Securities Markets Programme (SMP)) από την Ευρωπαϊκή κεντρική Τράπεζα για την «στήριξη» των τιμών των ομολόγων των οικονομιών της ευρωζώνης.

παρακράτηση ελληνικών ομολόγων από τις λοιπές κεντρικές τράπεζες (ANFAs).

- 6) “Λοιπά Δάνεια” στα οποία περιλαμβάνονται κυρίως οι υποχρεώσεις προς την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων και την Τράπεζα της Ελλάδος.
- 7) Δάνεια από το Διεθνές Νομισματικό ταμείο, των οποίων η κατανομή των αποπληρωμών προφανώς θα τροποποιηθεί μετά από την πρόωρη εξυπηρέτηση μέρους των δανείων που έχουν ληφθεί, σύμφωνα με τις εξαγγελθείσες προθέσεις της ελληνικής Κυβέρνησης.

Τέλος, σημειώνεται ότι η σημαντική αύξηση των υποχρεώσεων αποπληρωμής που ωριμάζουν το 2028, οφείλεται στη λήξη ομολόγων που είχαν ενταχθεί στο πρόγραμμα αναδιάρθρωσης του ελληνικού Δημοσίου χρέους κατά το 2012 (PSI).

Διάγραμμα 8: Χρονοδιάγραμμα λήξεων ελληνικού δημοσίου χρέους - Ιούλιος 2019 (εκατ. ευρώ)



Πηγή : [Οργανισμός Διαχείρισης Δημοσίου Χρέους](#)

Σημ. Δεν περιλαμβάνονται οι υποχρεώσεις από την έκδοση βραχυπρόθεσμων τίτλων (έντοκα γραμμάρια) λόγω της συνεχούς μετακύλισής τους καθώς και των συμφωνιών επαναγοράς (REPOs) οι οποίες αφορούν την ταμειακή διαχείριση-αξιοποίηση των ταμειακών διαθεσίμων φορέων της Γενικής Κυβέρνησης

4. Δημοσιονομικοί στόχοι για το 2020

- Η επίτευξη του στόχου για το πρωτογενές πλεόνασμα είναι εφικτή υπό την προϋπόθεση ότι οι παρεμβάσεις βελτίωσης του δημοσιονομικού αποτελέσματος θα αποδώσουν τα αναμενόμενα και θα επιβεβαιωθούν οι μακροοικονομικές προβλέψεις.

Η ενσωμάτωση στο βασικό σενάριο του προσχεδίου Προϋπολογισμού 2020 σειράς επεκτατικών και περιοριστικών μέτρων, τα οποία σχεδιάζει να υιοθετήσει το Υπουργείο Οικονομικών, προκειμένου να υποστηρίξει την επίτευξη του δημοσιονομικού στόχου για πρωτογενές πλεόνασμα 3,5%³³, επιδρά βεβαίως στο ύψος του ΑΕΠ. Σημειωτέον μάλιστα ότι το Υπουργείο Οικονομικών εκτιμά πολλαπλασιαστική επίδραση από τη μείωση της φορολογίας μεγαλύτερη της μονάδας,³⁴ με αποτέλεσμα περαιτέρω αύξηση του ονομαστικού ΑΕΠ, της τάξης των 959 εκατ. ευρώ. Ακολουθώντας, σύμφωνα πάντα με τις εκτιμήσεις του Υπουργείου Οικονομικών, η πρόσθετη αυτή αύξηση του ΑΕΠ θα έχει θετική επίδραση αφενός στα φορολογικά έσοδα, αφετέρου στα έσοδα του ασφαλιστικού συστήματος, λόγω της αύξησης της απασχόλησης και της συνακόλουθης αύξησης των εσόδων από ασφαλιστικές εισφορές.

Η παρουσίαση των στοιχείων (Πίνακας 15) έχει γίνει με βάση την προσέγγιση που επέλεξε το ΕΔΣ προκειμένου να αξιολογήσει τις δημοσιονομικές παρεμβάσεις σε σχέση με την επίτευξη του δημοσιονομικού στόχου του 2020 (πρωτογενές πλεόνασμα της Γενικής Κυβέρνησης σύμφωνα με τη μεθοδολογία της ενισχυμένης εποπτείας ίσο με το 3,5% του ΑΕΠ).

Στη στήλη (1) παρουσιάζεται το σενάριο βάσης, του προσχεδίου του προϋπολογισμού.³⁵

Στις στήλες (2) και (3) παρουσιάζονται οι επιμέρους επιπτώσεις των πρόσθετων δημοσιονομικών παρεμβάσεων βάσει των στοιχείων που έχουν κατατεθεί στο DBP: αναγράφεται για κάθε δημοσιονομική κατηγορία η συνολική μεταβολή που αναμένεται να επέλθει σε δαπάνες ή έσοδα, αντιστοίχως, ενώ στις υποσημειώσεις επεξηγούνται τα ειδικότερα μέτρα από τα οποία αναμένεται κάθε επίπτωση.

Στη στήλη (4) αναγράφονται τα μεγέθη του προσχεδίου του προϋπολογισμού του έτους 2020 τα οποία αντιστοιχούν στο «σενάριο με ενσωματωμένες τις προτιθέμενες δημοσιονομικές παρεμβάσεις». Το σχέδιο του προϋπολογισμού που πρόκειται να κατατεθεί πιθανότατα θα περιλαμβάνει διαφοροποιήσεις των επιμέρους μεγεθών βάσει νεότερων στοιχείων, αναφορικά με την εξειδίκευση των επιμέρους μέτρων, την εκτίμηση της συνεισφοράς τους στο τελικό αποτέλεσμα ή/και τις ενδεχόμενες ενστάσεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής.

³³ Βλ. αναλυτικά σε σχετικό παράρτημα, σελ. 83

³⁴ Στα πλαίσια των καθιερωμένων τεχνικών συναντήσεων, το Τμήμα Μελετών του ΕΔΣ ενημερώθηκε προφορικά από τα αρμόδια στελέχη της Γενικής Διεύθυνσης Οικονομικής Πολιτικής (ΓΔΟΠ) του Υπ. Οικονομικών αναφορικά με τις τιμές των πολλαπλασιαστών φόρων που χρησιμοποιούν για την εκτίμηση των επιδράσεων στο ΑΕΠ. Το ΕΔΣ δεν προχώρησε σε δικές του εκτιμήσεις για το ύψος των δημοσιονομικών πολλαπλασιαστών, αλλά πραγματοποίησε έλεγχο για τη σχέση παραδοχών και εκτιμήσεων της ΓΔΟΠ, την οποία σχέση εκτίμησε ως συνεπή.

³⁵ Προσχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2020, Πίνακας 2.1, σελ.23



Στη στήλη (5) παρουσιάζεται το τελικό, συνολικό δημοσιονομικό αποτέλεσμα, βάσει των επιμέρους μεταβολών σε έσοδα και δαπάνες τις οποίες αναμένει το Υπουργείο Οικονομικών εφόσον ληφθεί υπόψη η προσαύξηση του ΑΕΠ κατά 959 εκατ. ευρώ.³⁶

Από την ανάλυση των δεδομένων (Πίνακας 15) προκύπτει ότι το Υπουργείο Οικονομικών εκτιμά πως η προβλεπόμενη προσαύξηση του ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές κατά 949 εκατ. θα προκαλέσει:

- Πρόσθετη αύξηση των εσόδων του Κρατικού Προϋπολογισμού κατά 327 εκατ. ευρώ. Ειδικότερα, εκτιμάται ότι θα αυξηθούν περαιτέρω και ισόποσα κατά 157 εκατ. ευρώ τόσο τα έσοδα από φόρους επί αγαθών και υπηρεσιών (ΦΠΑ και λοιποί φόροι κατανάλωσης) όπως και τα έσοδα από φόρους εισοδήματος φυσικών και νομικών προσώπων.
- Πρόσθετη αύξηση των εσόδων από ασφαλιστικές εισφορές κατά 137 εκατ. ευρώ.³⁷
- Ορισμένες κατηγορίες δαπανών θα κινηθούν επίσης ανοδικά εφόσον επιταχυνθεί η μεγέθυνση του ΑΕΠ. Ειδικότερα, αυξημένες θα είναι οι επιστροφές φόρων (+10 εκατ. ευρώ) και οι δαπάνες των ΟΚΑ (+23 εκατ. ευρώ).³⁸

Κατά συνέπεια, το καθαρό δημοσιονομικό αποτέλεσμα από την αύξηση του ΑΕΠ εκτιμάται σε 434 εκατ. ευρώ.³⁹ Η σημασία των συνεπειών της πρόσθετης αύξησης του ΑΕΠ για την επίτευξη του στόχου για πρωτογενές πλεόνασμα ίσο με 3,5% του ΑΕΠ προκύπτει από τα στοιχεία που παρατίθενται στο σχετικό πίνακα (Πίνακας 16). Ενώ στο βασικό σενάριο, εμφανίζεται υστέρηση έναντι του στόχου ίση με 300 εκατ. ευρώ, στο σενάριο με ενσωματωμένες τις προτιθέμενες παρεμβάσεις ο στόχος υπερκαλύπτεται κατά 121 εκατ. ευρώ. Δηλαδή, σύμφωνα με τις εκτιμήσεις του Υπουργείου Οικονομικών, η αλλαγή του μίγματος πολιτικής θα έχει τελικώς θετικό αποτέλεσμα (σε όρους ενισχυμένης εποπτείας) της τάξης των 421 εκατ. ευρώ. Δεδομένου, ότι το δημοσιονομικό κόστος των «πρόσθετων κοινωνικών και αναπτυξιακών παρεμβάσεων» υπολείπεται ελαφρώς του δημοσιονομικού οφέλους των «παρεμβάσεων βελτίωσης του δημοσιονομικού αποτελέσματος» (ως εκ τούτου δημοσιονομικά αλληλό-εξουδετερώνονται),⁴⁰ έπεται ότι το προαναφερόμενο θετικό

³⁶ Μικρές μεταβολές δεν λήφθηκαν υπόψη, ενώ στις περιπτώσεις που εμφανίζονται μεγάλες διαφορές υπήρξαν πολλαπλές διασταυρώσεις με το προσχέδιο του προϋπολογισμού προκειμένου να διασφαλιστεί ότι οι μεταβολές αυτές όντως προκύπτουν από την παραδοχή για περαιτέρω μεγέθυνση του ΑΕΠ. Επίσης έχουν παραλειφθεί γραμμές στις οποίες αναλύονται περαιτέρω διάφορες δημοσιονομικές κατηγορίες, εφόσον δεν εντοπίζονται σε αυτές διαφορές μεταξύ βασικού σεναρίου και σεναρίου με ενσωματωμένες της προτιθέμενες δημοσιονομικές παρεμβάσεις.

³⁷ Η συγκεκριμένη αύξηση δεν οφείλεται σε αύξηση του ποσοστού των εργοδοτικών εισφορών για τους ασφαλισμένους του Δημοσίου, όπως εκ παραδρομής αναφέρεται στο προσχέδιο του προϋπολογισμού, και ορθώς έχει ενσωματωθεί από το Υπουργείο Οικονομικών στον υπολογισμό του βασικού σεναρίου. Οφείλεται αποκλειστικά σε περαιτέρω αύξηση της απασχόλησης ή/και αύξηση των αμοιβών της εργασίας, συνεπεία της επιτάχυνσης της μεγέθυνσης του ΑΕΠ.

³⁸ Εκ των οποίων 4 εκατ. € για κοινωνικές παροχές και 18 εκατ. € για άλλα έξοδα των ΟΚΑ.

³⁹ Σύμφωνα με τα στοιχεία (Πίνακας 15) το καθαρό δημοσιονομικό αποτέλεσμα είναι 438 εκατ. ευρώ. Το ποσό αυτό απομειώθηκε κατά 4 εκατ. ευρώ διότι το «σενάριο με ενσωματωμένες τις προτιθέμενες δημοσιονομικές παρεμβάσεις» εμφανίζει οριακή επιδείνωση (σε σχέση με το «σενάριο βάσης») του ισοζυγίου των «Νοσοκομείων και ΠΕΔΥ» κατά 4 εκατ. ευρώ. Λόγω του μικρού του ύψους, για λόγους απλοποίησης το εν λόγω ποσό δεν έχει συμπεριληφθεί στους πίνακες.

⁴⁰ Σύμφωνα με το προσχέδιο του προϋπολογισμού το δημοσιονομικό όφελος των παρεμβάσεων βελτίωσης του δημοσιονομικού αποτελέσματος υπερβαίνει το δημοσιονομικό κόστος των αναπτυξιακών και κοινωνικών παρεμβάσεων κατά 31 εκατ. ευρώ. Σύμφωνα με το Draft Budgetary Plan το αντίστοιχο αποτέλεσμα είναι 8 εκατ. €.



αποτέλεσμα των 421 εκατ. ευρώ θα οφείλεται στις θετικές συνέπειες που θα έχει για τον προϋπολογισμό η κατά 959 εκατ. ευρώ υψηλότερη αύξηση του ΑΕΠ.

Αξίζει να αναφερθούμε σε δύο παραμέτρους οι οποίες κατά τα προηγούμενα έτη λειτούργησαν ως ένα πρόσθετο «μαξιλάρι ασφαλείας» ως προς την επίτευξη του δημοσιονομικού στόχου του πρωτογενούς πλεονάσματος.

Η πρώτη εξ αυτών αφορά στη συστηματική υστέρηση στην εκτέλεση δαπανών των Υπουργείων,⁴¹ χάρη στην οποία υποστηριζόταν, εξ αντικειμένου, το τελικό δημοσιονομικό αποτέλεσμα. Στον προϋπολογισμό του 2020 το μεγαλύτερο τμήμα αυτού του είδους της «εκ των υστέρων εξοικονόμησης» έχει προεξοφληθεί από το μέτρο μείωσης των οροφών δαπανών των Υπουργείων.

Η δεύτερη παράμετρος, αφορά στις κατά κανόνα αισιόδοξες προβλέψεις για τα ετήσια έσοδα του συγχρηματοδοτούμενου σκέλους του ΠΔΕ. Δεδομένου ότι η ύπαρξη εσόδου (με τη μορφή αιτήματος πληρωμής προς την Ευρωπαϊκή Επιτροπή) προϋποθέτει την προηγούμενη πραγματοποίηση της σχετικής (εθνικής) δαπάνης η οποία συμπεριλαμβάνει και την κοινοτική συνδρομή και την εθνική συμμετοχή, η υστέρηση των εσόδων του ΠΔΕ είναι αποτέλεσμα υπέρτερων υστερήσεων στην εκτέλεση των δαπανών, με αποτέλεσμα το δημοσιονομικό αποτέλεσμα να είναι, εκ πρώτης όψεως, «θετικό».⁴²

Πίνακας 14: Προβλέψεις για γενικό και πρωτογενές αποτέλεσμα του προϋπολογισμού σε επίπεδο ΓΚ για το 2020

	ΥΠΟΙΚ Σενάριο βάσης	ΥΠΟΙΚ Σενάριο με Μέτρα	Ευρωπαϊκή Επιτροπή	ΔΝΤ	ΟΟΣΑ*
Ισοζύγιο ΓΚ ως % του ΑΕΠ	0,8	1,0	1,0	-1,0	0,3
Πρωτογενές αποτέλεσμα ΓΚ ως % του ΑΕΠ (ESA 2010)	3,5	3,7	3,7	-	3,5
Πρωτογενές αποτέλεσμα ΓΚ ως % του ΑΕΠ (Ενισχυμένη Εποπτεία)	3,4	3,6	-	2,6	-
<i>ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές (προβλέψεις)</i>	<i>196.356</i>	<i>197.315</i>	<i>195.530</i>	<i>196.420</i>	<i>195.138</i>

Πηγές: Υπουργείο Οικονομικών, *Draft Budgetary Plan 2020*, Οκτώβριος 2019.

European Commission, *European Economic Forecast*, November 2019.

IMF Fiscal Monitoring, October 2019.

OECD Economic Outlook (SNA 2008), Organization for economic Co-operation and Development, May 2019.

Σημ. Οι προβλέψεις του ΟΟΣΑ αναφέρονται στο ισοζύγιο και στο πρωτογενές αποτέλεσμα ΓΚ, σε εθνικολογιστική βάση, σύμφωνα με το Σύστημα Εθνικών Λογαριασμών (2008 SNA).

Για τον υπολογισμό των δημοσιονομικών μεγεθών της ΓΚ, ο ΟΟΣΑ λαμβάνει υπόψιν τα έσοδα από ANFAs και SMP, τα έσοδα αποκρατικοποιήσεων, καθώς και την επίπτωση του προγράμματος στήριξης των Χρηματοπιστωτικών Ιδρυμάτων.

⁴¹ Οι αιτίες που προκαλούσαν το συγκεκριμένο φαινόμενο ήταν ποικίλες. Μπορεί να προέκυπταν συχνά από την αυξημένη προνοητικότητα του ΓΛΚ στις συνθήκες ταμιακής στενότητας που συμπίπτει με ένταση των διαπραγματεύσεων ενόψει της ολοκλήρωσης των αξιολογήσεων του προγράμματος χρηματοδότησης της ελληνικής οικονομίας και της εξαρτώμενης από αυτήν εκταμίευσης των δόσεων δανεισμού. Μπορεί ακόμη να πηγάζουν από κακό σχεδιασμό, όπως και να συνδέονται με παράγοντες που δεν μπορούν να προβλεφθούν επαρκώς. Για παράδειγμα, τμήμα των υστερήσεων στην εκτέλεση μπορούσε να οφείλεται στη διαφορά μεταξύ του (υψηλότερου) αρχικού ύψους μιας προκήρυξης Δημόσιου Διαγωνισμού (δέσμευση πίστωσης στον προϋπολογισμό) και του (συνήθως χαμηλότερου) τελικού ύψους στο οποίο κατακυρώνεται ο διαγωνισμός αυτός.

⁴² «Θετικό» υπό την εν στενή έννοια δημοσιονομική διαχείριση, αφού η υστέρηση στην εκτέλεση του ΠΔΕ έχει αρνητικό αντίκτυπο στην οικονομική μεγέθυνση.

Τέλος, σημειώνεται ότι η εκτίμηση της Ευρωπαϊκής Επιτροπής για το ισοζύγιο και το πρωτογενές αποτέλεσμα του προϋπολογισμού της ΓΚ για το 2020 συγκλίνει με αυτές του Υπουργείου Οικονομικών (Πίνακας 14). Ελαφρώς χαμηλότερη εκτίμηση ως προς το πρωτογενές αποτέλεσμα κάνει ο ΟΟΣΑ, ενώ σημαντικά χαμηλότερα βάζει τον πήχη του πρωτογενούς πλεονάσματος για το 2020 το ΔΝΤ (2,6% του ΑΕΠ σε όρους ενισχυμένης εποπτείας), το οποίο, κατά κανόνα, τα τελευταία χρόνια προβλέπει μεγάλες αποκλίσεις στην εκτέλεση του προϋπολογισμού, οι οποίες δεν επιβεβαιώνονται.

Πίνακας 15: Δημοσιονομικές επιπτώσεις των πρόσθετων μέτρων και αναπτυξιακό αποτύπωμα (εκατ. ευρώ)

	Σενάριο Βάσης	Πρόσθετες δαπάνες	Πρόσθετα έσοδα	Σενάριο με ενσωματωμένες τις παρεμβάσεις	Διαφορά (πρόσθετο αναπτυξιακό αποτύπωμα)
	(1)	(2)	(3)	(4)	(5) = (4) - [(1)+(2)+(3)]
Καθαρά έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού	53.964	-935	774	54.129	326
Φόροι, εκ των οποίων...	51.625	-935	774	51.800	336
...1. Φόροι επί αγαθών και υπηρεσιών	27.764	-38 ⁽¹⁾	552 ⁽⁵⁾	28.435	157
...2 Φόροι και δασμοί επί εισαγωγών	320	0	0	322	2
...3. Τακτικοί φόροι ακίνητης περιουσίας	2.708	0	112 ⁽⁶⁾	2.820	0
...4. Λοιποί φόροι επί της παραγωγής	1.151	0	0	1.152	1
...5. Φόροι εισοδήματος	17.042	-897 ⁽²⁾	110 ⁽⁷⁾	16.412	157
...6. Φόροι κεφαλαίου	252	0	0	261	9
...7. Λοιποί τρέχοντες φόροι	2.387	0	0	2.397	10
Λοιπά έσοδα*	2.339	0	0	2.329	-10
Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού, εκ των οποίων...	57.009	123	-80	57.052	2
...γ. Μεταβιβάσεις	27.566	123 ⁽³⁾	0	27.689	0
...δ. Αγορές αγαθών και υπηρεσιών	1.069	0	-80 ⁽⁸⁾	989	0
Ισοζύγιο ΟΤΑ	49			194	0
Έσοδα	6.445		146 ⁽⁹⁾	6.591	0
Έξοδα	6.397			6.397	0
ΙΣΟΖΥΓΙΟ ΟΚΑ	1.651			1.843	114
Έσοδα, εκ των οποίων...	43.123	0	78	43.338	137
...Τρέχουσες & λοιπές κεφαλαιακές μεταβιβάσεις	18.276	123 ⁽³⁾		18.399	0
...Ασφαλιστικές εισφορές (πραγματικές)	22.554	-123 ⁽⁴⁾	78 ⁽¹⁰⁾	22.646	137
...άλλα έσοδα**	2.294	0	0	2.293	0
Έξοδα, εκ των οποίων...	41.472	123	-123	41.495	24
...Κοινωνικές παροχές	34.852	123 ⁽³⁾		34.979	4
...Επιδότησεις	500		-123 ⁽¹¹⁾	377	0
...άλλα έξοδα***	6.120			6.139	18

Πηγή: Επεξεργασία ΕΔΣ

Σημειώσεις πίνακα:

(1) Περιλαμβάνει «Είδη βρεφικής ηλικίας και κράνη ασφαλείας στον χαμηλό συντελεστή ΦΠΑ» (-12 εκατ. ευρώ) και «Αναστολή ΦΠΑ στις νέες οικοδομές για 3 έτη» (-26 εκατ. ευρώ)

(2) «Αναμόρφωση φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων με εισαγωγικό συντελεστή 9% και αύξηση του αφορολόγητου για κάθε τέκνο» (-281 εκατ. ευρώ) + «Μείωση φόρου εισοδήματος νομικών προσώπων από 28% σε 24%» (-541 εκατ. ευρώ) + «Μείωση φορολογίας διανεμόμενων κερδών από 10% σε 5%» (-75 εκατ. ευρώ)

(3) Επίδότηση 2.000€ για κάθε νέο τέκνο.

(4) Μείωση ασφαλιστικών εισφορών για απασχολούμενους πλήρους απασχόλησης.

(5) Περιλαμβάνει: «Καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και διεύρυνση της φορολογικής βάσης με μέτρα προώθησης των ηλεκτρονικών συναλλαγών» (557 εκατ. ευρώ) + «Αύξηση εσόδων από το διαδικτυακό στοίχημα» (73 εκατ. ευρώ) - 78 εκατ. € (μετά από επικοινωνία με στελέχη του ΓΛΚ, αποσαφηνίστηκε 78 εκατ. ευρώ από τα έσοδα από την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής αφορούν σε αυξημένα έσοδα των ασφαλιστικών ταμείων. Το αντίστοιχο ποσό έχει προστεθεί στην κατηγορία «Έσοδα, Ασφαλιστικές εισφορές» στο Ισοζύγιο των ΟΚΑ).

(6) Προκύπτει από: «Εξορθολογισμός του συστήματος προσδιορισμού αξιών ακινήτων» (142 εκατ. ευρώ) - 35 εκατ. ευρώ τα οποία σύμφωνα με επικοινωνία με στελέχη του ΓΛΚ αναμένονται ως έσοδα στους ΟΤΑ.

(7) «Επιτάχυνση επίλυσης φορολογικών διαφορών που εκκρεμούν στα διοικητικά δικαστήρια» (50 εκατ. ευρώ) + «αύξηση εσόδων και νέες μορφές ελέγχου Airbnb» (60 εκατ. ευρώ).

(8) Μείωση δαπανών μέσω της επισκόπησης δαπανών & εσόδων.

(9) Αύξηση εσόδων ΓΚ μέσω επισκόπησης δαπανών και εσόδων + αυξημένα έσοδα από νέα τέλη ακίνητης περιουσίας λόγω αναπροσαρμογής αντικειμενικών αξιών.

(10) Βλ. υποσημείωση (5)

(11) Βελτίωση αποτελεσματικότητας Φορέων Γενικής Κυβέρνησης

*: εισφορές + μεταβιβάσεις + πωλήσεις αγαθών & υπηρεσιών + λοιπά έσοδα + πωλήσεις πάγιων - επιστροφές)

** : αποδόσεις περιουσίας, κοινωνικοί πόροι, αντικριζόμενα & λοιπά έσοδα

***: παροχές σε εργαζόμενους, τόκοι, παροχές σε είδος, λοιπά, επενδυτικές δαπάνες, μεταβιβάσεις

Βάσει των ανωτέρω, η επίτευξη του δημοσιονομικού στόχου για το 2020 είναι εφικτή υπό τις εξής προϋποθέσεις:

(α) Δεν θα υπάρξει αρνητική απόκλιση στα αποτελέσματα των πρόσθετων παρεμβάσεων βελτίωσης του δημοσιονομικού αποτελέσματος. Ειδικά τα μέτρα που αφορούν στην «καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και διεύρυνση της φορολογικής βάσης με μέτρα προώθησης των ηλεκτρονικών συναλλαγών» χαρακτηρίζονται από υψηλό βαθμό αβεβαιότητας και δεν διευκρινίζεται ο τρόπος με τον οποίο θα διευρυνθεί η φορολογική βάση.

(β) Οι αισιόδοξες μακροοικονομικές προβλέψεις θα υλοποιηθούν.

(γ) Η εκτιμώμενη, κατά το σενάριο με τα πρόσθετα δημοσιονομικά μέτρα, περαιτέρω αύξηση του ονομαστικού ΑΕΠ (+959 εκατ. ευρώ) θα αποδώσει πρόσθετα φορολογικά έσοδα της τάξης των 327 εκατ. ευρώ.

(δ) Η εκτιμώμενη επιπλέον αύξηση του ΑΕΠ θα αυξήσει την δηλωμένη απασχόληση και τους μισθούς έτσι ώστε να προκύψουν πρόσθετα έσοδα από ασφαλιστικές εισφορές της τάξης των 137 εκατ. ευρώ.

(ε) Οι πιθανές έκτακτες επιβαρύνσεις στον προϋπολογισμό του 2020 από δικαστικές αποφάσεις θα είναι διαχειρίσιμες.

(στ) Το Υπουργείο Οικονομικών θα βρίσκεται σε κατάσταση αυξημένης ετοιμότητας προκειμένου να αντιμετωπιστούν ενδεχόμενες αποκλίσεις από τις ως άνω εκτιμήσεις.

Πίνακας 16: Πρωτογενές αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης σύμφωνα με τους όρους Ενισχυμένης Εποπτείας (εκατ. ευρώ)

	2019 Εκτίμηση (σεν. Βάσης)	2020 Σενάριο Βάσης	2020 Σενάριο (με μέτρα)
I. Πρωτογενές αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης κατά ESA	8.127	6.723	7.178
% ΑΕΠ	4,3%	3,42%	3,64%
ΑΕΠ	190.004	196.356	197.315
II. Προσαρμογές ενισχυμένης εποπτείας	-1.151	-151	-151
III. Πρωτογενές αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης σύμφωνα με τη μεθοδολογία ενισχυμένης εποπτείας (I-II)	6.976	6.572	7.027
% ΑΕΠ	3,67%	3,35%	3,56%
IV. Στόχος ενισχυμένης εποπτείας	6.650	6.872	6.906
% ΑΕΠ	3,50%	3,50%	3,50%
V. Δημοσιονομικός Χώρος (+) ή Δημοσιονομικό Κενό (-)	326	-300	121
% ΑΕΠ	0,17%	-0,15%	0,06%

Πηγή: Προσχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2020



Πλαίσιο 2: Δημοσιονομικό ισοζύγιο σε διαρθρωτικούς όρους και μεσοπρόθεσμοι δημοσιονομικοί στόχοι (ΜΔΣ)/medium-term objectives (MTO's)

Ο ελληνικός προϋπολογισμός, εκτός από την υποχρέωση να επιτύχει πρωτογενές πλεόνασμα της τάξης του 3,5% του ΑΕΠ σε όρους ενισχυμένης εποπτείας, δεσμεύεται, στο πλαίσιο του «Ευρωπαϊκού Εξαμήνου» και του «Δημοσιονομικού Συμφώνου», από συγκεκριμένα δημοσιονομικά όρια που προσδιορίζονται σε διαρθρωτικούς (κυκλικά προσαρμοσμένους) όρους. Το έλλειμμα ή πλεόνασμα σε διαρθρωτικούς όρους σημαίνει ότι κατά τον υπολογισμό του λαμβάνονται υπόψη οι διακυμάνσεις των οικονομικών κύκλων (απόκλιση της οικονομίας από την μακροχρόνια τάση) και εξαιρούνται οι συνέπειες των έκτακτων και άλλων προσωρινών μέτρων που επιδρούν στο δημοσιονομικό αποτέλεσμα, όπως για παράδειγμα έσοδα από αποκρατικοποιήσεις. Οι «μεσοπρόθεσμοι δημοσιονομικοί στόχοι» (Medium Term Objectives) συνιστούν αναπόσπαστο τμήμα του πλαισίου δημοσιονομικής διακυβέρνησης της Ευρωπαϊκής Ένωσης και είναι ενσωματωμένοι στους ευρωπαϊκούς κανονισμούς. Εντάσσονται δε στο προληπτικό σκέλος του Συμφώνου Σταθερότητας και Ανάπτυξης (ΣΣΑ).

Οι μεσοπρόθεσμοι δημοσιονομικοί στόχοι (εφεξής ΜΔΣ) δεν είναι ενιαίοι για όλα τα κράτη μέλη αλλά διαφοροποιούνται ανά χώρα, ανάλογα με τα δημοσιονομικά δεδομένα που αντιμετωπίζει αλλά και τις μακροπρόθεσμες προκλήσεις, οι οποίες θα μπορούσαν δυνητικά να δημιουργήσουν κίνδυνο για τη διατηρησιμότητα των δημοσιονομικών ισορροπιών. Επικαιροποιούνται δε κάθε τρία χρόνια, μετά την δημοσίευση από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή της έκθεσης για τις μακροπρόθεσμες επιπτώσεις της γήρανσης του πληθυσμού στα δημόσια οικονομικά (“Ageing Report”). Ο υπολογισμός των ΜΔΣ βασίζεται σε κοινή μεθοδολογία και υπολογίζει τον ελάχιστο δημοσιονομικό στόχο που πρέπει να πετύχει το κράτος μέλος σε όρους διαρθρωτικούς.

Ο ακριβής λοιπόν μεσοπρόθεσμος δημοσιονομικός στόχος καθορίζει τον ελάχιστο ονομαστικό στόχο, ενώ κάθε κράτος μέλος μπορεί αλλά και ενθαρρύνεται να προτείνει έναν ακόμα πιο φιλόδοξο στόχο διαρθρωτικού αποτελέσματος. Για τον προσδιορισμό του λαμβάνεται υπόψη το πιο αποφασιστικό από τα παρακάτω τρία κριτήρια:

- Το ελάχιστο μεσοπρόθεσμο διαρθρωτικό ορόσημο, που λαμβάνει υπόψη τόσο την μεταβλητότητα του παραγόμενου προϊόντος όσο και τη δημοσιονομική ευαισθησία σε διακυμάνσεις του ΑΕΠ. Αυτό το κριτήριο σκοπό έχει την παροχή ενός περιθωρίου ασφάλειας σε σχέση με το όριο του ελλείμματος στο 3% ως ποσοστό του ΑΕΠ.
- Το κριτήριο της επάρκειας για την εξυπηρέτηση του δημοσίου χρέους/έμμεσων υποχρεώσεων.⁴³ Με βάση το κριτήριο αυτό αξιολογείται η

⁴³ Γνωστό ως ΜΤΟ^{ILD} (ILD : Implicit Liabilities and Debt- Έμμεσες υποχρεώσεις και χρέος)

ανάγκη για σύγκλιση του χρέους προς επίπεδα «συνετά», λαμβάνοντας υπόψη και την οικονομική επίπτωση που έχει η γήρανση του πληθυσμού)

- Τα κράτη μέλη που ανήκουν στην Ευρωζώνη έχουν ένα επιπρόσθετο κριτήριο, σύμφωνα με το οποίο τυχόν δημοσιονομικό έλλειμμα δεν πρέπει να υπερβαίνει 1% του ΑΕΠ.

Δηλαδή ακόμη και αν τα δύο ανωτέρω κριτήρια δεν είναι δεσμευτικά ως προς το διαρθρωτικό έλλειμμα, αυτό δεν θα πρέπει να ξεπερνάει το 1%.

Κράτη μέλη που έχουν υπογράψει και εφαρμόζουν το Δημοσιονομικό Σύμφωνο (Συνθήκη για τη σταθερότητα, τον συντονισμό και την διακυβέρνηση στην οικονομική και νομισματική ένωση “fiscal compact”) έχουν την επιπρόσθετη υποχρέωση για μη υπέρβαση του διαρθρωτικού ελλείμματος πέραν του 1% εφόσον το δημόσιο χρέος τους είναι μικρότερο από το 60% του ΑΕΠ ή πέραν του 0,5% εφόσον το δημόσιο χρέος τους είναι μεγαλύτερο του 60%.

Ο υπολογισμός του μεσοπρόθεσμου δημοσιονομικού στόχου έγινε για πρώτη φορά το 2019 για την Ελλάδα, καθώς η πλήρης συμμετοχή της χώρας στις διαδικασίες του Δημοσιονομικού Συμφώνου είχαν ανασταλεί λόγω της εφαρμογής του προγράμματος οικονομικής προσαρμογής. Το κριτήριο που εφαρμόστηκε για τον προσδιορισμό του ύψους του ήταν η επάρκεια για την εξυπηρέτηση του δημοσίου χρέους και τελικά καθορίστηκε ως δημοσιονομικός στόχος για το διαρθρωτικό έλλειμμα το 0,25% του δυνητικού ΑΕΠ⁴⁴.

Το Υπουργείο Οικονομικών εκτιμά ότι το διαρθρωτικό ισοζύγιο θα διαμορφωθεί σε πλεόνασμα της τάξης του 2,7% του δυνητικού ΑΕΠ, το 2019 και σε πλεόνασμα της τάξης του 1,8% του δυνητικού ΑΕΠ, το 2020 το οποίο κρίνεται κατά το Ελληνικό Δημοσιονομικό Συμβούλιο εφικτό. Σε κάθε περίπτωση, η γνώμη του Ελληνικού Δημοσιονομικού Συμβουλίου είναι ότι η υπερκάλυψη του μεσοπρόθεσμου δημοσιονομικού στόχου (0,25% του δυνητικού ΑΕΠ) τόσο για το 2019 όσο και για το 2020 είναι πολύ πιθανή.

⁴⁴ Τα διαρθρωτικά μεγέθη υπολογίζονται ως ποσοστό του δυνητικού ΑΕΠ και όχι του ονομαστικού.



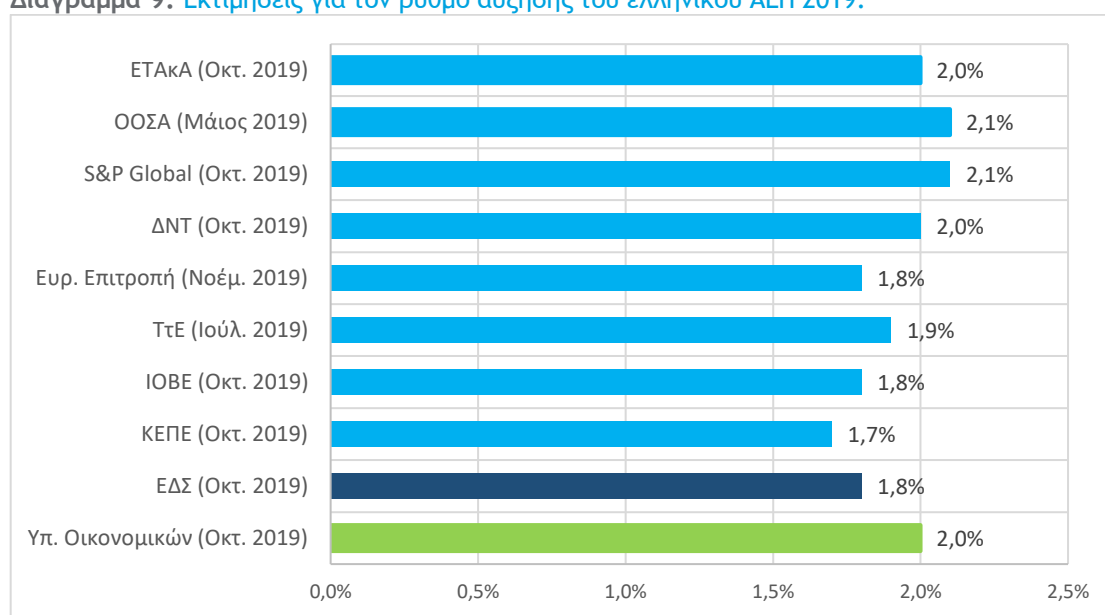
ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΙΙ: ΜΑΚΡΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ & ΧΡΗΜΑΤΟΠΙΣΤΩΤΙΚΕΣ ΕΞΕΛΙΞΕΙΣ

1. Εξέλιξη και εκτιμήσεις ΑΕΠ 2019

- Μεγέθυνση 1,5% το Α' εξάμηνο του 2019, κατά βάση από την αύξηση της δημόσιας κατανάλωσης
- Η επίτευξη του στόχου για ετήσια μεγέθυνση άνω του 2% προϋποθέτει σημαντικά ισχυρότερες επιδόσεις το επόμενο εξάμηνο.
- Προβληματίζει η οριακή συρρίκνωση της ιδιωτικής κατανάλωσης το Α' εξάμηνο του 2019.

Στην από 4/10/2019 δημοσιευμένη γνώμη του Συμβουλίου για τις μακροοικονομικές προβλέψεις του Προσχεδίου του ΚΠ για το 2020, αναφέρεται ότι η εκτίμηση του Υπουργείου Οικονομικών για άνοδο του ΑΕΠ κατά 2,0% είναι ελαφρώς πιο αισιόδοξη από το κεντρικό σενάριο των προβλέψεων του ΕΔΣ (αύξηση του ΑΕΠ 2019 περί το 1,8%).⁴⁵ Ωστόσο συγκλίνει, εν γένει, προς τις εκτιμήσεις διεθνών και εγχώριων οργανισμών οι οποίες κυμαίνονται εντός εύρους 1,7%-2,2% (Διάγραμμα 9).

Διάγραμμα 9: Εκτιμήσεις για τον ρυθμό αύξησης του ελληνικού ΑΕΠ 2019.



* (σταθερές τιμές 2010)

Πηγές: 1. Προσχέδιο κρατικού προϋπολογισμού 2020, ΥΠΟΙΚ, Οκτώβριος 2019.

2. ΕΔΣ Βλ. στην παρούσα Έκθεση «Πλαίσιο 2: Προβλέψεις για το 2019 & 2020 βάσει οικονομετρικών υποδειγμάτων του ΕΔΣ». 3. ΚΕΠΕ, Περιοδικό «Οικονομικές Εξελίξεις», Τεύχος 40, Οκτώβριος 2019. 4. ΙΟΒΕ, «Η ελληνική οικονομία», Τριμηνιαία Έκθεση, Τεύχος 3/2019, Οκτώβριος 2019. 5. Τράπεζα της Ελλάδος. Νομισματική Πολιτική 2018-2019, Ιούλιος 2019. 6. European Commission, European Economic Forecast, autumn 2019, Νοέμβριος 2019. 7. World Economic Outlook: Global Manufacturing Downturn, Rising Trade Barriers, IMF, Οκτώβριος 2019. 8. <https://www.spratings.com/sri/> (αναθεωρημένα έως τις 10 Οκτωβρίου 2019). 9. OECD (2019), «Economic Outlook No 105», Μάιος 2019. 10. Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης, «Regional Economic Prospects in the EBRD Regions, Stalling engines of growth: Growth to pick up in 2020 after a weaker 2019» Νοέμβριος 2019.

⁴⁵ «Πλαίσιο 2: Προβλέψεις για το 2019 & 2020 βάσει οικονομετρικών υποδειγμάτων του ΕΔΣ»



Σε σύγκριση με την αντίστοιχη πρόβλεψη του Προγράμματος Σταθερότητας η εκτίμηση αυτή είναι κατά 0,3% χαμηλότερη. Η εν λόγω αναθεώρηση δείχνει εύλογη, κυρίως λόγω της συγκρατημένης μεγέθυνσης που επιτεύχθηκε στο Α' τρίμηνο του 2019. Τα στοιχεία για την εξέλιξη του ΑΕΠ το τρίτο τρίμηνο, τα οποία δεν είναι επί του παρόντος διαθέσιμα, θα επιτρέψουν την εξαγωγή ασφαλέστερων συμπερασμάτων.

Ενδείξεις για ενίσχυση της μεγέθυνσης το 2019 εμφανίστηκαν πάντως στο Α' εξάμηνο του έτους, με το ΑΕΠ να καταγράφει άνοδο της τάξης του 1,5%. Το γεγονός ότι η οικονομική δραστηριότητα ενισχύθηκε για ένατο συνεχόμενο τρίμηνο (το Β' τρίμηνο του 2019 αυξήθηκε κατά 1,9%) αποτελεί θετική εξέλιξη για την οικονομία και ενισχύει την προσδοκία ότι σε ετήσια βάση η αύξηση του ΑΕΠ μπορεί να αγγίξει το 2,0%.

Πίνακας 17: ΑΕΠ 2019 και συνιστώσες της εθνικής δαπάνης

	ΠΡΟΣΧΕΔΙΟ (α)	Πρόγραμμα Σταθερότητας (β)	Διαφορά (β)-(α)	ΕΛΣΤΑΤ 1ο Εξάμηνο 2019
ΑΕΠ	+2,0	+2,3	-0,3	+1,5
Ιδιωτική κατανάλωση	+0,6	+1,0	-0,4	-0,1
Δημόσια κατανάλωση	+1,6	+1,6	0,0	+1,9
Ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου	+8,8	+3,9	+4,9	+0,7
Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	+4,9	+5,9	-1,0	+4,8
Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών	+4,1	+3,5	+2,6	+6,7

Πηγή: Προσχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2019 και Πρόγραμμα Σταθερότητας 2019, υπολογισμοί ΕΔΣ. (Σταθερές τιμές 2010, με εποχική διόρθωση).

Όσον αφορά στις επιμέρους συνιστώσες του ΑΕΠ, θετικά εξελίχθηκαν κατά το Α' εξάμηνο ο ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου (+0,7%), η δημόσια κατανάλωση (+1,9%) και οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών (+4,8%). Στον αντίποδα, η ιδιωτική κατανάλωση μειώθηκε οριακά κατά 0,1%, ενώ και οι εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών ήσαν αυξημένες κατά 6,7%. Συνεπώς, κατά το Α' εξάμηνο του 2019, η μεγέθυνση στηρίχθηκε σε μεγάλο βαθμό στην άνοδο της δημόσιας κατανάλωσης, ενώ η ιδιωτική κατανάλωση δεν πρόσφερε την αναμενόμενη, λόγω, μεταξύ άλλων και των επεκτατικών δημοσιονομικών μέτρων του Μαΐου, συνεισφορά στο ΑΕΠ. Το αποτέλεσμα αυτό δημιουργεί μεγαλύτερο προβληματισμό αν ληφθεί υπόψη ότι το διαθέσιμο εισόδημα των νοικοκυριών το ίδιο διάστημα αυξήθηκε κατά 4,9%. Το φαινόμενο αυτό θα μπορούσε να ερμηνευθεί σε ένα βαθμό από την τάση των νοικοκυριών για «απομόχλευση», δηλαδή για τον περιορισμό της κατανάλωσης, προκειμένου να εξυπηρετηθούν ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις τους προς τα τραπεζικά

ιδρύματα, την ΑΔΑΕ και τα ασφαλιστικά ταμεία υπό την απειλή ρευστοποίησης εμπράγματων εξασφαλίσεων κ.ά. αναγκαστικών μέτρων είσπραξης όπως η κατάσχεση τραπεζικών λογαριασμών οι πλειστηριασμοί κ.ο.κ. Επίσης, η ρύθμιση για την εξόφληση υποχρεώσεων προς το δημόσιο με «120 δόσεις» είναι πιθανό να έστρεψε μέρος του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών στην πληρωμή υποχρεώσεων παρά σε καταναλωτικές δαπάνες. Τέλος, η παρατεταμένη εκλογική ένταση κατά το δίμηνο Μαΐου - Ιουνίου είναι πιθανό να προκάλεσε την αναβολή υλοποίησης καταναλωτικών δαπανών εκ μέρους των νοικοκυριών.

Ο ακαθάριστος σχηματισμός κεφαλαίου (πάγιες επενδύσεις και μεταβολή αποθεμάτων) καταγράφει άνοδο στο Α' εξάμηνο κατά 7,6% με τη μεγαλύτερη συνεισφορά στην αύξηση αυτή να προέρχεται από τη μεταβολή των αποθεμάτων, αφού οι πάγιες επενδύσεις (ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου) περιορίστηκε σε ισχνή άνοδο της τάξης του 0,7%. Στις επιμέρους κατηγορίες παγίων επενδύσεων τη μεγαλύτερη άνοδο σημειώνει ο «μεταφορικός εξοπλισμός και οπλικά συστήματα» η αξία του οποίου το Α' εξάμηνο του 2019 είναι αυξημένη κατά 43,6% σε σχέση με το αντίστοιχο εξάμηνο του 2018. Στην κατηγορία αυτή η μεγαλύτερη συνεισφορά προέρχεται από εισαγωγές πλοίων. Ενθαρρυντική είναι η εικόνα όσον αφορά στην αξία νέων κατοικιών η οποία μετά από πολλά έτη κάμψης αυξήθηκε κατά 13,1% το Α' εξάμηνο του 2019. Με δεδομένη ωστόσο την υποτονική ακόμα ζήτηση για νέες κατοικίες (χρήση πρώτης κατοικίας), ο μεγαλύτερος όγκος των επενδυτικών κεφαλαίων στην κατηγορία «κατοικίες» αφορούν επενδύσεις σε συναφείς χρήσεις με τον τουριστικό κλάδο. Στον αντίποδα, η κατηγορία «άλλες κατασκευές» (κατά κανόνα δημόσιες επενδύσεις) σημείωσε στο εξάμηνο κάμψη κατά 26,9%.

Πίνακας 18: Ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου ανά κατηγορία επένδυσης (σε εκατ. ευρώ).

	2018 (Α' εξ.)	2019 (Α' εξ.)	Δ%
Κατοικίες	647	731	13,1%
Άλλες κατασκευές	4.162	3.042	-26,9%
Αγροτικά προϊόντα	41	39	-2,9%
Μεταφορικός εξοπλισμός και οπλικά συστήματα	1.271	1.826	43,6%
Εξοπλισμός Τεχνολογίας Πληροφορικής και Επικοινωνίας	798	807	1,1%
Μηχανολογικός εξοπλισμός και οπλικά συστήματα	2.536	2.615	3,1%
Άλλα προϊόντα	1.510	1.501	-0,6%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (Σταθερές τιμές 2010/εποχικά διορθωμένα στοιχεία).

Πάντως, οι γενικότερες εκτιμήσεις για τις πάγιες επενδύσεις είναι θετικές για το Β' εξάμηνο του 2019 αλλά και μετέπειτα, για μία σειρά από λόγους, όπως: η σταδιακή αποκατάσταση των επιχειρηματικών δανείων μετά από τη λήψη μέτρων ρύθμισης των μη εξυπηρετούμενων δανείων, η συνεισφορά της Τράπεζας Επενδύσεων μέσω χρηματοδότησης αναπτυξιακών επενδυτικών έργων, η πιο ικανοποιητική, σύμφωνα

με ορισμένες ενδείξεις, υλοποίηση του ΠΔΕ, οι καλλιεργούμενες προσδοκίες για έναρξη των έργων στο «Ελληνικό» ή ακόμη και οι φορολογικές ελαφρύνσεις στις επιχειρήσεις σε ορισμένο βαθμό, κ.ο.κ.

Αναφορικά με τον εξωτερικό τομέα στο Α' εξάμηνο του 2019 σημειώθηκε, σύμφωνα με την ΕΛΣΤΑΤ, διόγκωση του ελλείμματος στο ισοζύγιο αγαθών και υπηρεσιών κατά 692 εκατ. ευρώ, λόγω της αύξησης της δαπάνης για εισαγωγές σε σχέση με τις ελληνικές εξαγωγές (Πίνακας 19). Ειδικότερα, οι εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών αυξήθηκαν κατά 4,8% χάρη στη μεγάλη συνεισφορά των τουριστικών εισπράξεων, ενώ οι εισαγωγές αγαθών το Α' εξάμηνο του 2019 αυξήθηκαν κατά 6,7%.

Πίνακας 19: Εισαγωγές και εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών (σε εκατ. ευρώ)

	2018 (Α' εξ.)	2019 (Α' εξ.)	Δ%
Εξαγωγές αγαθών και υπηρεσιών			
<i>Σύνολο</i>	31.725	33.260	4,8%
<i>Αγαθά</i>	17.738	18.058	1,8%
<i>Υπηρεσίες</i>	14.027	15.147	8,0%
Εισαγωγές αγαθών και υπηρεσιών			
<i>Σύνολο</i>	32.653	34.830	6,7%
<i>Αγαθά</i>	26.529	28.363	6,9%
<i>Υπηρεσίες</i>	6.125	6.403	4,5%

Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, (Σταθερές τιμές 2010/εποχικά διορθωμένα στοιχεία).



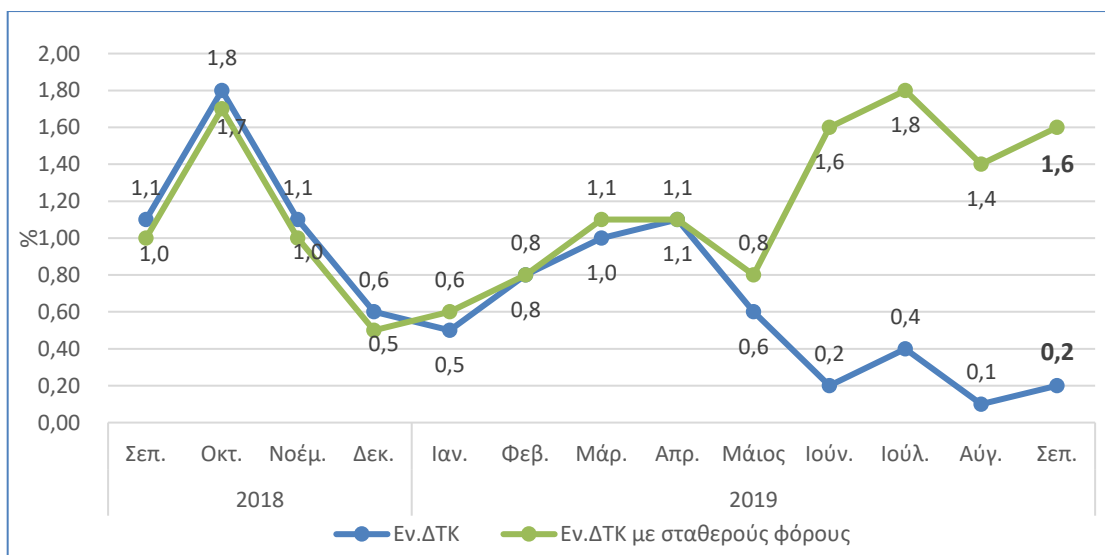
2. Λοιπές μακροοικονομικές εξελίξεις 2019

- Σχεδόν μηδενικές οι μεταβολές των τιμών σε ετήσια βάση (+0,2%)· αποτέλεσμα που προήλθε κυρίως από τις μειώσεις των συντελεστών ΦΠΑ.
- Με σταθερούς φόρους, ο πληθωρισμός (Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή) και ο πυρήνας του πληθωρισμού, κυμαίνονται στο 1% σε ετήσια βάση.
- Συρρίκνωση κατά €1 δισ. του ελλείμματος του Ισοζυγίου Τρεχουσών συναλλαγών σε σχέση με πέρυσι.
- Σημαντικά ενισχυμένοι οι δείκτες οικονομικού κλίματος και καταναλωτικής εμπιστοσύνης

2.1. Πληθωρισμός

Κατά το πρώτο εννεάμηνο του 2019, ο πληθωρισμός κυμάνθηκε σε χαμηλό επίπεδο με σαφείς τάσεις επιβράδυνσης από το Μάιο και μετά. Η βασική εξήγηση είναι η μετακίνηση σε χαμηλότερο συντελεστή ΦΠΑ σειράς αγαθών και υπηρεσιών από τους κλάδους είδη διατροφής-εστίαση και ενέργεια. Συγκεκριμένα (Διάγραμμα 10), ο Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (Εν.ΔΤΚ) παρουσίασε αύξηση 0,2% το Σεπτέμβριο του 2019 σε σχέση με τον αντίστοιχο περυσινό μήνα, ενώ ο Εν.ΔΤΚ με σταθερούς φόρους αυξήθηκε κατά 1,6% (η διαφορά μεταξύ των δύο τιμών αντικατοπτρίζει την επίπτωση της μεταβολής του ΦΠΑ).

Διάγραμμα 10: Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή (Εν.ΔΤΚ)

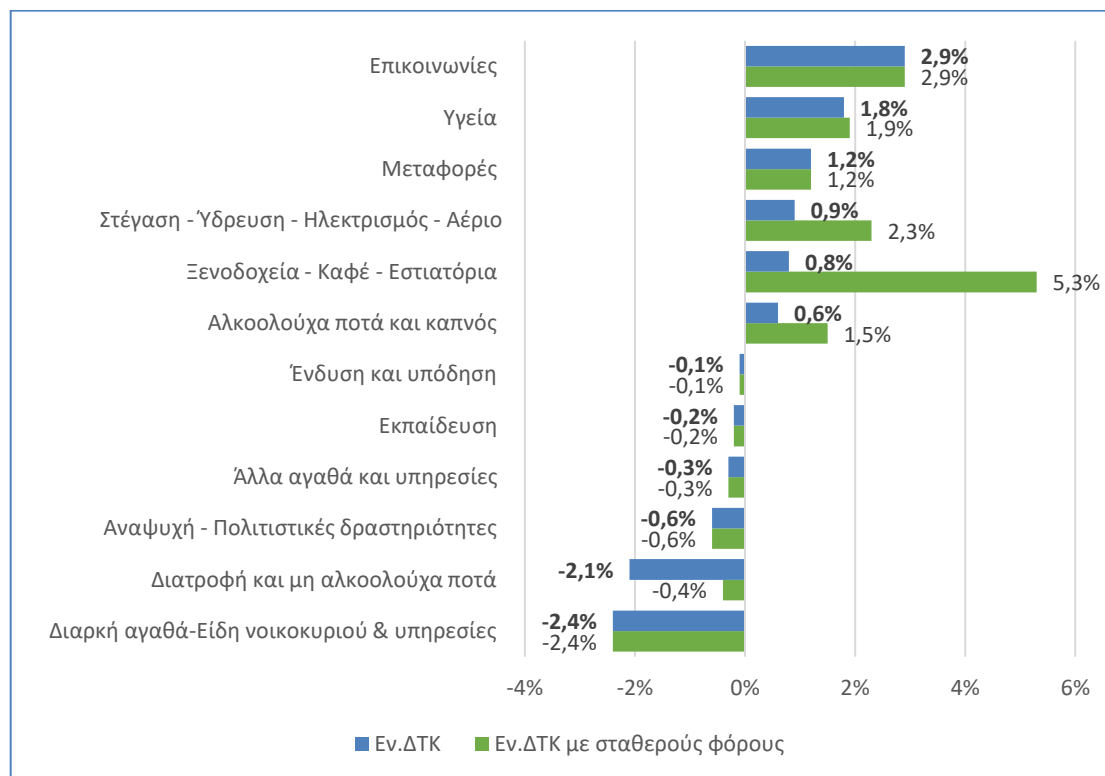


Πηγή: Eurostat.

Η ανωτέρω αύξηση του Εν.ΔΤΚ προήλθε κυρίως από τους κλάδους των επικοινωνιών (+2,9%), της υγείας (+1,8%) και των μεταφορών (+1,2%). Από την άλλη πλευρά, οι

σημαντικότερες μειώσεις τιμών καταγράφηκαν στους κλάδους των διαρκών αγαθών/ειδών νοικοκυριού (-2,4%) και της διατροφής/μη αλκοολούχων ποτών (-2,1%). Περαιτέρω, όπως αναμενόταν, ο Εν.ΔΤΚ με σταθερούς φόρους διαμορφώθηκε σε υψηλότερο επίπεδο από τον Εν.ΔΤΚ στους κλάδους οι οποίοι επηρεάζονται από τη μείωση των συντελεστών του ΦΠΑ (Διάγραμμα 11).

Διάγραμμα 11: Ανάλυση μεταβολής Εν.ΔΤΚ Σεπτεμβρίου 2019 (ετήσιες % μεταβολές)

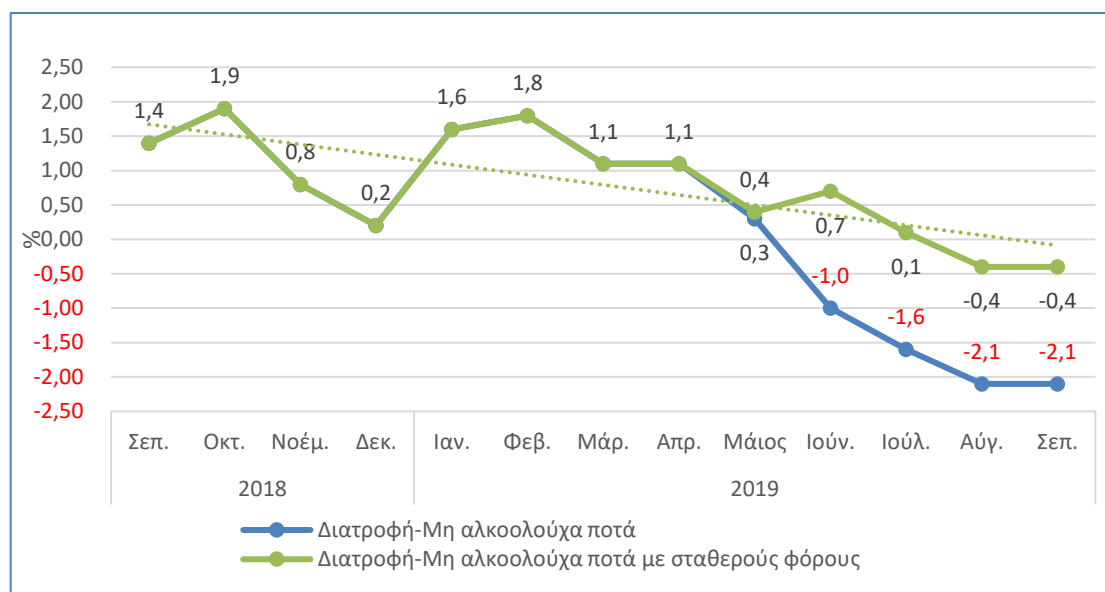


Πηγή: Eurostat.

Αναλύοντας περισσότερο την επίδραση της μείωσης του ΦΠΑ στους τρεις κλάδους (είδη διατροφής, εστίαση και ενέργεια), παρατηρείται ότι: στους κλάδους της διατροφής-μη αλκοολούχων ποτών (Διάγραμμα 12) και της ενέργειας (ηλεκτρισμός-αέριο) (Διάγραμμα 13), ο Εν.ΔΤΚ με σταθερούς φόρους κινήθηκε στο επίπεδο της μακροχρόνιας τάσης και οι αγοραίες τιμές μειώθηκαν.⁴⁶ Συνεπώς, η μείωση του ΦΠΑ οδήγησε τις τιμές σε χαμηλότερο επίπεδο.

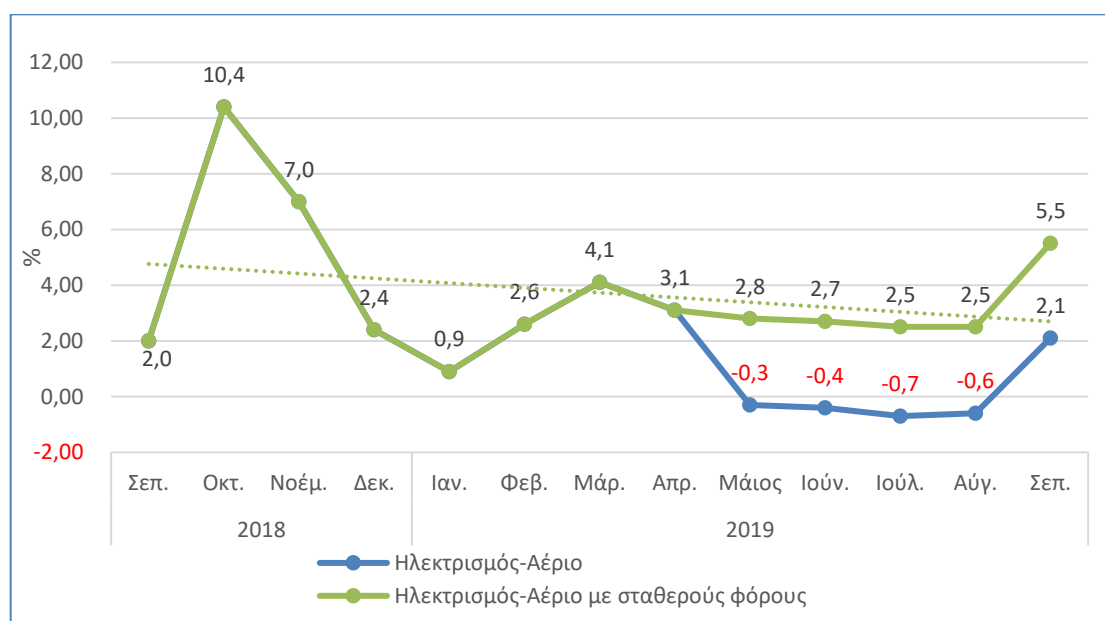
⁴⁶ Σημειώνεται πως στον κλάδο της ενέργειας παρατηρήθηκε αύξηση το Σεπτέμβριο λόγω μεταβολής των τιμολογίων της ΔΕΗ.

Διάγραμμα 12: Κλάδος διατροφής και μη αλκοολούχων ποτών (ετήσιες % μεταβολές)



Πηγή: Eurostat.

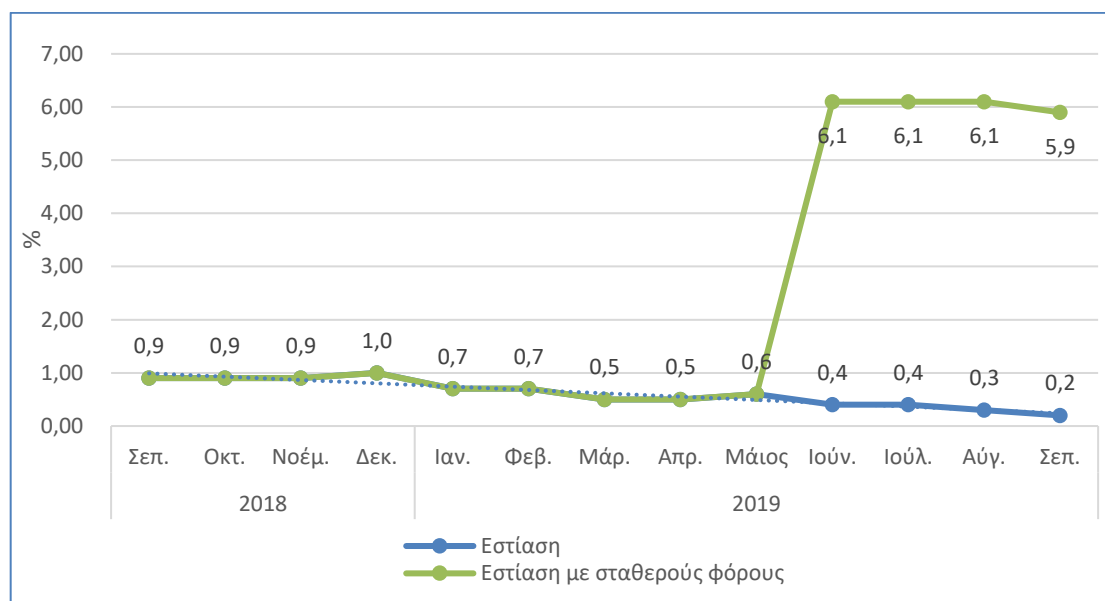
Διάγραμμα 13: Κλάδος ενέργειας (ηλεκτρισμός - αέριο) -ετήσιες % μεταβολές



Πηγή: Eurostat.

Αντιθέτως, στην εστίαση (Διάγραμμα 14) η παρατηρούμενη τιμή στην αγορά παρέμεινε στο επίπεδο της μακροχρόνιας τάσης, με αποτέλεσμα ο Εν.ΔΤΚ με σταθερούς φόρους να σημειώσει αύξηση, υποδηλώνοντας ότι η μείωση «απορροφήθηκε» από τις επιχειρήσεις και δεν αποτυπώθηκε στις τιμές.

Διάγραμμα 14: Κλάδος εστίασης (ετήσιες % μεταβολές)



Πηγή: Eurostat.

Πλαίσιο 3: Η επίπτωση της μεταβολής του ΦΠΑ στις τιμές

Μια μεταβολή του ΦΠΑ μπορεί είτε να αποτυπωθεί πλήρως στις τιμές (full VAT pass-through), είτε να μεταφερθεί κατά ένα μέρος στις τιμές (undershifting), είτε ακόμα, υπό συγκεκριμένες συνθήκες, να έχει μεγαλύτερη ποσοστιαία επίδραση στις τιμές (overshifting).

Παράγοντες που επηρεάζουν το μέγεθος της επίπτωσης μιας μεταβολής του ΦΠΑ στις τιμές αποτελούν οι σχετικές ελαστικότητες προσφοράς και ζήτησης (π.χ. σε περίπτωση πλήρως ανελαστικής ζήτησης, το σύνολο του φόρου θα μετακυλιστεί στους καταναλωτές), η δομή της αγοράς (ισχυρότερος ανταγωνισμός οδηγεί σε μεγαλύτερη επίδραση στις τιμές) και η ύπαρξη κόστους για τις επιχειρήσεις από μια αλλαγή της τιμής (για παράδειγμα το κόστος αλλαγής των τιμοκαταλόγων¹). Κατά συνέπεια, οι επιπτώσεις μιας μεταβολής του ΦΠΑ στις τιμές εμπίπτουν, κατά βάση, στη δικαιοδοσία της εμπειρικής ανάλυσης. Ειδικά για την εστίαση, υπάρχουν στη διεθνή βιβλιογραφία διάφορες μελέτες οι οποίες καταλήγουν στο συμπέρασμα ότι μια μείωση του ΦΠΑ εμφανίζει περιορισμένη επίδραση στην τελική τιμή του προϊόντος.

Συγκεκριμένα, στην περίπτωση της Γαλλίας² περίπου το 55% της μείωσης του ΦΠΑ ενθυλακώθηκε από τις επιχειρήσεις. Παράλληλα, επωφελήθηκαν οι εργαζόμενοι κατά 19%, οι προμηθευτές κατά 12% και οι καταναλωτές κατά 14%. Στη Φιλανδία³, η μείωση του ΦΠΑ οδήγησε σε μείωση των τιμών κατά 2,2%, ενώ η πλήρης μετακύλιση (full pass-through) θα απαιτούσε μια μείωση κατά 7,4%. Τέλος, στην Ουγγαρία⁴ η μείωση του ΦΠΑ δεν μεταφέρθηκε καθόλου στις τιμές, σε αντίθεση με προηγούμενες αυξήσεις του ΦΠΑ οι οποίες είχαν σχεδόν πλήρως αποτυπωθεί στις

τιμές. Υπήρξε δηλαδή ασυμμετρία στη μετακύλιση μεταξύ αυξήσεων και μειώσεων του ΦΠΑ.

Επίσης, σχετική μελέτη του ΔΝΤ⁵ αναφορικά με την επίπτωση μιας μεταβολής του ΦΠΑ στο επίπεδο των τιμών (VAT Pass Through) δείχνει ότι σε περιπτώσεις αλλαγής κατηγορίας ΦΠΑ (reclassification), όπως η συγκεκριμένη μεταβολή του Μαΐου 2019, η επίδραση είναι σχεδόν μηδενική.

¹ Mankiw, Gregory (1985), "Small Menu Costs and Large Business Cycles: A Macroeconomic Model of Monopoly", *The Quarterly Journal of Economics*, 100(2): 529-538.

² Benzarti, Youssef and Dorian Carloni (2019), "Who Really Benefits from Consumption Tax Cuts? Evidence from a Large VAT Reform in France", *American Economic Journal: Economic Policy*, 11(1): 38-63.

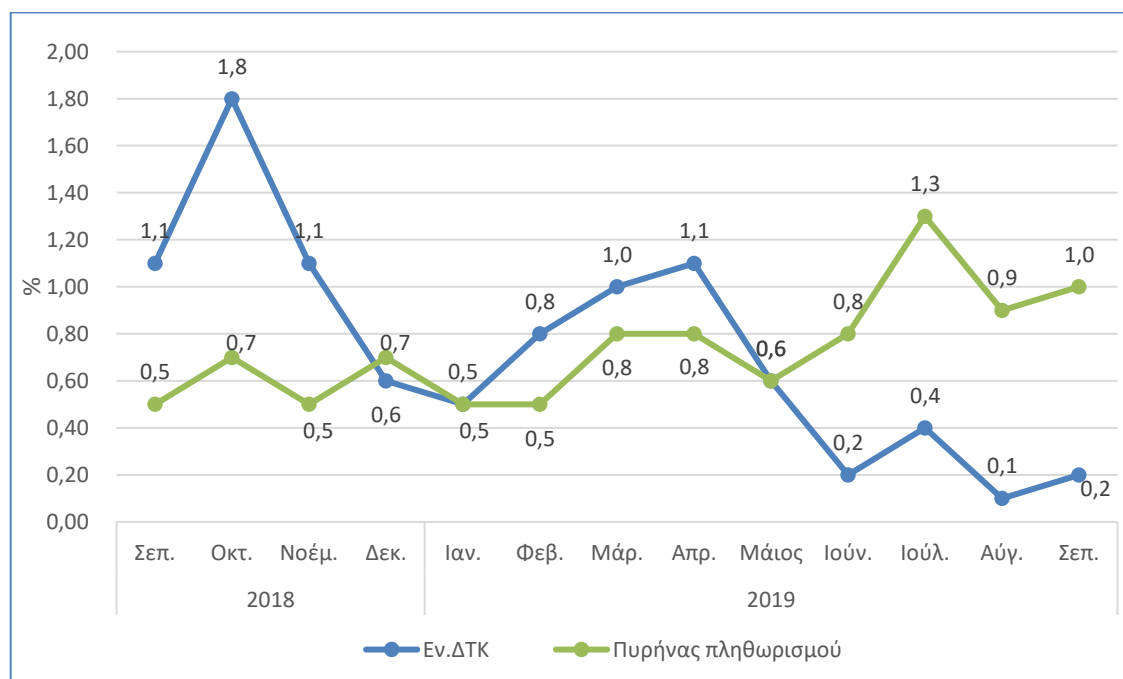
³ Kosonen, Tuomas and Harju, Jarkko (2013), "Restaurant VAT cut: Cheaper meal and more service?," Working Papers 52, Government Institute for Economic Research.

⁴ Balint Van and Daniel Olah (2018), "Does VAT Cut Appear on the Menu? The Consumer Price Impact of Hungarian VAT Decreases of 2016-2017", MPRA Paper No. 89687.

⁵ Dora Benedek, Ruud De Mooij, Michael Keen and Philippe Wingender (2015), *Estimating VAT Pass Through*, IMF Working Paper, WP/15/214.

Ο «πυρήνας του πληθωρισμού», ήτοι ο Εν.ΔΤΚ χωρίς τις κατηγορίες της ενέργειας, των ειδών διατροφής, των αλκοολούχων ποτών και του καπνού, παρουσιάζει αυξητικές τάσεις αλλά παραμένει σε σχετικά χαμηλό επίπεδο (Διάγραμμα 15). Όπως αναμενόταν, ο «πυρήνας του πληθωρισμού» από το Μάιο και μετά υπερέβη το γενικό Εν.ΔΤΚ, καθώς η μετάταξη των ειδών διατροφής και της ενέργειας σε χαμηλότερο συντελεστή ΦΠΑ επηρέασε πτωτικά τον Εν.ΔΤΚ, αλλά όχι και τον πυρήνα του πληθωρισμού.

Διάγραμμα 15: Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή και «πυρήνας πληθωρισμού»

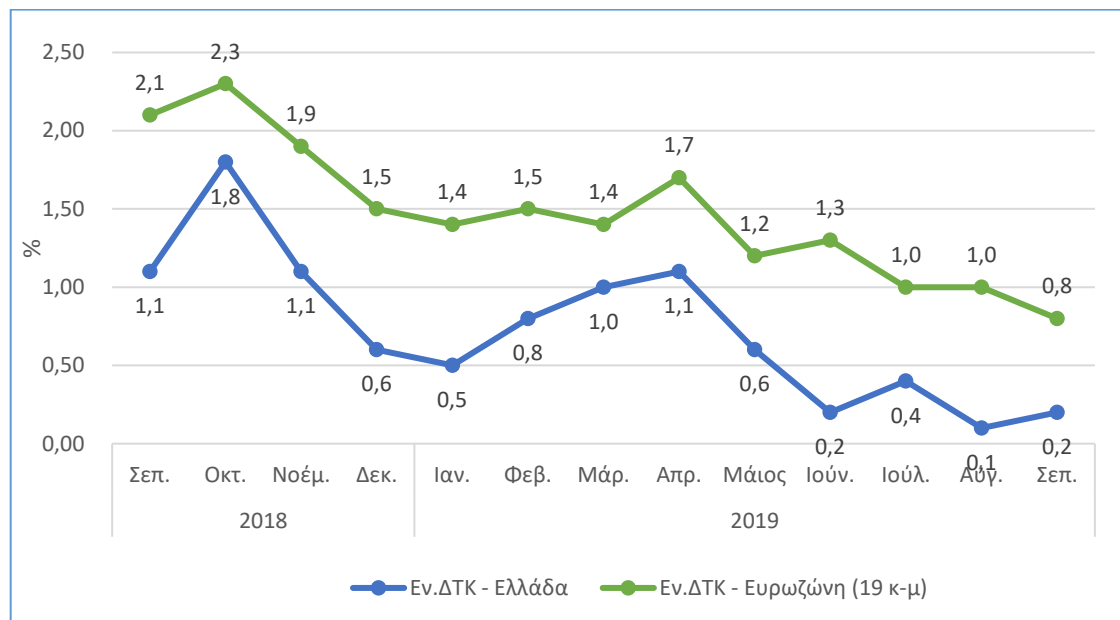


Πηγή: Eurostat.

Τέλος, σε σχέση με το μέσο όρο της ευρωζώνης, ο πληθωρισμός στην Ελλάδα παραμένει σε χαμηλότερο επίπεδο (Διάγραμμα 16). Το γεγονός αυτό αποτελεί θετικό

στοιχείο για την ανταγωνιστικότητα της ελληνικής οικονομίας, με δεδομένο ότι μεγάλο μέρος των τουριστικών εισπράξεων και των εξαγωγών της χώρας σχετίζεται με τα κράτη-μέλη της ευρωζώνης.

Διάγραμμα 16: Εναρμονισμένος Δείκτης Τιμών Καταναλωτή Ελλάδα και ευρωζώνης



Πηγή: Eurostat

2.2. Απασχόληση, ανεργία, εργατικό δυναμικό & μισθολογικό κόστος

Η κατάσταση στην αγορά εργασίας (Πίνακας 21), συνέχισε να βελτιώνεται, γεγονός που αποτυπώνεται στο σύνολο σχεδόν των μεγεθών της απασχόλησης και του τρόπου με τον οποίο αυτά εξελίχθηκαν κατά την περίοδο 2018-2019 (β' τρίμηνο). Ωστόσο, τα τελευταία στοιχεία από τις διαθέσιμες πηγές στατιστικής πληροφόρησης,⁴⁷ μολονότι μη απολύτως συγκρίσιμα μεταξύ τους, υποδηλώνουν τάσεις απώλειας της δυναμικής βελτίωσης των βασικών μεγεθών της αγοράς εργασίας. Επιπρόσθετα, παρά την παρατηρούμενη βελτίωση, η γενικότερη κατάσταση της αγοράς εργασίας απέχει ακόμα πολύ από το να χαρακτηριστεί ως «ομαλή». Το συμπέρασμα αυτό προκύπτει εάν συγκρίνουμε τα αποτελέσματα του 2019 (β' τρίμηνο) με τα αντίστοιχα του 2008, έτος το οποίο μπορεί να ληφθεί ως σημείο αναφοράς για την κατάσταση της αγοράς εργασίας πριν την κρίση.

Στα θετικά στοιχεία, περιλαμβάνεται η περαιτέρω μείωση του αριθμού των ανέργων, οι οποίοι το β' τρίμηνο του 2019 εμφανίζονται μειωμένοι κατά 101,7 χιλιάδες σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο το 2018. Ως αποτέλεσμα, το ποσοστό ανεργίας αποκλιμακώθηκε περαιτέρω σε 17,0% έναντι 19,2% την αντίστοιχη περίοδο πέρσι.

⁴⁷ Κυρίως από την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού που διενεργεί η ΕΛΣΤΑΤ και των δελτίων που εκδίδει το Σύστημα Εργάνη.

Αντίστοιχες βελτιώσεις παρουσιάζουν οι επιμέρους δείκτες ανεργίας ανά ηλικιακή ομάδα και ανά φύλο. Από την άλλη πλευρά, ο συνολικός αριθμός των ανέργων παραμένει μεγαλύτερος κατά 429,6 χιλιάδες άτομα σε σχέση με το 2008, τα ποσοστά ανεργίας μεταξύ ανδρών και γυναικών δεν συγκλίνουν, ενώ ιδιαίτερα υψηλό (33,6%) παραμένει το ποσοστό ανεργίας των νέων ηλικίας 15 έως 24 ετών. Επίσης, σοβαρό πρόβλημα εξακολουθεί να είναι το γεγονός ότι το 70,5% των ανέργων είναι μακροχρόνια άνεργοι (πάνω από 12 μήνες), με πιθανή συνέπεια μέρος αυτού του δυναμικού να αποθαρρύνεται και να αναστέλλει την προσπάθεια για επανένταξη στην αγορά εργασίας.

Σε ό,τι αφορά στην απασχόληση, ο συνολικός αριθμός των απασχολούμενων συνεχίζει να αυξάνεται. Ειδικότερα, σε σχέση με το 2018, ο συνολικός αριθμός των απασχολούμενων εμφανίζεται αυξημένος κατά 88,1 χιλιάδες άτομα, υπολειπόμενος όμως κατά 678,5 χιλιάδες άτομα σε σχέση με το αντίστοιχο μέγεθος το 2008. Σημαντικότερη αύξηση της απασχόλησης παρατηρείται στους μισθωτούς στον κλάδο των υπηρεσιών και της μεταποίησης: η απασχόληση για το 2019 παρουσιάζεται βελτιωμένη σε σχέση με το 2018, σημαντικά πίσω όμως από την προ κρίσης κατάσταση (2008). Αντιθέτως, η απασχόληση στον κλάδο των Κατασκευών το 2019 παρέμεινε σχεδόν σταθερή σε σχέση με το 2018 (οριακή μείωση 1.300 ατόμων) και σημαντικά μικρότερη σε σχέση με το 2008 (-250,9 χιλιάδες).

Η πορεία της μισθωτής απασχόλησης συνεχίζει να παρουσιάζει σχετική αστάθεια, στοιχείο που αποτυπώνεται στα μηνιαία δελτία παρακολούθησης των ροών απασχόλησης στον ιδιωτικό τομέα, τα οποία εκδίδονται από το σύστημα Εργάνη. Σύμφωνα, με τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία (Δελτίο Οκτωβρίου 2019), το ισοζύγιο μισθωτής εργασίας στον ιδιωτικό τομέα εμφάνισε ιστορικό αρνητικό ρεκόρ (-125.668 άτομα). Συνεπώς, μολονότι το συνολικό ισοζύγιο της περιόδου Ιανουαρίου-Οκτωβρίου συνεχίζει να είναι θετικό, υπάρχουν ενδείξεις ότι η τάση δημιουργίας νέων θέσεων εργασίας χάνει τη δυναμική της και μπορεί να επιβραδυνθεί σε σχέση με τα προηγούμενα έτη.

Σύμφωνα με την Έρευνα Εργατικού Δυναμικού αναπτύσσεται μια τάση ενίσχυσης των θέσεων πλήρους απασχόλησης και των θέσεων απασχόλησης αορίστου χρόνου, έναντι των θέσεων μερικής απασχόλησης και των θέσεων ορισμένου χρόνου. Ειδικότερα, οι θέσεις μερικής απασχόλησης κατά το 2019 μειώθηκαν οριακά (700 άτομα). Ως αποτέλεσμα, το ποσοστό της μερικής απασχόλησης ανήλθε σε 13,1% του συνόλου των μισθωτών (έναντι 13,7% πέρσι). Αντίθετα, οι θέσεις ορισμένου χρόνου συνεχίζουν να ενισχύονται σε σχέση με τις θέσεις αορίστου χρόνου. Κατά το β' τρίμηνο του 2019 το 13,3% των μισθωτών απασχολούταν με σύμβαση ορισμένου χρόνου, έναντι 12,5% την αντίστοιχη περίοδο πέρσι. Αντιθέτως, σύμφωνα με το σύστημα Εργάνη το 42,29% των νέων συμβάσεων αφορούσε σε σχέσεις εργασίας μερικής απασχόλησης παρουσιάζοντας αύξηση σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του προηγούμενου έτους (41,34%).

Πίνακας 20: Ισοζύγιο ρών μισθωτής εργασίας στον ιδιωτικό τομέα της οικονομίας

	Ισοζύγιο Ρών Οκτωβρίου	Ισοζύγιο Ρών Ιανουαρίου - Οκτωβρίου	Ισοζύγιο Ρών Ιανουαρίου - Δεκεμβρίου
2013	-34.999	130.703	133.488
2014	-66.636	120.287	99.122
2015	-56.473	116.548	99.700
2016	-82.810	162.795	136.260
2017	-98.420	167.451	143.545
2018	-120.087	168.282	141.003
2019	-125.668	161.869	

Πηγή: Εργάνη, μηνιαία δελτία Δεκεμβρίου των ετών 2009-2018 και του Οκτωβρίου του έτους 2019

* Αφορά αποκλειστικά μισθωτούς

Ένα πρόσθετο στοιχείο που υποδεικνύει ότι στην αγορά εργασίας δεν έχει επέλθει ακόμα κατάσταση «κανονικότητας» είναι το μέγεθος του Εργατικού Δυναμικού, το οποίο, μεταξύ 2018 και 2019, παρουσίασε περαιτέρω μείωση κατά 13,7 χιλιάδες άτομα (-249 χιλιάδες σε σχέση με το 2008). Η μείωση αυτή αφορά τόσο τους άνδρες, όσο και τις γυναίκες.

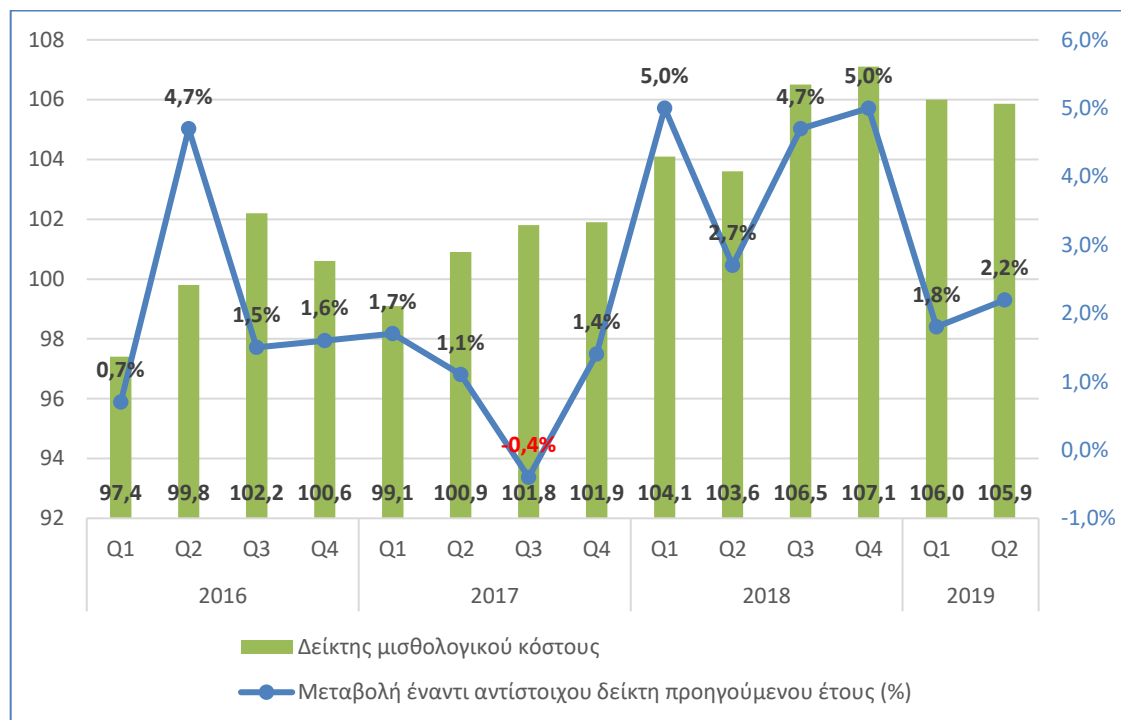
Πίνακας 21: Βασικά μεγέθη απασχόλησης & ανεργίας (15-64 ετών, σε χιλ. άτομα, Β' τρίμηνο)

	2008	2018	2019	Δ 2019- 2018	Δ 2019 - 2008
ΕΡΓΑΤΙΚΟ ΔΥΝΑΜΙΚΟ					
Σύνολο Εργατικού Δυναμικού	4.916,6	4.681,3	4.667,6	-13,7	-249,0
Άνδρες	2.876,9	2.594,1	2.586,2	-7,9	-290,7
Γυναίκες	2.039,7	2.087,1	2.081,5	-5,6	41,8
Ποσοστό συμμετοχής στην αγορά εργασίας	66,7%	68,5%	68,9%		
Άνδρες	78,6%	76,6%	77,1%		
Γυναίκες	55,1%	60,4%	60,8%		
ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗ					
Σύνολο απασχολούμενων, εκ των οποίων...	4.550,5	3.783,9	3.872,0	88,1	-678,5
Μισθωτοί	3.013,9	2.554,3	2.678,6	124,3	-335,3
Αυτό-απασχολούμενοι χωρίς προσωπικό	913,2	818,3	791,2	-27,1	-122,0
Αυτό-απασχολούμενοι με προσωπικό (εργοδότες)	367,9	276,8	283,6	6,8	-84,3
Βοηθοί στην οικογενειακή επιχείρηση	255,5	134,5	118,5	-16,0	-137,0
Μερικής απασχόλησης (μισθωτοί)	241,2	351,0	350,3	-0,7	109,1
% μερικής απασχόλησης	8,0%	13,7%	13,1%		
Ορισμένου χρόνου (μισθωτοί)	352,7	319,8	357,5	37,7	4,8
% απασχόλησης ορισμένου χρόνου	11,7%	12,5%	13,3%		
ΑΝΕΡΓΙΑ					
Σύνολο ανέργων (15-64 ετών), εκ των οποίων...	366,1	897,4	795,7	-101,7	429,6
Ποσοστό ανεργίας	7,4%	19,2%	17,0%		
...Άνδρες	138,3	397,6	356,7	-40,9	218,4
Ποσοστό ανεργίας	4,8%	15,3%	13,8%		
...Γυναίκες	227,7	499,8	439,0	-60,8	211,3
Ποσοστό ανεργίας	11,2%	23,9%	21,1%		
...Μακροχρόνια άνεργοι	179,8	645,2	561,0		
% μακροχρόνια άνεργων στο σύνολο των ανέργων	49,1%	71,9%	70,5%		

Πηγή: Eurostat

Αναφορικά με το μισθολογικό κόστος ο εποχικά διορθωμένος δείκτης⁴⁸ παρέμεινε σε θετικό επίπεδο το πρώτο εξάμηνο του 2019, αλλά με σαφείς τάσεις επιβράδυνσης, ύστερα από τη σημαντική αύξηση που παρατηρήθηκε το 2018. Συγκεκριμένα, το β' τρίμηνο του 2019 ο δείκτης διαμορφώθηκε στις 105,9 μονάδες, αυξημένος κατά 2,2% σε σχέση με την αντίστοιχη περυσινή περίοδο. Σημειώνεται πως η αύξηση του μισθολογικού κόστους κατά τα δύο πρώτα εξάμηνα του 2019 υπερέβη την αντίστοιχη αύξηση του ΑΕΠ, γεγονός που υποδηλώνει αύξηση του μισθολογικού κόστους ανά μονάδα.

Διάγραμμα 17: Δείκτης μισθολογικού κόστους



Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ (εποχικά διορθωμένα στοιχεία χωρίς διόρθωση εργασιών ημερών).

Τέλος, επισημαίνεται ότι η αύξηση του κατώτατου μισθού και η κατάργηση του υποκατώτατου μισθού των νέων εργαζομένων κάτω των 25 ετών που έγιναν το Φεβρουάριο του 2019 δεν φαίνεται να είχαν ιδιαίτερη επίδραση στη διαχρονική εξέλιξη του μισθολογικού κόστους, καθώς το πρώτο τρίμηνο του 2019 ο σχετικός δείκτης αυξήθηκε κατά 1,8% έναντι αύξησης 5% το αντίστοιχο τρίμηνο του 2018, ενώ το δεύτερο τρίμηνο κυμάνθηκε σε συγκρίσιμα επίπεδα (2,2% το 2019 έναντι 2,7% το 2018).

⁴⁸ Ο δείκτης μισθολογικού κόστους καταγράφει τη μεταβολή του ωρομισθίου ανά τομέα οικονομικής δραστηριότητας Β έως Σ της ευρωπαϊκής στατιστικής ταξινόμησης NACE Rev.2. Υπολογίζεται ως το πηλίκο του ωρομισθίου του εκάστοτε τριμήνου ως προς το μέσο ετήσιο ωρομίσθιο του έτους βάσης 2016. Ως ωρομίσθιο ορίζεται το πηλίκο των ακαθάριστων αμοιβών προς τις πραγματοποιηθείσες ώρες εργασίας.

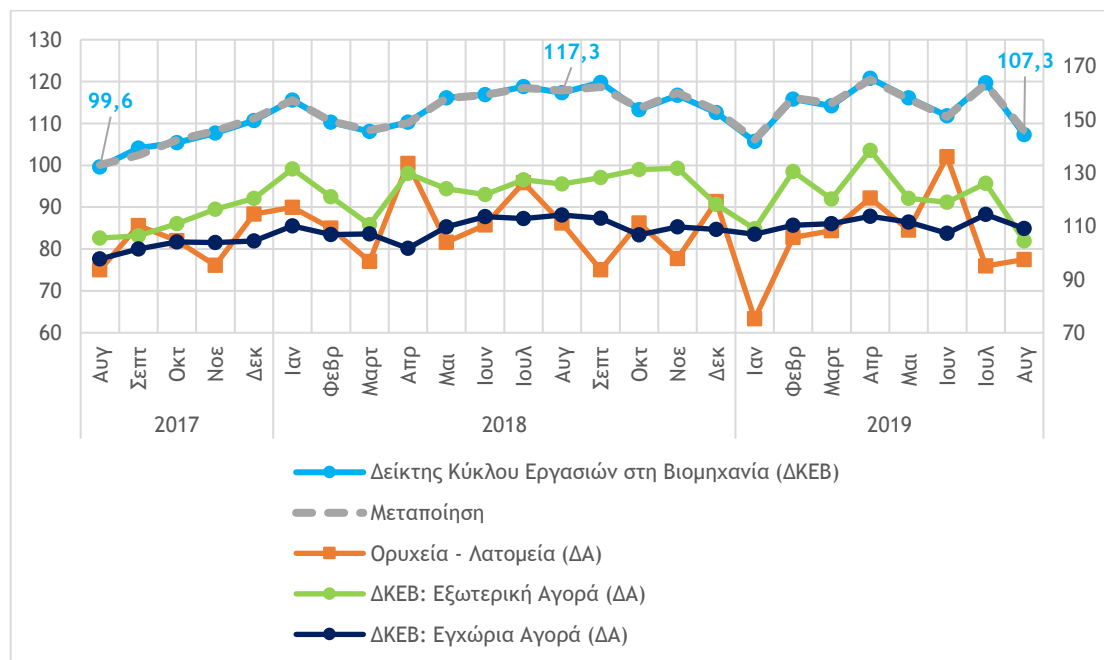


2.3. Κλαδικές εξελίξεις & δείκτες μεταποίησης

Η μηνιαία εξέλιξη του δείκτη κύκλου εργασιών στη βιομηχανία, όπως παρουσιάζεται στο Διάγραμμα 18, εμφανίζει κάμψη το μήνα Αύγουστο σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα. Η μείωση αυτή είναι η τρίτη μέσα σε ένα διάστημα τεσσάρων μηνών από τον περασμένο Απρίλιο, όπου ο δείκτης είχε σημειώσει τη μέγιστη τιμή του, τουλάχιστον για την περίοδο που καλύπτει το διάγραμμα (ενάμιση έτος). Οι συνεχείς αυτές μειώσεις του δείκτη, όπως αποτυπώνονται στα εποχικά διορθωμένα στοιχεία, οδήγησαν την αξία των τρεχουσών πωλήσεων τον μήνα Αύγουστο σε επίπεδα χαμηλότερα του αντίστοιχου περσινού μήνα (117,3 μονάδες), κοντά σε αυτά του τέλους του έτους 2017.

Όπως φαίνεται και στο διάγραμμα, η εξέλιξη του γενικού δείκτη κύκλου εργασιών ουσιαστικά ταυτίζεται με αυτή του κλάδου της μεταποίησης, ενώ η άλλη συνιστώσα του δείκτη, δηλαδή τα Ορυχεία - Λατομεία, εμφανίζει οριακά καλύτερη εικόνα τους τελευταίους μήνες, χωρίς όμως εμφανή σημάδια κάποιας θετικής ή αρνητικής τάσης. Παρόμοια με τον γενικό δείκτη είναι η πορεία των πωλήσεων στην εγχώρια και την εξωτερική αγορά, ενώ δεν υπάρχει εμφανής διαφοροποίηση μεταξύ των δύο. Εξάιρεση ίσως αποτελεί η αρκετά μεγαλύτερη μείωση των πωλήσεων στο εξωτερικό σε σχέση με την εγχώρια αγορά, η οποία έλαβε χώρα τον περασμένο Αύγουστο σε σχέση με τον Ιούλιο. Η μείωση αυτή, η οποία διακρίνεται στο Διάγραμμα 18, ενδεχομένως να αντανακλά την πρόσφατη επιβράδυνση της διεθνούς και ευρωπαϊκής οικονομικής δραστηριότητας.

Διάγραμμα 18: Δείκτης Κύκλου Εργασιών στη Βιομηχανία

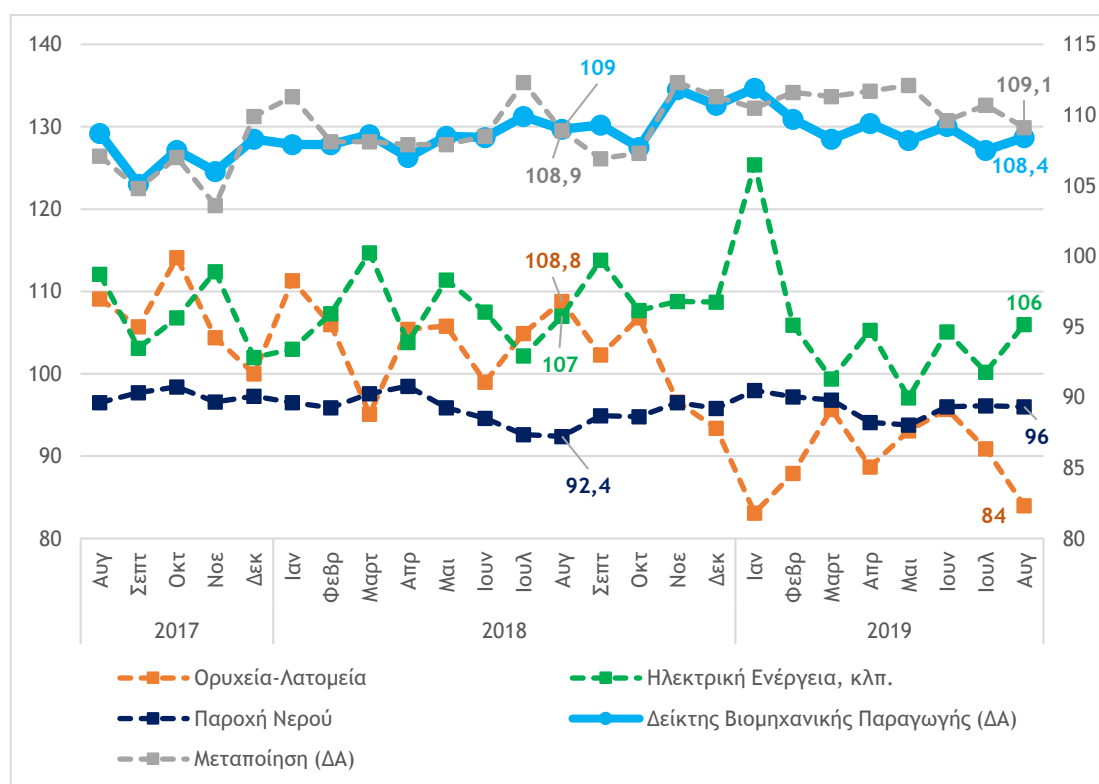


Πηγή: EUROSTAT, εποχικά διορθωμένα στοιχεία. ΔΑ: Απεικόνιση στο Δεξιό Άξονα.

Σε επίπεδο βιομηχανικής παραγωγής, το Διάγραμμα 19 παρουσιάζει μια ελαφρά υποχώρηση της μεταποιητικής δραστηριότητας σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, γεγονός που συμπαρασύρει το γενικό δείκτη στις 108,4 μονάδες τον περασμένο Αύγουστο, σχεδόν μισή μονάδα χαμηλότερα από τα αντίστοιχα περσινά επίπεδα. Στην

πτωτική πορεία του δείκτη συνεισφέρει επίσης η συρρίκνωση της παραγωγής στον κλάδο των Ορυχείων - Λατομείων, η οποία ακολουθεί μία εμφανή καθοδική πορεία τουλάχιστον κατά τη διάρκεια της περιόδου που καλύπτει το διάγραμμα.

Διάγραμμα 19: Δείκτης Βιομηχανικής Παραγωγής



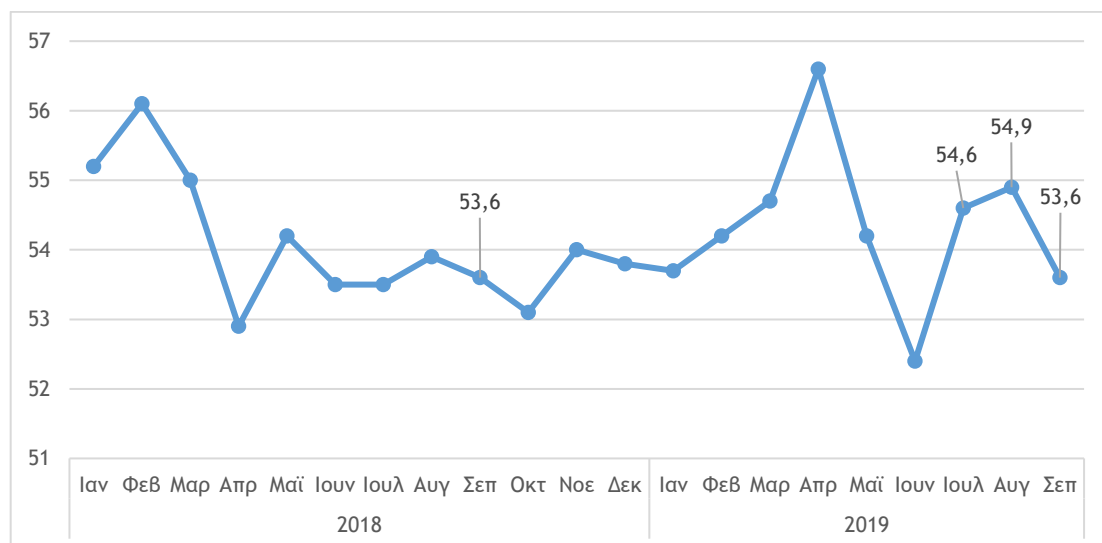
Πηγή: EUROSTAT, εποχικά διορθωμένα στοιχεία. ΔΑ: Απεικόνιση στο Δεξιό Άξονα.

Η καθυστέρηση στην ανάπτυξη της βιομηχανικής δραστηριότητας που παρατηρείται τους τελευταίους μήνες αντανακλάται στο Δείκτη Υπεύθυνων Προμηθειών για τον τομέα της μεταποίησης (Δείκτης PMI της εταιρείας HIS Markit), ο οποίος έκλεισε στις 53,6 μονάδες το Σεπτέμβριο, τιμή χαμηλότερη από τις 54,9 μονάδες του Αυγούστου του τρέχοντος έτους και ίση με την αντίστοιχη τιμή το προηγούμενο έτος. Η τιμή του δείκτη, ωστόσο, παραμένει υψηλότερη των πενήντα μονάδων (επίπεδο όπου θεωρείται ότι υπάρχει ισορροπία μεταξύ αρνητικών και θετικών απόψεων για την τρέχουσα συγκυρία, σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα⁴⁹) γεγονός που καταδεικνύει τη διατήρηση ενός ευνοϊκού κλίματος για την ανάπτυξη της μεταποιητικής δραστηριότητας.

⁴⁹ Ο δείκτης κατασκευάζεται με χρήση πληροφοριών που συλλέγονται μέσω ερωτηματολογίων. Κατά τη συλλογή, ζητείται από τους ερωτώμενους να απαντήσουν αν η τρέχουσα συγκυρία είναι καλύτερη, χειρότερη ή αμετάβλητη σε σχέση με τον προηγούμενο μήνα. Ο δείκτης μετρά το άθροισμα του ποσοστού των θετικών απαντήσεων και του μισού από το ποσοστό των απαντήσεων που θεώρησαν αμετάβλητη την τρέχουσα κατάσταση (Πηγή: HIS Markit, <https://ihsmarkit.com/products/pmi.html>)



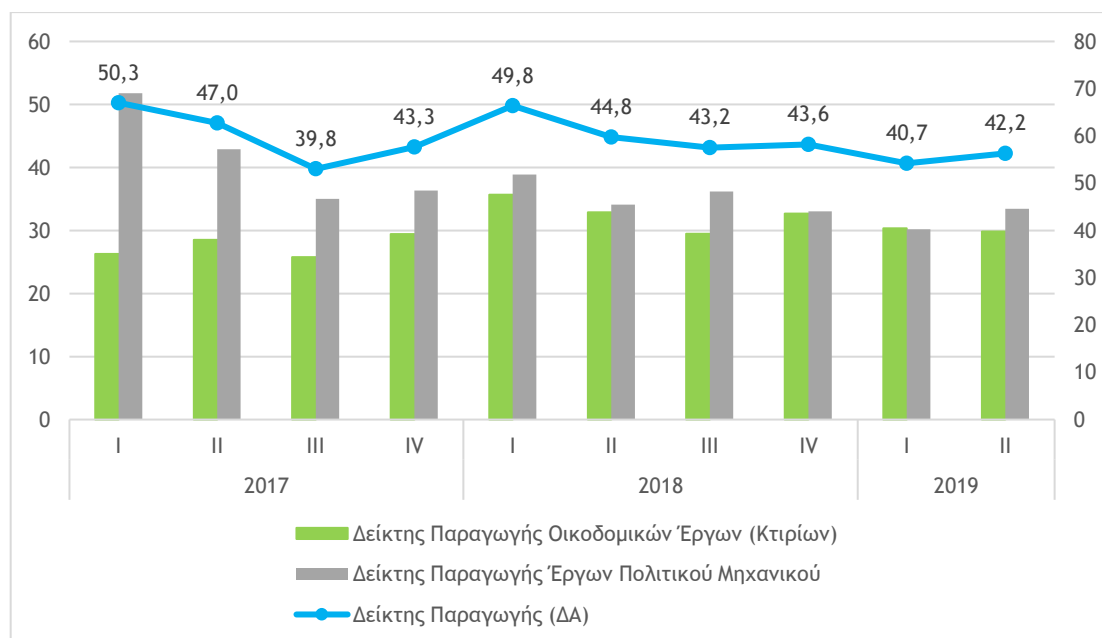
Διάγραμμα 20: Δείκτης Υπεύθυνων Προμηθειών στη Μεταποίηση (PMI)



Πηγή: www.gr.investing.com

Η παραγωγή στον κατασκευαστικό κλάδο, το δεύτερο τρίμηνο του τρέχοντος έτους, σημείωσε αύξηση σε σχέση με το προηγούμενο τρίμηνο, από 40,7 σε 42,2 μονάδες. Η αύξηση αυτή οφείλεται κατά κύριο λόγο στην ανάλογη πορεία του δείκτη παραγωγής έργων πολιτικού μηχανικού και όχι σε νέα οικοδομικά έργα, τα οποία παρέμειναν σχεδόν στα ίδια επίπεδα μεταξύ πρώτου και δεύτερου τριμήνου. Η τελευταία αυτή αύξηση του δείκτη πάντως ήρθε να ανακόψει μια εμφανή καθοδική τάση που παρατηρήθηκε για τουλάχιστον πέντε τρίμηνα με σημείο έναρξης το πρώτο τρίμηνο του 2018, όπως φαίνεται και στο (Διάγραμμα 21).

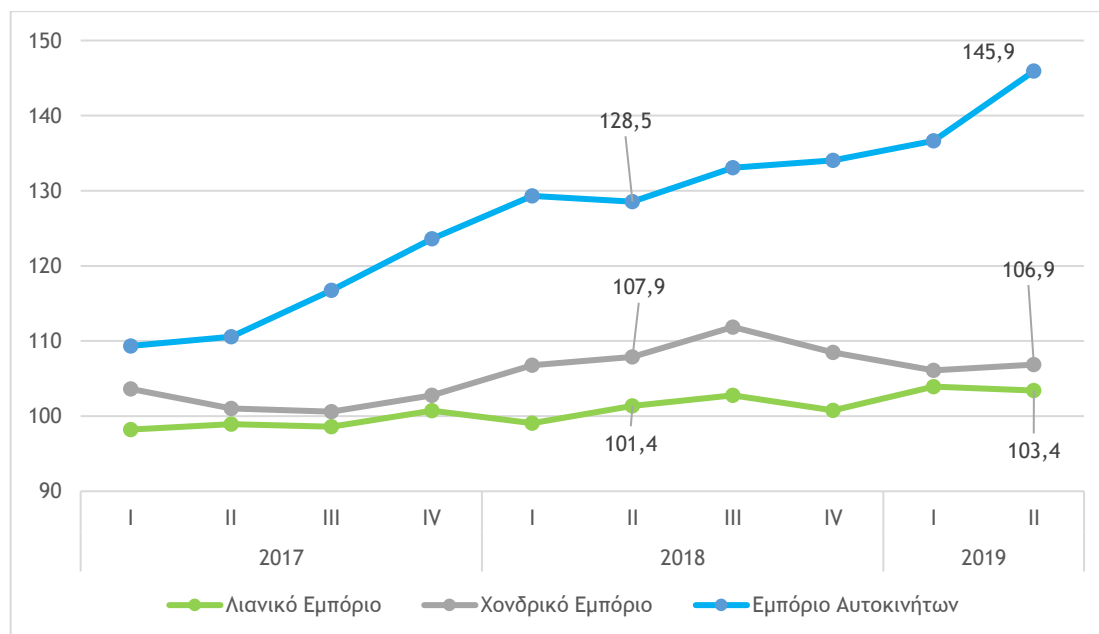
Διάγραμμα 21: Δείκτης Παραγωγής Κλάδου Κατασκευών



Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, εποχικά διορθωμένα στοιχεία. ΔΑ: Απεικόνιση στο Δεξιό Άξονα.

Στο Χονδρικό Εμπόριο τα στοιχεία έως και το δεύτερο τρίμηνο του έτους, όπως παρουσιάζονται στο Διάγραμμα 22, δείχνουν μία σταθεροποίηση το τελευταίο τρίμηνο σε επίπεδα ελαφρώς χαμηλότερα από τα περσινά (106,9 μονάδες έναντι 107,9 μονάδων το 2018). Θετική τάση φαίνεται να δημιουργείται τους τελευταίους μήνες στο λιανικό εμπόριο, ο δείκτης του οποίου σημειώνει το δεύτερο μισό του τρέχοντος έτους αύξηση δύο μονάδων σε σχέση με το προηγούμενο. Αξιοσημείωτη είναι η έντονη ανοδική τάση στο εμπόριο αυτοκινήτων καθ' όλη τη διάρκεια της περιόδου που απεικονίζεται στο διάγραμμα, με την αξία των πωλήσεων το δεύτερο τρίμηνο του τρέχοντος έτους να σημειώνει αύξηση 13,5% σε σχέση με το προηγούμενο έτος.

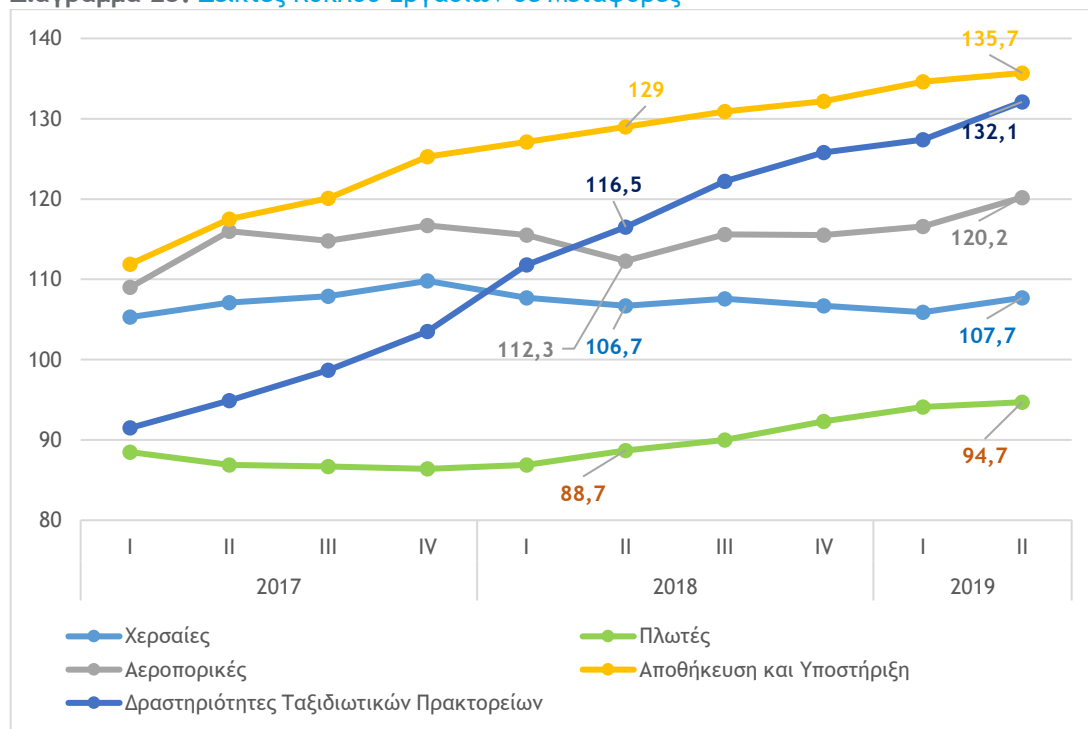
Διάγραμμα 22: Δείκτες Κύκλου Εργασιών σε Λιανικό και Χονδρικό Εμπόριο



Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, εποχικά διορθωμένα στοιχεία. Για την κατασκευή της τριμηνιαίας χρονοσειράς του Λιανικού Εμπορίου από μηνιαία στοιχεία έγινε χρήση της τελευταίας μηνιαίας τιμής του δείκτη για το αντίστοιχο τρίμηνο.

Στον Μεταφορικό κλάδο παρουσιάζονται αυξητικές τάσεις σε όλων των ειδών τις μεταφορές (πλωτές, χερσαίες, αεροπορικές) από την αρχή του προηγούμενου έτους. Πιο έντονη, όπως φαίνεται και στο Διάγραμμα 23, παρουσιάζεται η αύξηση των πωλήσεων στις δραστηριότητες των ταξιδιωτικών πρακτορείων, των γραφείων ταξιδιών και των υπηρεσιών κρατήσεων. Πιο συγκρατημένη εξάλλου εμφανίζεται η άνοδος των πωλήσεων των αεροπορικών και χερσαίων μεταφορών. Σημειώνεται ότι επιδράσεις από την τιμολογιακή πολιτική των επιχειρήσεων, από την αύξηση του κόστους παραγωγής και το γενικό επίπεδο των τιμών είναι δυνατό να επηρεάσουν τη μέτρηση της αξίας των πωλήσεων, εφόσον οι δείκτες δεν διατίθενται αποπληθωρισμένοι.

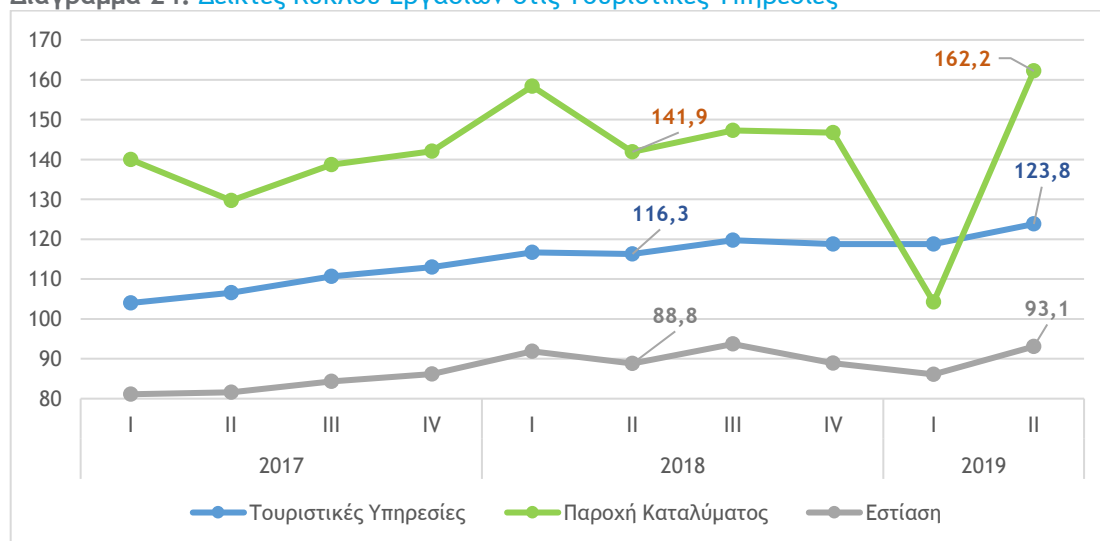
Διάγραμμα 23: Δείκτες Κύκλου Εργασιών σε Μεταφορές



Πηγή: EUROSTAT, εποχικά διορθωμένα στοιχεία.

Στο σύνολο των τουριστικών υπηρεσιών της χώρας επίσης παρατηρείται μία ανοδική πορεία των πωλήσεων, η οποία είναι συνεχής κάθε τρίμηνο σχεδόν σε όλη την περίοδο που καλύπτει το Διάγραμμα 24. Το τουριστικό προϊόν αναλύεται στους επιμέρους τομείς των υπηρεσιών παροχής καταλύματος και της εστίασης. Το Διάγραμμα 24 δείχνει τη σημαντική απώλεια πωλήσεων που υπέστη ο τομέας της παροχής καταλύματος το πρώτο τρίμηνο του τρέχοντος έτους, η οποία όμως δεν προκάλεσε αντίστοιχου μεγέθους πτώση στο γενικό δείκτη. Κατά το δεύτερο τρίμηνο, οι υπηρεσίες παροχής καταλύματος σημείωσαν μια αντίστοιχου μεγέθους (με την πτώση του προηγούμενου τριμήνου) διόρθωση, ωθώντας τον γενικό δείκτη στην ανοδική τροχιά που είχε διαγράψει τα προηγούμενα τρίμηνα.

Διάγραμμα 24: Δείκτες Κύκλου Εργασιών στις Τουριστικές Υπηρεσίες

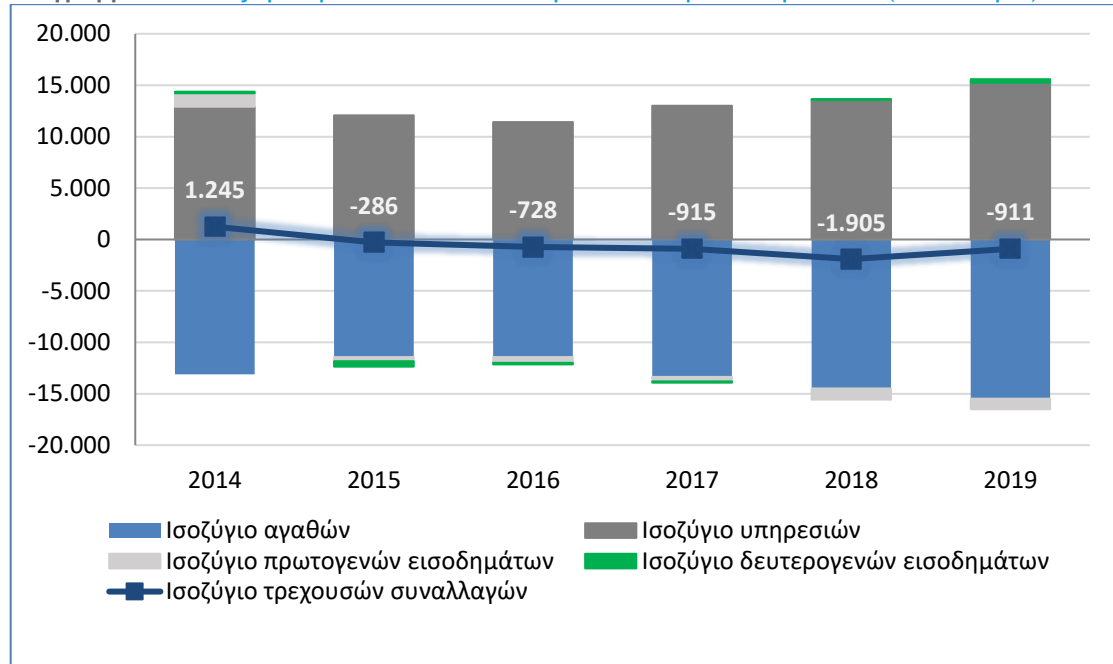


Πηγή: EUROSTAT, εποχικά διορθωμένα στοιχεία.

2.4. Ισοζύγιο πληρωμών

Κατά το πρώτο οκτάμηνο του 2019, το **ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών** εμφάνισε έλλειμμα 911 εκατ. ευρώ, μειωμένο σχεδόν στο μισό σε σχέση με την αντίστοιχη περυσινή περίοδο (Διάγραμμα 25). Η βελτίωση αυτή οφείλεται κυρίως στην αύξηση του πλεονάσματος του ισοζυγίου υπηρεσιών κατά 1.663 εκατ. και δευτερευόντως στη βελτίωση των ισοζυγίων δευτερογενών και πρωτογενών εισοδημάτων κατά 255 και 59 εκατ. αντιστοίχως. Από την άλλη πλευρά, το ισοζύγιο αγαθών επιδεινώθηκε κατά 982 εκατ. ευρώ.

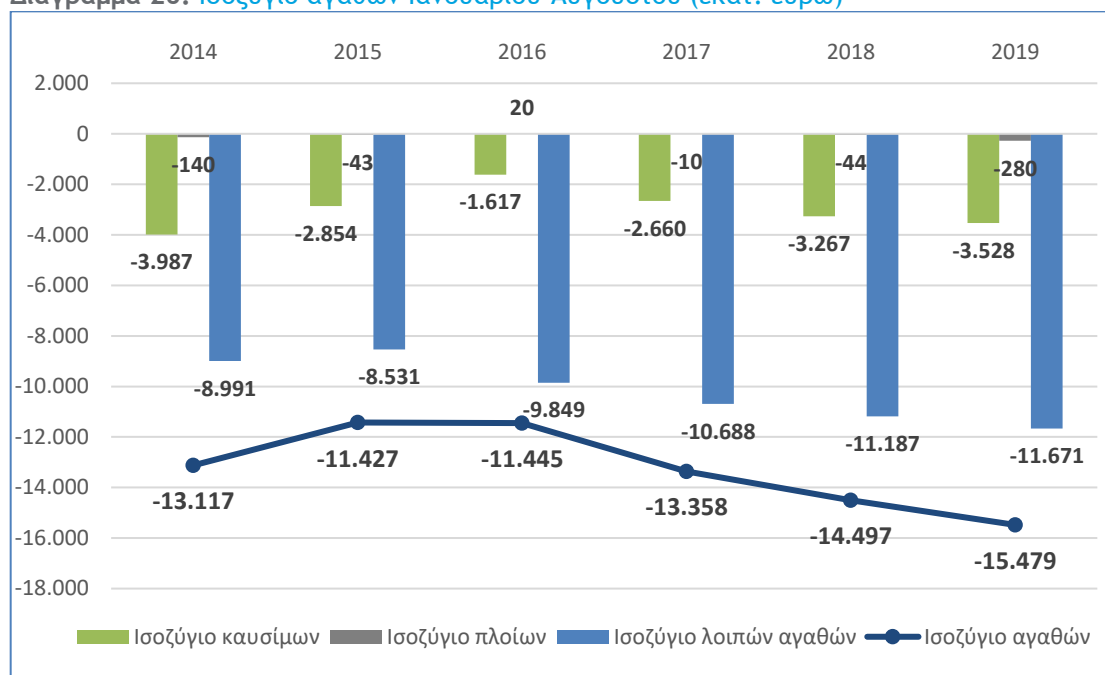
Διάγραμμα 25: **Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών Ιανουαρίου-Αυγούστου (εκατ. ευρώ)**



Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Ειδικότερα, το έλλειμμα του **ισοζυγίου αγαθών** (Διάγραμμα 26) διαμορφώθηκε στα 15.479 εκατ., αυξημένο κατά 6,8% σε σχέση με το 2018. Και τα τρία επιμέρους ισοζύγια (καυσίμων, πλοίων και λοιπών αγαθών) επιδεινώθηκαν κατά 261, 236 και 484 εκατ. αντιστοίχως.

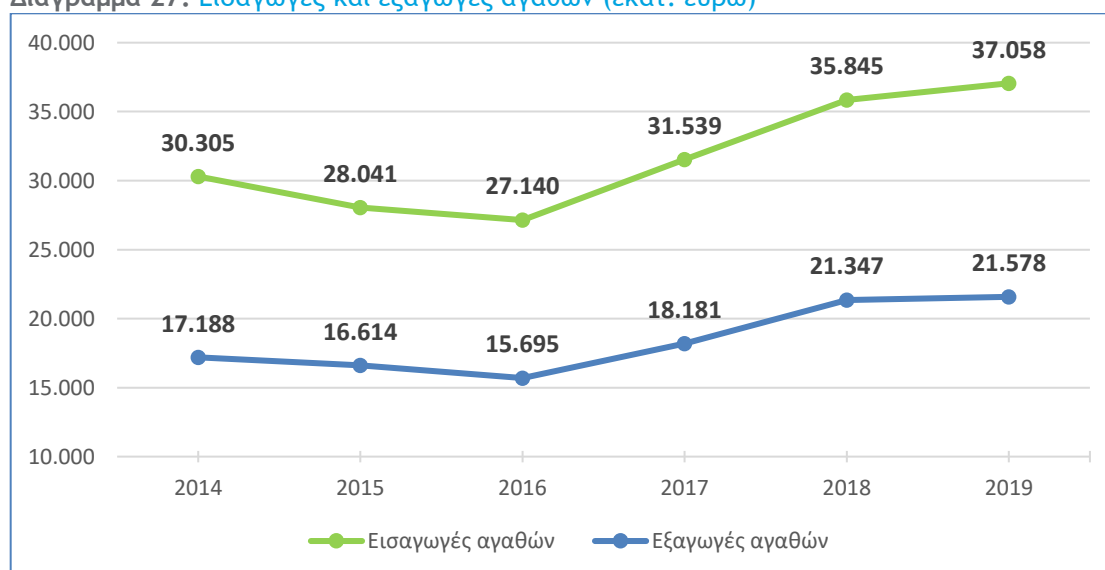
Διάγραμμα 26: Ισοζύγιο αγαθών Ιανουαρίου-Αυγούστου (εκατ. ευρώ)



Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Οι εξαγωγές αγαθών (Διάγραμμα 27) συνέχισαν την ανοδική τους πορεία, αλλά με τάση επιβράδυνσης που μάλλον αντανακλά την επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας των κυριότερων εμπορικών εταιρών της Ελλάδος. Το ύψος των εξαγωγών κατά το οκτάμηνο του 2019 διαμορφώθηκε στα 21.578 εκατ., παρουσιάζοντας βελτίωση κατά 231 εκατ. (+1,1%). Από την άλλη πλευρά, η αύξηση των εισαγωγών ήταν ισχυρότερη από εκείνη των εξαγωγών με αποτέλεσμα να ανέλθουν στο οκτάμηνο στα 37.058 εκατ., αυξημένες σε σχέση με την αντίστοιχη περυσινή περίοδο κατά 1.213 εκατ. (+3,4%).

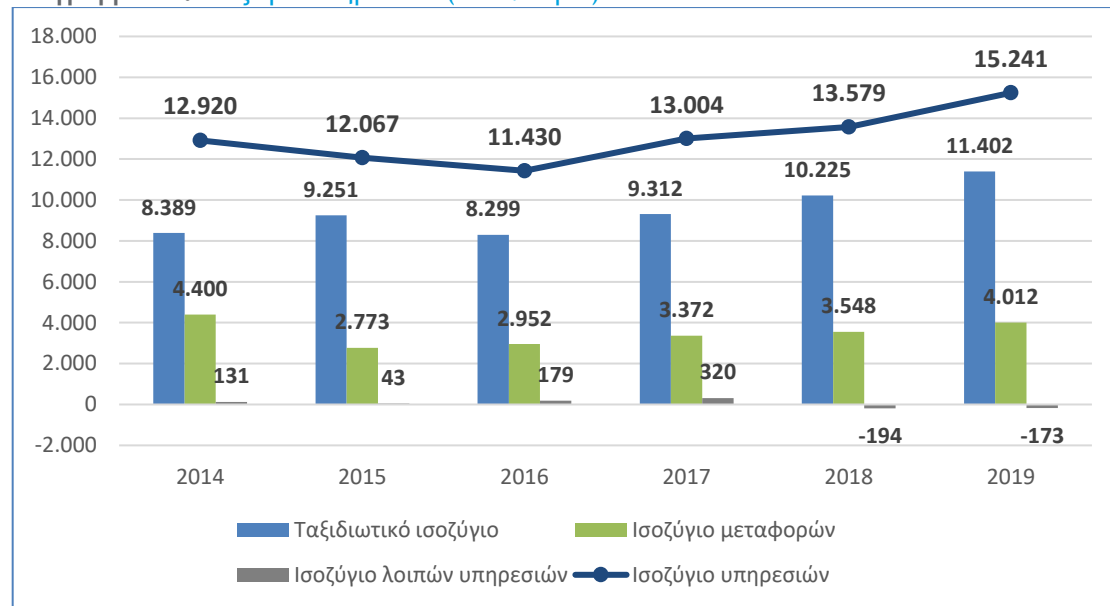
Διάγραμμα 27: Εισαγωγές και εξαγωγές αγαθών (εκατ. ευρώ)



Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Όσον αφορά το **ισοζύγιο υπηρεσιών** (Διάγραμμα 28), η αύξηση του πλεονάσματος κατά 1.663 εκατ. (+12,2%) αποδίδεται κυρίως στη βελτίωση του ταξιδιωτικού ισοζυγίου κατά 1.177 εκατ. (+11,5%) και δευτερευόντως στην αύξηση του πλεονάσματος του ισοζυγίου μεταφορών κατά 464 εκατ. (+13,1%). Η βελτίωση του ταξιδιωτικού ισοζυγίου οφείλεται τόσο στην αύξηση της εισερχόμενης ταξιδιωτικής κίνησης κατά 754 χιλ. άτομα (+3,6%), όσο και στην αύξηση της μέσης δαπάνης ανά ταξίδι κατά 53 ευρώ (+9,8%).

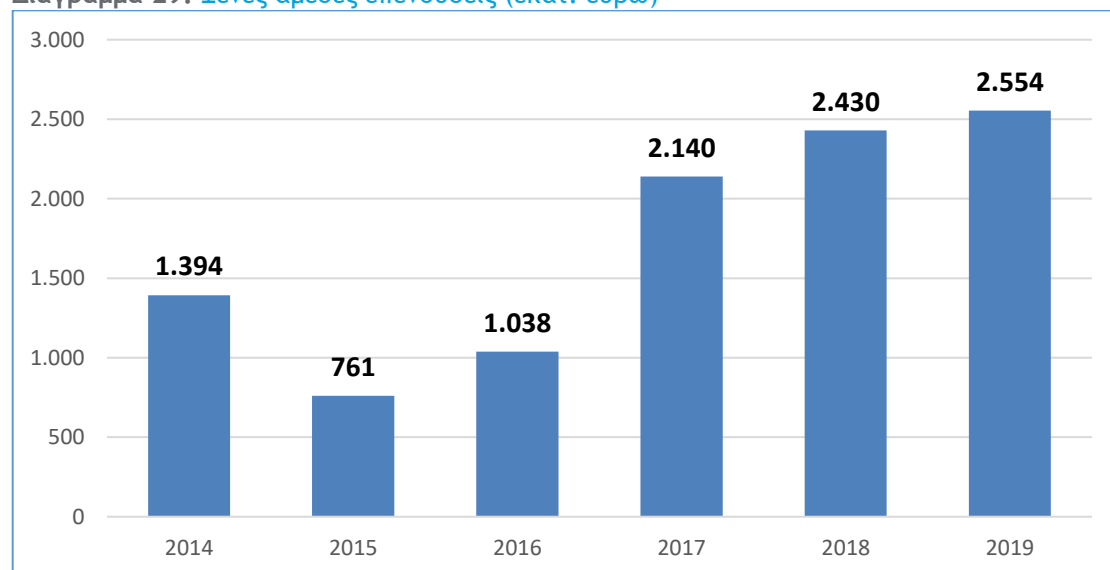
Διάγραμμα 28: **Ισοζύγιο υπηρεσιών (εκατ. ευρώ)**



Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

Στο πεδίο των **Ξένων Άμεσων Επενδύσεων (ΞΑΕ)**, συνεχίζεται η καλή πορεία των τελευταίων ετών (Διάγραμμα 29) με αποτέλεσμα οι ΞΑΕ να ανέλθουν στα 2.554 εκατ. το οκτάμηνο, αυξημένες κατά 123 εκατ. (+5,1%) σε σχέση με πέρυσι.

Διάγραμμα 29: **Ξένες άμεσες επενδύσεις (εκατ. ευρώ)**



Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος.

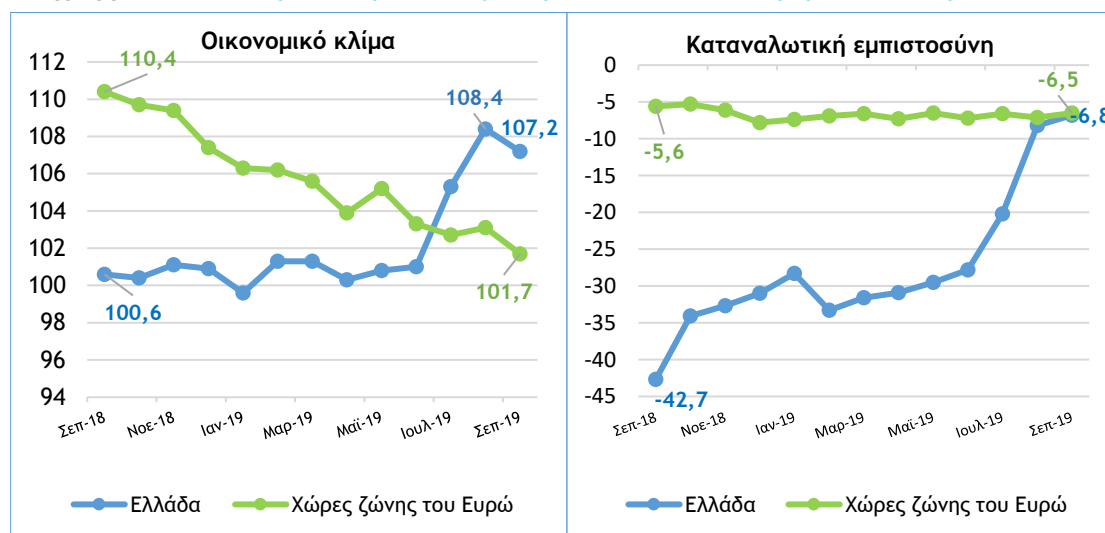
Τέλος, βελτίωση παρουσίασαν επίσης τα **συναλλαγματικά διαθέσιμα** της χώρας, τα οποία ανήλθαν τον Αύγουστο του 2019 σε 7.489 εκατ. έναντι 6.083 εκατ. τον Αύγουστο του 2018.

2.5. Οικονομική συγκυρία

Όσον αφορά στους δείκτες οικονομικής συγκυρίας, υπήρξε σημαντική βελτίωση του **οικονομικού κλίματος** από τον Μάιο έως και τον Αύγουστο του 2019 οπότε προσέγγισε τις 108,4 μονάδες, το υψηλότερο σημείο των τελευταίων ετών. Την ίδια περίοδο στην Ευρωζώνη εξακολουθεί να καταγράφεται πτωτική τάση, με το σχετικό δείκτη να φθίνει προς τις 101 μονάδες. Η «αυτονόμηση» αυτή του ελληνικού δείκτη σε σχέση με τον ευρωπαϊκό αποδίδεται κατά κύριο λόγο στη βελτίωση των προσδοκιών των καταναλωτών και δευτερευόντως στην πιο ήπια βελτίωση των επιχειρηματικών προσδοκιών, το λιανικό εμπόριο και τις υπηρεσίες.

Ανάλογη θετική πορεία ακολουθεί ο **δείκτης καταναλωτικής εμπιστοσύνης**, ο οποίος ενώ εξακολουθεί να βρίσκεται σε αρνητικό επίπεδο, υποδηλώνοντας ότι οι αρνητικές απόψεις των καταναλωτών υπερτερούν των θετικών, σημειώνει μια αξιοσημείωτη ανάκαμψη κατά την διάρκεια των τελευταίων δώδεκα μηνών, με αποτέλεσμα να προσεγγίσει το μέσο όρο των οικονομιών της ευρωζώνης. Ειδικότερα το Σεπτέμβριο του 2019, ο δείκτης καταναλωτικής εμπιστοσύνης στην Ελλάδα διαμορφώνεται στις -6,8 μονάδες, ενώ ο αντίστοιχος της ευρωζώνης βρίσκεται στις -6,5 μονάδες. Μένει να φανεί το επόμενο διάστημα αν οι θετικές αυτές προσδοκίες των Ελλήνων καταναλωτών επηρεάσουν την «πραγματική οικονομία» της χώρας, ενισχύοντας την ιδιωτική κατανάλωση.

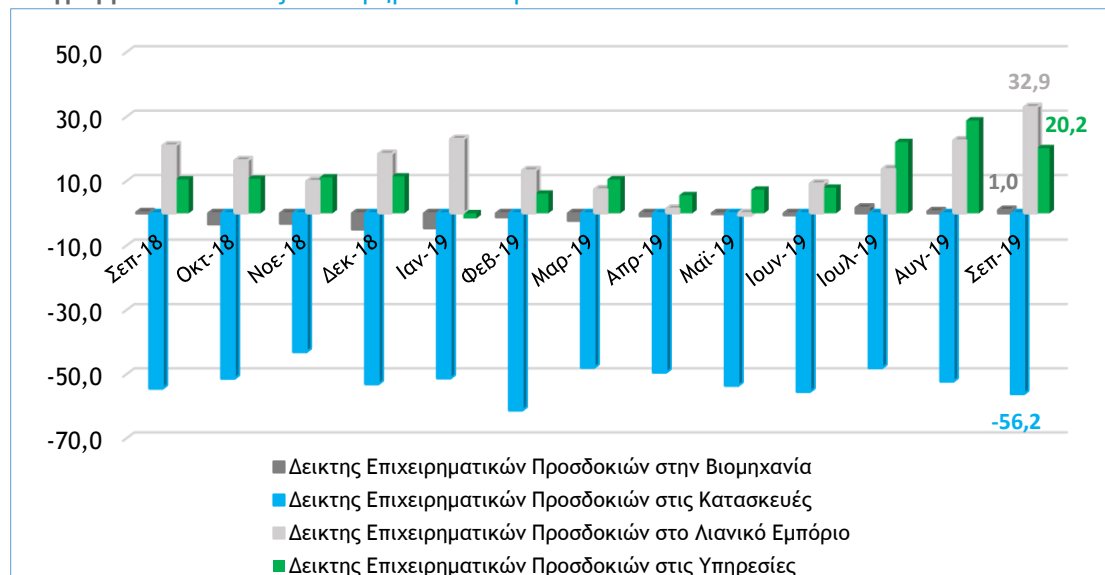
Διάγραμμα 30: Δείκτες οικονομικού κλίματος και καταναλωτικής εμπιστοσύνης



Πηγή: Eurostat (εποχικά προσαρμοσμένα στοιχεία).

Αναφορικά με τις υπόλοιπες συνιστώσες του οικονομικού κλίματος, τα αποτελέσματα δείχνουν μια σημαντική, παρά κάποιες διακυμάνσεις εντός του έτους, ανάκαμψη των δεικτών επιχειρηματικών προσδοκιών για το λιανικό εμπόριο και τις υπηρεσίες, ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών για την βιομηχανία ενισχύθηκε μόνο ελαφρώς, ενώ αντίθετα ο δείκτης επιχειρηματικών προσδοκιών για τις κατασκευές έχει αποδυναμωθεί σε σχέση με πέρυσι (από -54,5 σε -56,2 μονάδες).

Διάγραμμα 31: Δείκτες επιχειρηματικών προσδοκιών



Πηγή: Eurostat (εποχιακά προσαρμοσμένα στοιχεία).

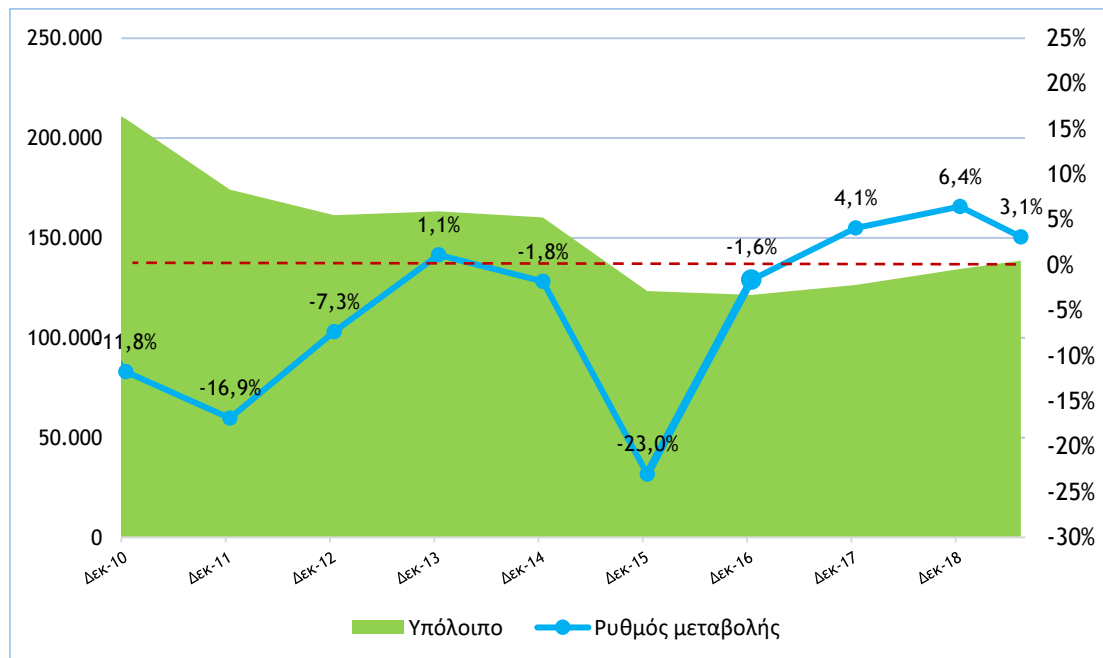
3. Χρηματοπιστωτικές Εξελίξεις

- Σημαντική αύξηση των καταθέσεων καταγράφεται το τελευταίο διάστημα.
- Σε αρνητικό πεδίο εξακολουθεί να παραμένει η μεταβολή του υπόλοιπου χρηματοδοτήσεων.
- Συρρίκνωση, αλλά μικρή, παρατηρείται στα μη εξυπηρετούμενα δάνεια.
- Σταθερά ανοδικά κινείται ο αριθμός και η αξία των «ηλεκτρονικών πληρωμών».

3.1. Καταθέσεις-Χορηγήσεις

Η πορεία ανάκαμψης του χρηματοπιστωτικού συστήματος συνεχίζεται αργά, αλλά σταθερά, κατά τη διάρκεια των τελευταίων ετών. Η πλήρης απεξάρτηση των πιστωτικών ιδρυμάτων από το μηχανισμό έκτακτης ενίσχυσης της ρευστότητας της ΕΚΤ (Emergency Liquidity Assistance) το Μάρτιο του 2019 σηματοδοτεί την ομαλοποίηση της χρηματοδότησης των τραπεζών, ενώ περαιτέρω θετική επίδραση στο τραπεζικό σύστημα αναμένεται να προσδώσουν η αποκλιμάκωση των μη εξυπηρετούμενων δανείων, η πρόσφατη πλήρης άρση των κεφαλαιακών περιορισμών αλλά και η αύξηση των καταθέσεων και των χρηματοδοτήσεων προς την οικονομία.

Διάγραμμα 32: Υπόλοιπα (εκ. ευρώ) και ρυθμοί μεταβολής (%) των καταθέσεων των επιχειρήσεων και των νοικοκυριών, 2010-2019

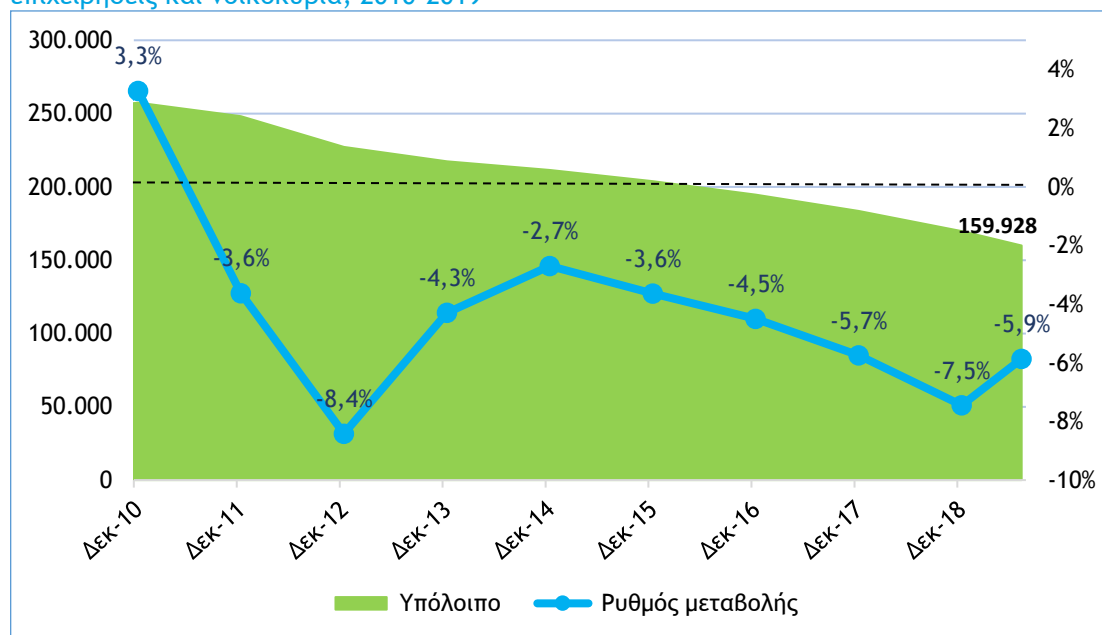


Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Οι συνθήκες χρηματοδότησης των ελληνικών τραπεζών βελτιώνονται σταδιακά και σε αυτό συμβάλει, μεταξύ άλλων παραγόντων, η ήπια αλλά συνεχής τα τελευταία τρία έτη αύξηση των καταθέσεων. Συγκεκριμένα, το ύψος των καταθέσεων από επιχειρήσεις και νοικοκυριά (Διάγραμμα 32), σε κυλιόμενη 12-μηνη βάση, διευρύνεται με μέσο ρυθμό της τάξης του 4,1% και 6,4% αντίστοιχα το 2017 και το 2018, ενώ μόνο το τελευταίο δίμηνο (Μάιος - Ιούλιος 2019) αυξήθηκαν περίπου κατά 3,3 δισ. ευρώ παρά την διατήρηση των επιτοκίων για καταθέσεις σε πολύ χαμηλά επίπεδα (μ.ο. τριμήνου 0,27%). Στο βαθμό που στην οικονομία εδραιώνεται κλίμα σταθερότητας και η οικονομική δραστηριότητα ανακάμπτει, αναμένεται η θετική τάση αυτή για τις καταθέσεις να συνεχιστεί.

Παρά τη σημαντική ανάκαμψη των καταθέσεων, ο ρυθμός μεταβολής των υπόλοιπων των χορηγήσεων, βρίσκεται ακόμα σε αρνητικό επίπεδο με τα δεδομένα να δείχνουν στο επτάμηνο του 2019 κάμψη κατά 5,9%. Συνεχίζεται δηλαδή η συρρίκνωση του σωρευτικού υπολοίπου της χρηματοδότησης της ελληνικής οικονομίας, με αποτέλεσμα αυτό να διαμορφώνεται λίγο πιο κάτω από τα 160 δισ. ευρώ.

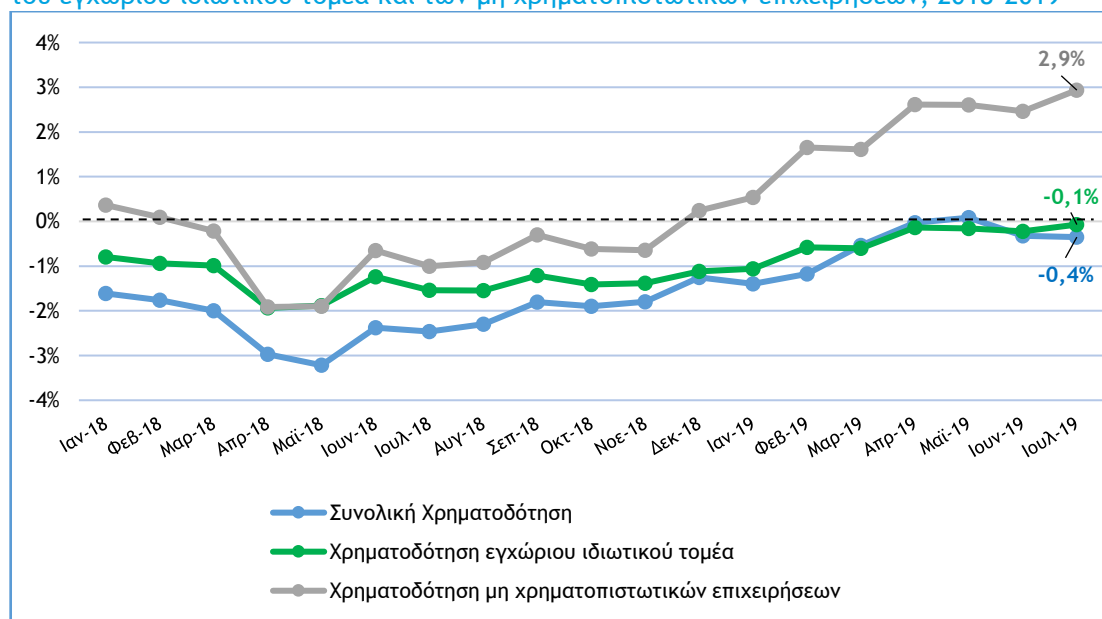
Διάγραμμα 33: Υπόλοιπα (εκ. ευρώ) και ετήσιος ρυθμός μεταβολής (%) των χορηγήσεων σε επιχειρήσεις και νοικοκυριά, 2010-2019



Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Πιο ενθαρρυντικά είναι τα αποτελέσματα αν ληφθούν υπόψη στο ύψος των χρηματοδοτήσεων οι διαγραφές δανείων, οι απομειώσεις της αξίας χρεογράφων και οι συναλλαγματικές διαφορές και αναταξινομήσεις. Σύμφωνα με αυτή τη μεθοδολογική προσέγγιση η συρρίκνωση των πιστώσεων στα νοικοκυριά και τους ελεύθερους επαγγελματίες είναι πιο ήπια εντός του 2019, ενώ οι πιστώσεις προς τις μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις καταγράφουν ελαφρά άνοδο από τον Δεκέμβριο του 2018 η οποία τον Ιούλιο του 2019 αγγίζει το 2,9%. Η αποτελεσματική αντιμετώπιση του προβλήματος των μη εξυπηρετούμενων δανείων μπορεί να βοηθήσει στην περαιτέρω ενίσχυση της χρηματοδότησης της ελληνικής οικονομίας από τις ελληνικές εμπορικές τράπεζες.

Διάγραμμα 34: Ρυθμός μεταβολής (%) της συνολικής χρηματοδότησης, της χρηματοδότησης του εγχώριου ιδιωτικού τομέα και των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων, 2018-2019*



Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

* Λαμβάνονται υπόψη οι διαγραφές δανείων, οι απομειώσεις της αξίας χρεογράφων και οι συναλλαγματικές διαφορές και αναταξινομήσεις

3.2. Μη εξυπηρετούμενα δάνεια (ΜΕΔ)

Μεγάλη πρόκληση των τραπεζών παραμένει η αποτελεσματική αποκλιμάκωση του υψηλού αποθέματος των μη εξυπηρετούμενων δανείων (ΜΕΔ) των οποίων το ποσοστό «επιμένει» να βρίσκεται υψηλά, παρά το γεγονός ότι ο πιστωτικός κίνδυνος σε επίπεδο συστήματος έχει μειωθεί και η οικονομική δραστηριότητα έχει ανακάμψει. Το ύψος των ΜΕΔ υποχώρησε το πρώτο τρίμηνο του 2019 και διαμορφώθηκε στα 79,9 δισ. ευρώ, μειωμένο κατά περίπου 26,6 δισ. ευρώ συγκριτικά με το τέλος Δεκεμβρίου του 2015 (Πίνακας 22). Η υποχώρηση του αποθέματος των μη εξυπηρετούμενων δανείων το τελευταίο διάστημα, οφείλεται κυρίως σε διαγραφές και πωλήσεις, ενώ οι χαμηλές εισπράξεις μέσω του εξωδικαστικού μηχανισμού και οι μειωμένες ρευστοποιήσεις εξασφαλίσεων υπογραμμίζουν τη δυσκολία να επιτευχθεί μια αποφασιστική μείωση του αποθέματος των ΜΕΔ σε σύντομο χρόνο. Το σχέδιο «Ηρακλής» για την μείωση των ΜΕΔ με εγγύηση του ελληνικού Δημοσίου εκτιμάται ότι θα μπορέσει να συμβάλει προς αυτήν την κατεύθυνση ώστε οι τράπεζες να περιορίσουν τα βάρη των ισολογισμών τους από σημαντικό μέρος μη εξυπηρετούμενων δανείων.

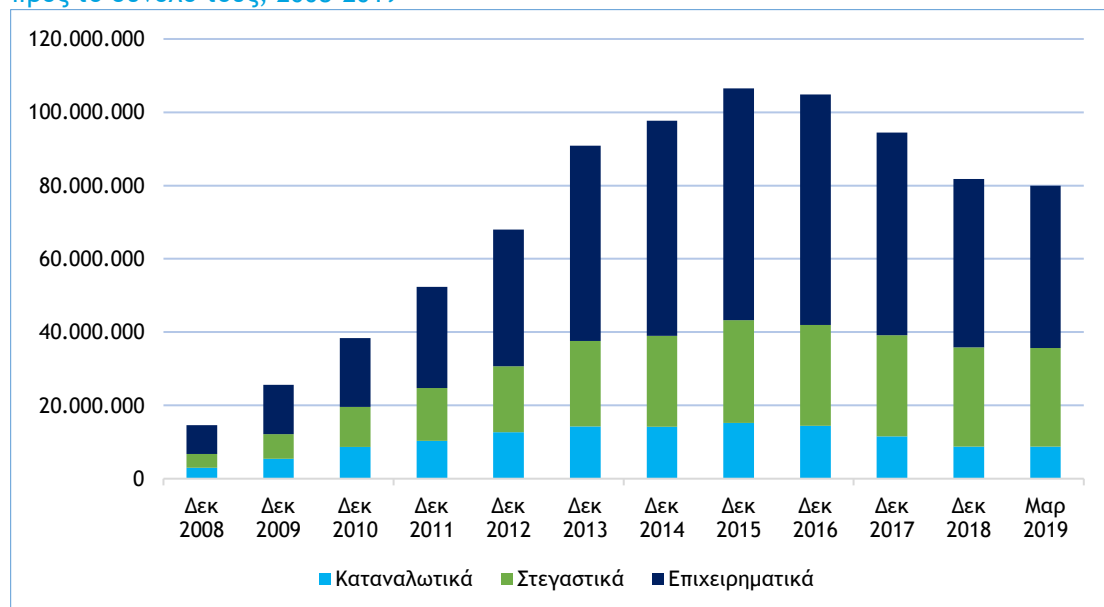
Πίνακας 22: Σύνολο των μη εξυπηρετούμενων δανείων (εκατ ευρώ.), Δεκ. 2008 - Μαρ. 2019

Χρόνος	Υπόλοιπα
Δεκ 2008	14.623
Δεκ 2009	25.634
Δεκ 2010	38.412
Δεκ 2011	52.312
Δεκ 2012	67.989
Δεκ 2013	90.867
Δεκ 2014	97.684
Δεκ 2015	106.506
Δεκ 2016	104.827
Δεκ 2017	94.433
Δεκ 2018	81.798
Μαρ 2019	79.918

Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Αναφορικά με τα μη εξυπηρετούμενα δάνεια ανά κατηγορία, αυτά παρουσιάζουν μια κοινή πορεία αποκλιμάκωσης τα τελευταία χρόνια. Συγκεκριμένα, τα μη εξυπηρετούμενα καταναλωτικά δάνεια μειώθηκαν κατά 38,2%, τα επιχειρηματικά κατά 24,6% και τα στεγαστικά κατά 8,4% σε σχέση με το 2018. Σε απόλυτα μεγέθη, το μεγαλύτερο μέγεθος των ΜΕΔ αφορά σε επιχειρηματικά δάνεια, τα οποία τον Μάρτιο του 2019 αποτελούσαν το 55% του συνόλου των ΜΕΔ, ενώ ακολουθούν τα στεγαστικά (33%) και έπονται τα καταναλωτικά (11%).

Διάγραμμα 35: Υπόλοιπα (χιλ. ευρώ) των μη εξυπηρετούμενων δανείων ανά κατηγορία ως προς το σύνολό τους, 2008-2019

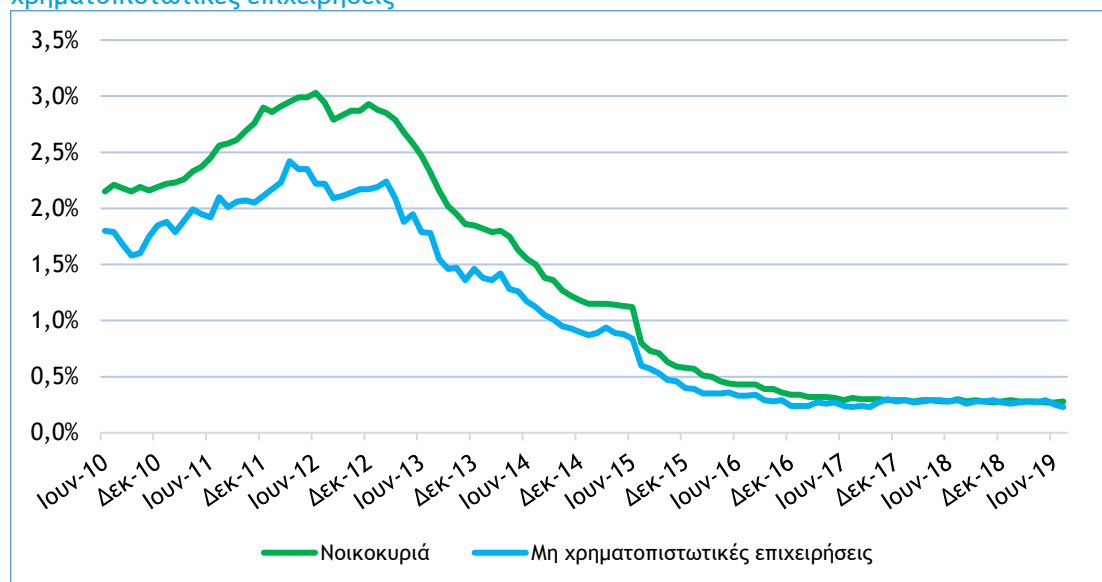


Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

3.3. Επιτόκια

Το μεσοσταθμικό επιτόκιο τόσο των καταθέσεων όσο και των χορηγήσεων συνεχίζει να αποκλιμακώνεται. Αναλυτικότερα, το επιτόκιο καταθέσεων διαμορφώθηκε τον Ιούλιο του 2019 κατά μέσο όρο σε 0,27%. Το επιτόκιο για καταθέσεις των νοικοκυριών και των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων κινείται στα ίδια χαμηλά επίπεδα χωρίς σημαντικές διαφορές μετά τον Ιούνιο του 2015.

Διάγραμμα 36: Τραπεζικά επιτόκια νέων καταθέσεων από νοικοκυριά και μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις

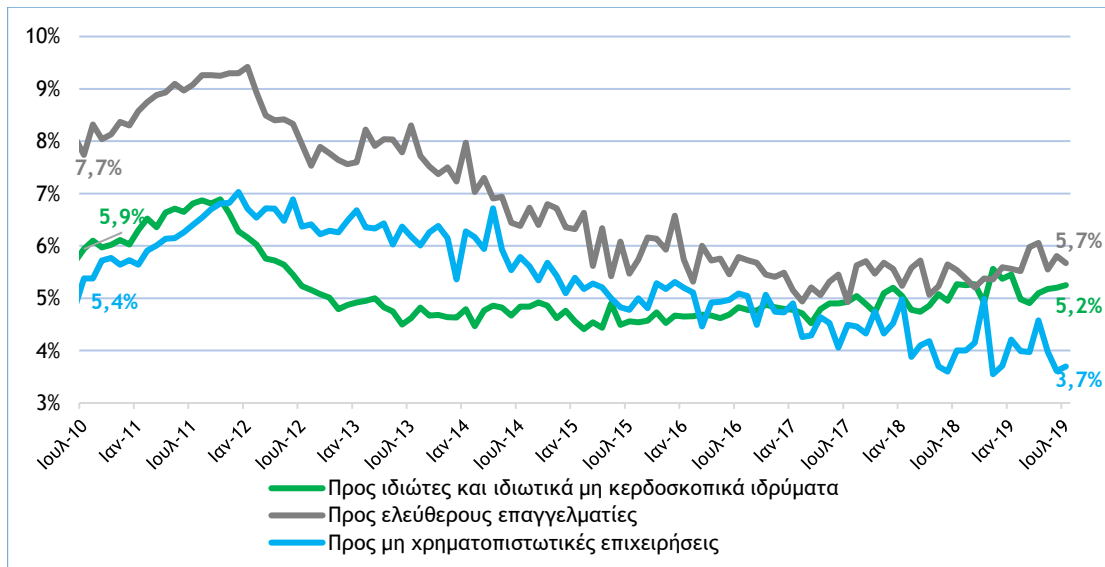


Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Αντίστοιχα, το μέσο κόστος δανεισμού των νοικοκυριών, ελεύθερων επαγγελματιών και μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων μειώθηκε, με αποτέλεσμα το ύψος των μεσοσταθμικών επιτοκίων δανεισμού να διαμορφωθεί σε χαμηλότερα επίπεδα σε σύγκριση με τα προηγούμενα χρόνια (Διάγραμμα 37). Ενδεικτικά, το κόστος δανεισμού των ελεύθερων επαγγελματιών ήταν σταθερά πάνω από 7% μέχρι και τον Μάρτιο του 2014, ενώ τα δύο τελευταία έτη έχει μειωθεί ελαφρά και διαμορφώθηκε τον Ιούλιο του 2019 στο 5,7%. Ανάλογη είναι η κατάσταση και στο κόστος δανεισμού των μη χρηματοπιστωτικών επιχειρήσεων με τα επιτόκια δανεισμού τον Ιούλιο του 2019 να διαμορφώνονται στο 3,7%, σημαντικά αποκλιμακωμένα σε σχέση με τα προηγούμενα έτη. Σημειώνεται ότι, παράγοντες που συνετέλεσαν στην μείωση των επιτοκίων δανεισμού είναι η βελτίωση της ρευστότητας των τραπεζών, η συνεχιζόμενη ανάκαμψη της οικονομίας, η νομισματική πολιτική του Ευρωσυστήματος αλλά και η μείωση του κόστους δανεισμού μέσω εταιρικών ομολόγων, αγορά η οποία είναι ανταγωνιστική της αγοράς των τραπεζικών δανείων, κυρίως για τις μεγάλες επιχειρήσεις. Αντίθετη πορεία ακολούθησε τους τελευταίους μήνες το κόστος τραπεζικού δανεισμού προς τους ιδιώτες με τους όρους άντλησης να επιδεινώνονται το τελευταίο τετράμηνο (Μάρτιος 2019-Ιούλιος 2019: κατά 0,34%). Το μεσοσταθμικό επιτόκιο καταναλωτικών δανείων με εξασφαλίσεις ανήλθε σε 9,8% κατά μέσο όρο το α' εξάμηνο του 2019 ενώ το αντίστοιχο επιτόκιο των στεγαστικών δανείων με κυμαινόμενο επιτόκιο σε 3,1%⁵⁰.

Διάγραμμα 37: Τραπεζικά επιτόκια νέων χρηματοδοτήσεων σε νοικοκυριά, ελεύθερους επαγγελματίες και μη χρηματοπιστωτικές επιχειρήσεις

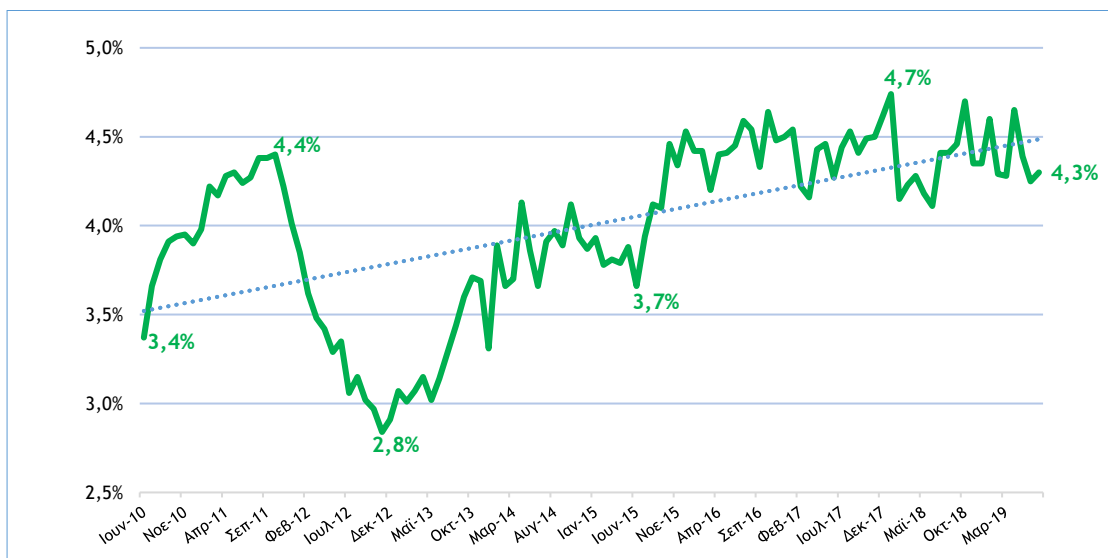
⁵⁰ Επεξεργασία ΕΔΣ με στοιχεία από τη βάση δεδομένων της Τράπεζας της Ελλάδος



Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Παρά το γεγονός ότι παρατηρείται μια αποκλιμάκωση του κόστους δανεισμού, τα τελευταία χρόνια στην οικονομία, το περιθώριο επιτοκίου (διαφορά μέσου επιτοκίου δανείων και καταθέσεων) βρίσκεται σε υψηλά για τα ευρωπαϊκά επίπεδα (μ.ο. Α' εξάμηνο 2019:4,39%). Ο κυριότερος λόγος για την ύπαρξη αυτού του σχετικά μεγάλου περιθωρίου είναι ότι το συνολικό κόστος χρηματοδότησης των ελληνικών τραπεζικών ιδρυμάτων δεν επηρεάζεται μόνο από το ύψος των επιτοκίων καταθέσεων (τα οποία αγγίζουν σχεδόν το μηδέν), αλλά και από χρηματοοικονομικά προϊόντα τα οποία έχουν σημαντικά υψηλότερο κόστος χρηματοδότησης για τις ελληνικές τράπεζες.

Διάγραμμα 38: Περιθώριο επιτοκίου (διαφορά μέσου επιτοκίου δανείων και καταθέσεων)



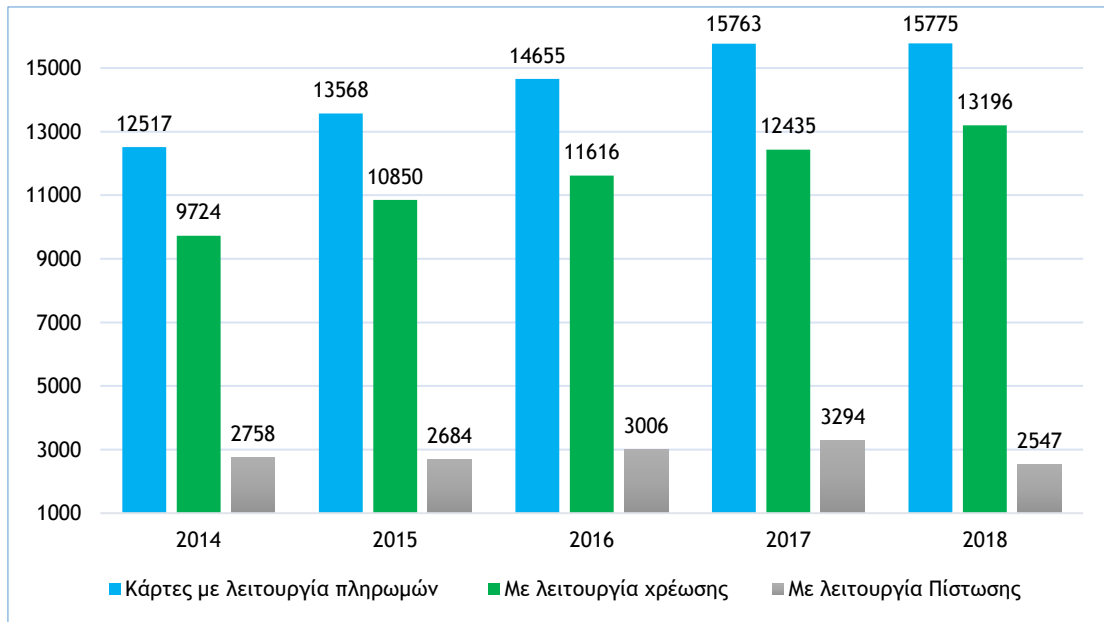
Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος



3.4. Ηλεκτρονικές συναλλαγές

Ο αριθμός των καρτών ηλεκτρονικών πληρωμών⁵¹ κινείται ανοδικά για τέταρτη κατά σειρά χρονιά και ανήλθε σε 15,8 εκατ. κάρτες το 2018, σημειώνοντας μία αύξηση κατά 26% σε σύγκριση με το 2014. Το σύνολο της αύξησης αυτής προέρχεται κατεξοχήν από την έκδοση χρεωστικών καρτών (+35,7%) ενώ η έκδοση πιστωτικών καρτών εμφανίζεται μειωμένη κατά 211 χιλ. (-7,7%) σε σχέση με το 2014.

Διάγραμμα 39: Αριθμός καρτών με λειτουργίες πληρωμών (χιλ.)

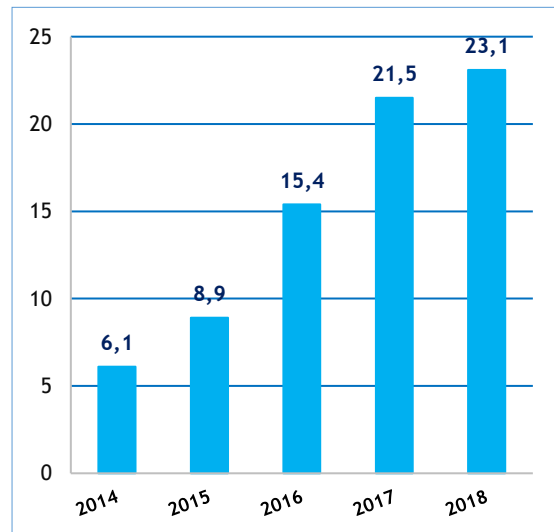
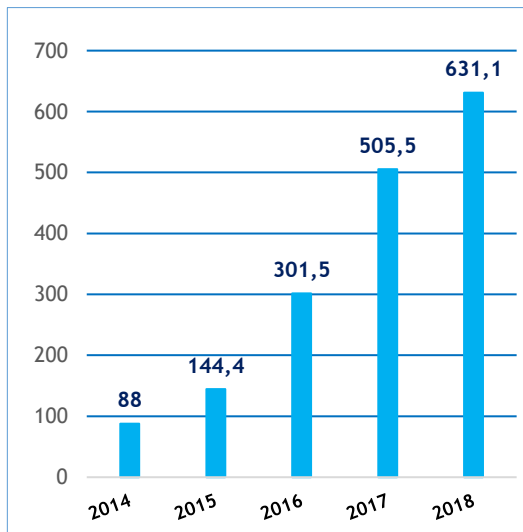


Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος

Κατά την ίδια περίοδο 2014-2018, ο ρυθμός χρήσης ηλεκτρονικών πληρωμών από το επιχειρηματικό και το καταναλωτικό κοινό καταγράφεται σταθερά αυξητικός (Διάγραμμα 40). Συγκεκριμένα, ο συνολικός αριθμός συναλλαγών με κάρτες πληρωμών το 2018 ανήλθε σε 631 εκ. συναλλαγές, από μόλις 88 εκ. συναλλαγές το 2014. Σε σύγκριση με το 2017, η αύξηση του αριθμού των συναλλαγών το 2018 ήταν της τάξεως του 24,8%. Παράλληλα όμως, αυξήθηκε και η αξία των συναλλαγών με κάρτες από 6,1 δισ. ευρώ το 2014 σε 23,1 δισ. ευρώ το 2018. Η πρόοδος αυτή έχει άμεσο θετικό αποτέλεσμα στην συλλογή φορολογικών εσόδων (ΦΠΑ, ΦΕΝΠ κλπ) και στον περιορισμό της φοροδιαφυγής στην ελληνική οικονομία.

⁵¹ Αφορά τον αριθμό των καρτών με λειτουργία πληρωμών πλην των καρτών που διαθέτουν μόνο λειτουργία ηλεκτρονικού χρήματος.

Διάγραμμα 40: Αριθμός (αριστερό διάγραμμα, εκ. συναλλαγές) και αξία (δεξιό διάγραμμα, δισ. ευρώ) συναλλαγών με κάρτες που εκδίδονται από εγχώριους παρόχους υπηρεσιών πληρωμών (ΠΥΠ)



Πηγή: Τράπεζα της Ελλάδος



4. Μακροοικονομικές προβλέψεις για το 2020

- Αισιόδοξη, αλλά εντός αποδεκτών ορίων, η πρόβλεψη του Υπουργείου Οικονομικών για ρυθμό μεγέθυνσης 2,8% το 2020.
- Μοχλός της μεγέθυνσης η πιθανή ενίσχυση της ιδιωτικής κατανάλωσης και των παγίων επενδύσεων.
- Σύγκλιση προβλέψεων για περαιτέρω πτώση της ανεργίας το 2020.
- Σημαντικές εστίες αβεβαιότητας εγκυμονούν κινδύνους για την υλοποίηση των αισιόδοξων μακροοικονομικών προβλέψεων.

4.1 Εγχώριες και διεθνείς μακροοικονομικές προβλέψεις

Το Υπουργείο Οικονομικών αναθεώρησε την πρόβλεψή του για μεγέθυνση του ΑΕΠ το 2020 στο 2,8%, βελτιώνοντάς την κατά 0,5% σε σχέση με τις προβλέψεις του Προγράμματος Σταθερότητας 2019. Αν και οι προβλέψεις των εγχώριων και διεθνών φορέων για το 2019 συγκλίνουν σε μεγέθυνση του ΑΕΠ περί το 2,0%, είναι αρκετά πιο συντηρητικές αναφορικά με το 2020. Το Διεθνές Νομισματικό Ταμείο προβλέπει για το 2020 αύξηση της τάξης του 2,2%, με τις προβλέψεις του ΟΟΣΑ και της Τράπεζας της Ελλάδος να είναι πιο συγκρατημένες στο 2,0% και 2,1% αντίστοιχα. Οι πιο αισιόδοξοι φορείς είναι ο ΙΟΒΕ, η Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης και η Ευρωπαϊκή Επιτροπή που προβλέπουν μεγέθυνση από 2,3% έως 2,5%. Σε κάθε περίπτωση, η πρόβλεψη του ΥΠΟΙΚ υπερβαίνει σημαντικά ακόμη και από την πιο αισιόδοξη πρόβλεψη των διεθνών και εγχώριων φορέων (απόκλιση +0,3% στην καλύτερη περίπτωση).

Πίνακας 23: Προβλέψεις για τη μεγέθυνση του ΑΕΠ, σύμφωνα με εγχώριους και διεθνείς φορείς (σταθερές τιμές 2010)

Εγχώριοι Φορείς	Ημερομηνία δημοσίευσης	2019 (εκτιμήσεις)	2020 (προβλέψεις)
Υπ. Οικονομικών ¹	Οκτώβριος 2019	2,0%	2,8%
ΙΟΒΕ ²	Οκτώβριος 2019	1,8%	2,3% - 2,5%
Τράπεζα της Ελλάδος ³	Ιούλιος 2019	1,9%	2,1%
Διεθνείς φορείς			
Ευρωπαϊκή Επιτροπή ⁴	Νοέμβριος 2019	1,8%	2,3%
ΔΝΤ ⁵	Οκτώβριος 2019	2,0%	2,2%
ΟΟΣΑ ⁶	Μάιος 2019	2,1%	2,0%
ΕΤΑΚΑ ⁷	Νοέμβριος 2019	2,0%	2,4%

Πηγές: 1) Προσχέδιο κρατικού προϋπολογισμού 2020, ΥΠΟΙΚ, Οκτώβριος 2019. 2) ΙΟΒΕ, «Η ελληνική οικονομία», Τριμηνιαία Έκθεση, Τεύχος 3/2019. 3) Τράπεζα της Ελλάδος, Νομισματική Πολιτική 2018-2019, Ιούλιος 2019. 4) European Commission, European Economic Forecast, Autumn 2019, Νοέμβριος 2019. 5) IMF, World Economic Outlook: Global Manufacturing Downturn, Rising Trade Barriers, Οκτώβριος 2019. 6) OECD (2019), "Economic Outlook No 105", Μάιος 2019. 7) Ευρωπαϊκή Τράπεζα Ανασυγκρότησης και Ανάπτυξης, "Regional Economic Prospects in the EBRD Regions, Stalling engines of growth: Growth to pick up in 2020 after a weaker 2019" Νοέμβριος 2019.



Οι κυριότεροι λόγοι «συγκρατημένων» προβλέψεων ως προς τη μεγέθυνση του 2020, πηγάζουν από την πιθανή οικονομική επιβράδυνση σε ευρωπαϊκό και διεθνές επίπεδο, το μεγάλο όγκο μη εξυπηρετούμενων δανείων των ελληνικών εμπορικών τραπεζών οι οποίες επιβραδύνουν την πιστωτική επέκταση, αλλά και από ενδεχόμενες δυσμενείς επιπτώσεις του Brexit κ.ά. (βλ. ενότητα 4.2).

Πίνακας 24: Προβλέψεις για ετήσια μεταβολή των συνιστωσών του ΑΕΠ σε σταθερές τιμές 2010 (%)

Συνιστώσες ΑΕΠ	2019	2020
Ιδιωτική κατανάλωση		
Υπ. Οικονομικών ¹ (Οκτώβριος 2019)	0,6%	1,8%
Ευρωπαϊκή Επιτροπή ² (Νοέμβριος 2019)	0,5%	1,5%
ΟΟΣΑ ³ (Μάιος 2019)	1,0%	1,5%
ΔΝΤ ^{4*} (Μάρτιος 2019)	1,2%	0,8%
Δημόσια κατανάλωση		
Υπ. Οικονομικών	1,6%	0,6%
Ευρωπαϊκή Επιτροπή	3,4%	0,3%
ΟΟΣΑ	2,3%	1,2%
ΔΝΤ	0,5%	0,5%
Ακαθάριστος σχηματισμός παγίου κεφαλαίου		
Υπ. Οικονομικών	8,8%	13,4%
Ευρωπαϊκή Επιτροπή	10,1%	12,5%
ΟΟΣΑ	1,2%	8,4%
ΔΝΤ	10,7%	9,2%
Εξαγωγές (αγαθών & υπηρεσιών)		
Υπ. Οικονομικών	4,9%	5,1%
Ευρωπαϊκή Επιτροπή	4,3%	3,4%
ΟΟΣΑ	5,3%	3,1%
ΔΝΤ	5,7%	5,4%
Εισαγωγές (αγαθών & υπηρεσιών)		
Υπ. Οικονομικών	4,1%	5,2%
Ευρωπαϊκή Επιτροπή	5,1%	4,0%
ΟΟΣΑ	2,8%	3,8%
ΔΝΤ	5,2%	4,8%

Πηγές:

1. European Commission, European Economic Forecast, Autumn 2019, Νοέμβριος 2019.

2. OECD (2019), "Economic Outlook No 105", Μάιος 2019.

3. ΥΠΟΙΚ, Προσχέδιο κρατικού προϋπολογισμού 2020, Οκτώβριος 2019.

4. IMF, Country Report No. 19/73, Μάρτιος 2019.

* Τα στοιχεία για τις συνιστώσες του ΑΕΠ από το ΔΝΤ αφορούν σε παλαιότερη έκδοση (Μάρτιος 2019), διότι η πιο πρόσφατη έκδοση δεν περιλαμβάνει προβλέψεις για τις επιμέρους συνιστώσες. Ωστόσο, ειδικά για το 2020, η αναθεώρηση του ρυθμού μεγέθυνσης είναι χαμηλότερη κατά 0,2% γεγονός που μας επιτρέπει να υποθέσουμε ότι δεν διαφοροποιούνται σημαντικά οι εκτιμήσεις του για τις επιμέρους συνιστώσες του ΑΕΠ σε σχέση με την τωρινή έκδοση.



Σύμφωνα με το Υπουργείο Οικονομικών κύριοι πυλώνες της μεγέθυνσης για το 2020 αναμένεται να είναι η ιδιωτική κατανάλωση (+1,8%), λόγω του υψηλού ποσοστού συμμετοχής της στη διάρθρωση του ΑΕΠ (περίπου 70%), καθώς και οι επενδύσεις (+13,4%). Το ΥΠΟΙΚ στηρίζει τις αισιόδοξες αυτές εκτιμήσεις αναφορικά με την ιδιωτική κατανάλωση στην περαιτέρω αποκλιμάκωση της ανεργίας, στην αύξηση του κατώτατου μισθού και στα επεκτατικά δημοσιονομικά μέτρα που έχουν ψηφισθεί εντός του 2019 όπως και σε αυτά που θα ψηφισθούν το επόμενο διάστημα. Επιπλέον, ενδεχόμενη πιστωτική επέκταση, μπορεί να στηρίξει την κατανάλωση των νοικοκυριών. Αναγκαία συνθήκη είναι η επιτάχυνση της υποχώρησης του αποθέματος των μη εξυπηρετούμενων δανείων, η οποία θα διευκολύνει τις εμπορικές τράπεζες ώστε να αυξήσουν τις χορηγήσεις δανείων προς τα νοικοκυριά, με άμεσο, θετικό αντίκτυπο στην ιδιωτική κατανάλωση.

Επιπλέον, η εξομάλυνση της λειτουργίας του χρηματοπιστωτικού τομέα με αύξηση των καταθέσεων, μείωση των επιτοκίων δανεισμού για επιχειρηματικά και επαγγελματικά δάνεια, είναι παράγοντες που μπορούν να επιδράσουν θετικά στην επιτάχυνση των πάγιων επενδύσεων.

Ακόμη το ΥΠΟΙΚ προβλέπει ότι οι εξαγωγές θα αυξηθούν με σχεδόν παρόμοιο ρυθμό σε σχέση με τις εισαγωγές κατά 5,1% και 5,2% αντίστοιχα, επιβαρύνοντας ελαφρά το ήδη ελλειμματικό εξωτερικό ισοζύγιο.

Κατ' αντιστοιχία με τις προβλέψεις για την αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ, οι προβλέψεις του Υπουργείου Οικονομικών για τις επιμέρους συνιστώσες του ΑΕΠ το 2020 είναι πιο αισιόδοξες σε σχέση με τις προβλέψεις των άλλων εγχώριων και διεθνών φορέων. Συγκεκριμένα απόκλιση παρατηρείται στην ιδιωτική κατανάλωση, όπου η πρόβλεψη του ΥΠΟΙΚ είναι υψηλότερη κατά 1,0% σε σχέση με τις προβλέψεις του ΔΝΤ και 0,3% σε σχέση με τις αντίστοιχες του ΟΟΣΑ και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Αποκλίσεις παρατηρούνται προς τα κάτω και στο ρυθμό μεταβολής των παγίων επενδύσεων, με την πρόβλεψη του Υπουργείου να είναι πιο αισιόδοξη αντίστοιχα κατά 5%, 4,2% και 0,9% σε σχέση με τις προβλέψεις του ΟΟΣΑ, του ΔΝΤ και της Ευρωπαϊκής Επιτροπής. Μόνο στο ρυθμό μεταβολής των εισαγωγών το Υπουργείο Οικονομικών διατηρεί πιο συντηρητική εκτίμηση σε σχέση με τους άλλους φορείς.

Σχετικά μικρές αποκλίσεις παρατηρούνται στις προβλέψεις για τον εναρμονισμένο Δείκτη Τιμών Καταναλωτή (ΔΤΚ), τον αποπληθωριστή του ΑΕΠ και το χρέος της γενικής κυβέρνησης. Επίσης η Ευρωπαϊκή Επιτροπή υιοθετεί απόλυτα τις προβλέψεις του Υπουργείου Οικονομικών για την ανεργία. Απόκλιση σε σχέση με τις προβλέψεις των διεθνών οργανισμών παρατηρείται μόνο στο ύψος του ισοζυγίου τρεχουσών συναλλαγών, το οποίο ωστόσο φαίνεται να παραμένει ελεγχόμενο το 2020.

Πίνακας 25: Λοιποί δείκτες για τις επισφαλείς ισορροπίες της ελληνικής οικονομίας

	2019	2020
Ποσοστό ανεργίας (%)		
Υπ. Οικονομικών ¹ (Οκτώβριος 2019)	17,4%	15,6%
Ευρωπαϊκή Επιτροπή ² (Νοέμβριος 2019)	17,3%	15,4%
ΟΟΣΑ ³ (Μάιος 2019)	18,1%	17,3%
ΔΝΤ ⁴ (Οκτώβριος 2019)	17,8%	16,8%
Ακαθ. χρέος της ΓΚ (% του ΑΕΠ)		
Υπ. Οικονομικών	173,3%	167,8%
Ευρωπαϊκή Επιτροπή	175,2%	169,3%
ΟΟΣΑ	177,8%	173,3%
Αποπληθωριστής ΑΕΠ (ετ. % μεταβολή)		
Υπ. Οικονομικών	0,9%	1,0%
Ευρωπαϊκή Επιτροπή	0,8%	0,9%
ΟΟΣΑ	0,6%	1,2%
Εναρμονισμένος ΔTK (ετ. % μεταβολή)		
Υπ. Οικονομικών	0,6%	0,7%
Ευρωπαϊκή Επιτροπή	0,5%	0,6%
ΟΟΣΑ	0,8%	1,3%
ΔΝΤ	0,6%	0,9%
Ισοζύγιο τρεχουσών συναλλαγών (% του ΑΕΠ)		
Υπ. Οικονομικών	0,1%	0,2%
Ευρωπαϊκή Επιτροπή	-0,8%	-1,1%
ΟΟΣΑ	-1,3%	-1,2%
ΔΝΤ	-3,0%	-3,3%

Πηγές:

1. ΥΠΟΙΚ, Προσχέδιο κρατικού προϋπολογισμού 2019, Οκτώβριος 2018.
2. European Commission, European Economic Forecast, Autumn 2019, Νοέμβριος 2019.
3. OECD (2019), "Economic Outlook No 105", Μάιος 2019.
4. IMF, World Economic Outlook: Global Manufacturing Downturn, Rising Trade Barriers, Οκτώβριος 2019.

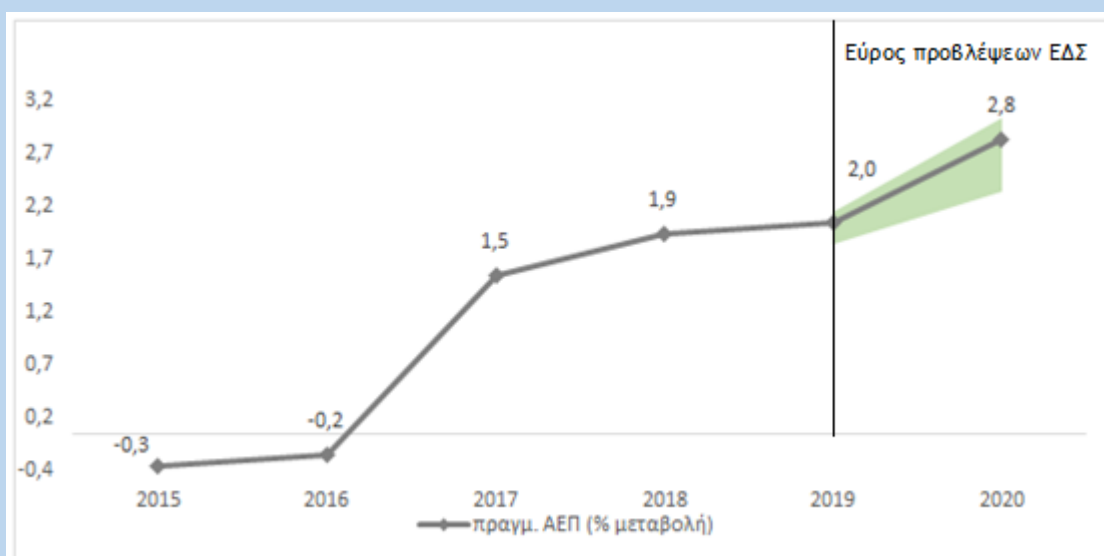
Πλαίσιο 4: Προβλέψεις για το 2019 & 2020 βάσει οικονομετρικών υποδειγμάτων του ΕΔΣ*.

Οι βραχυπρόθεσμες προβλέψεις που πραγματοποιήθηκαν με δυναμικό υπόδειγμα παραγόντων δείχνουν ως κεντρικό σενάριο για το 2019 για την αύξηση του πραγματικού ΑΕΠ κατά 1,8%.

Οι μεσοπρόθεσμες προβλέψεις του ΕΔΣ που πραγματοποιήθηκαν με το αυτοπαλίνδρομο υπόδειγμα διόρθωσης λαθών, δείχνουν αύξηση του ΑΕΠ για το 2020 εντός εύρους 2,3% και 2,9%.



Διάγραμμα 41: Εύρος προβλέψεων του ΕΔΣ και εκτιμήσεις ΥΠΟΙΚ για τη μεταβολή του πραγματικού ΑΕΠ, 2019 & 2020



Σημ. Οι τιμές της περιόδου 2015-2018 αναφέρονται σε πραγματοποιήσεις (ΕΛΣΤΑΤ). Οι τιμές για το 2019 & 2020 αναφέρονται στις εκτιμήσεις του Υπουργείου Οικονομικών. Η σκιασμένη περιοχή για το 2019 & 2020 αναφέρεται στο εύρος των προβλέψεων των οικονομετρικών υποδειγμάτων του ΕΔΣ.

*Για τα χαρακτηριστικά των εν λόγω υποδειγμάτων βλέπε <https://www.hfisc.gr/working-papers>

Πλαίσιο 5: Το αποτέλεσμα μεταφοράς (Carry over effect).

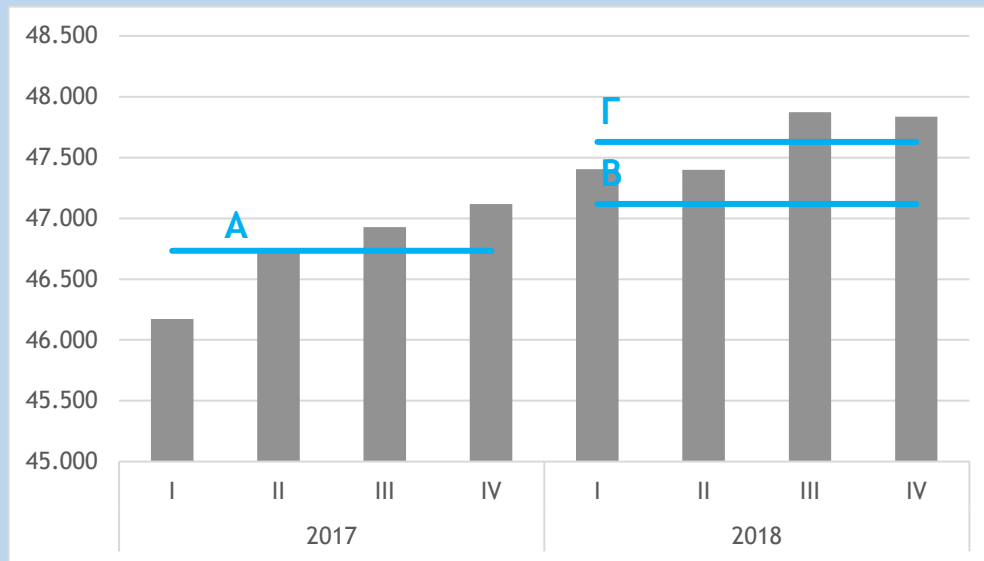
Το ετήσιο ποσοστό μεγέθυνσης ενός οικονομικού μεγέθους, όπως το Ακαθάριστο Εγχώριο Προϊόν ή η καταναλωτική δαπάνη, συναρτάται αφενός μεν με το ρυθμό μεγέθυνσης που επιτυγχάνεται κατά τη διάρκεια του τρέχοντος έτους, αφετέρου δε με το επίπεδο που είχε διαμορφωθεί κατά τη διάρκεια του προηγούμενου έτους. Το αποκαλούμενο αποτέλεσμα μεταφοράς⁵² (carry over effect) μετρά τον δεύτερο παράγοντα: δείχνει το ποσοστό ετήσιας μεταβολής του οικονομικού μεγέθους που λαμβάνει χώρα αν υποθέσουμε ότι κατά τη διάρκεια του τρέχοντος έτους συντελείται μηδενική μεταβολή από τρίμηνο σε τρίμηνο ή, εναλλακτικά, ότι το επίπεδο του οικονομικού μεγέθους παραμένει κάθε τρίμηνο του τρέχοντος έτους στο επίπεδο του τέταρτου τριμήνου του προηγούμενου έτους.

Το αποτέλεσμα μεταφοράς υπολογίζεται με εποχικά διορθωμένα στοιχεία, τα οποία κάνουν εφικτή τη σύγκριση διαφορετικών τριμήνων. Το Διάγραμμα 42 δείχνει ότι το ετήσιο ποσοστό μεγέθυνσης του ΑΕΠ για το 2018 ισούται με την ποσοστιαία μεταβολή του επιπέδου του ΑΕΠ από το επίπεδο Α (μέσο επίπεδο 2017) στο επίπεδο Γ (μέσο επίπεδο 2018). Το ποσοστό μεγέθυνσης αυτό μπορεί να επιμεριστεί (α) στο αποτέλεσμα μεταφοράς, το οποίο ισούται με την ποσοστιαία μεταβολή από το επίπεδο Α στο Β (επίπεδο ΑΕΠ τέταρτου τριμήνου 2017) και (β) στη μεγέθυνση εντός του έτους

⁵²Παλαιότερη αναφορά στο αποτέλεσμα μεταφοράς υπάρχει στην Φθινοπωρινή Έκθεση του Ελληνικού Δημοσιονομικού Συμβουλίου για το έτος 2016. Το παρόν πλαίσιο βασίζεται σε εκδόσεις της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (Monthly Economic Bulletin, March 2010) και της Κεντρικής Τράπεζας της Λιθουανίας (Lithuanian Economic Review, February 2012).

2018, η οποία μπορεί να υπολογιστεί ως η ποσοστιαία μεταβολή από το επίπεδο Β στο Γ.

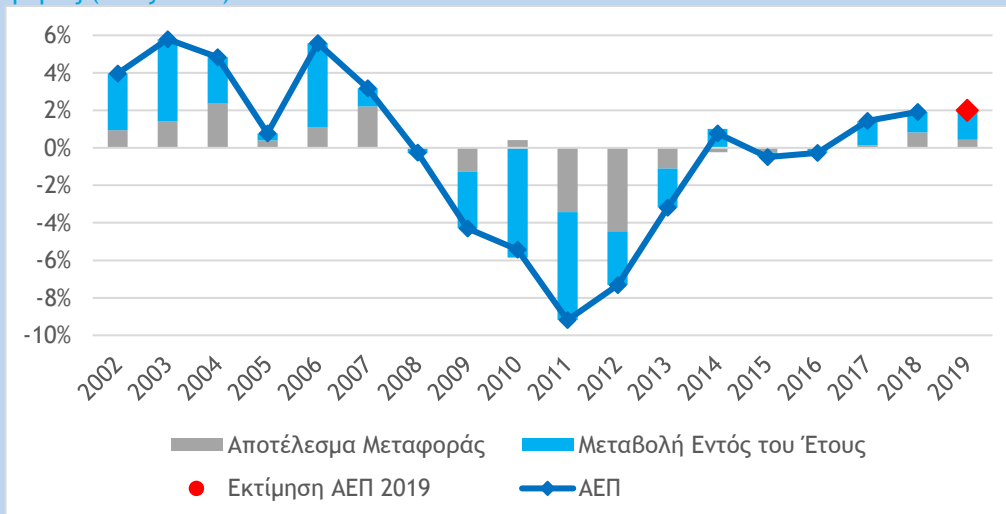
Διάγραμμα 42: Τριμηνιαίο ΑΕΠ σε Εκατ. Ευρώ (Αλυσωτοί Δείκτες Όγκου)



Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, στοιχεία με εποχική και ημερολογιακή διόρθωση.

Το Διάγραμμα 43 δείχνει την εξέλιξη του ρυθμού μεγέθυνσης του ΑΕΠ για την περίοδο των ετών από 2002 έως και 2019 και την αντίστοιχη συμμετοχή τους αποτελέσματος μεταφοράς και του ετήσιου ρυθμού μεγέθυνσης. Για το έτος 2019 το αποτέλεσμα μεταφοράς έχει υπολογιστεί με βάση τα διαθέσιμα στοιχεία στο 0,44%, ενώ για το ρυθμό μεταβολής του ΑΕΠ χρησιμοποιούνται οι εκτιμήσεις του Προσχεδίου του Κρατικού Προϋπολογισμού. Είναι εμφανές ότι το αποτέλεσμα μεταφοράς ήταν πολύ μεγαλύτερο πριν από το 2014, ενώ τα τελευταία χρόνια φαίνεται να σταθεροποιείται σε χαμηλά επίπεδα, χαμηλότερα του 1%. Από την άλλη, η εντός του έτους μεγέθυνση του ΑΕΠ, μετά τους έντονα αρνητικούς ρυθμούς που γνώρισε κατά την πενταετία 2009 - 2013, φαίνεται να έχει συρρικνωθεί τα τελευταία έτη σε επίπεδα αρκετά μικρότερα της περιόδου πριν από το 2008.

Διάγραμμα 43: Ποσοστιαίες μεταβολές ΑΕΠ σε σταθερές τιμές και μετρήσεις του αποτελέσματος μεταφοράς (carry over)



Πηγή: ΕΛΣΤΑΤ, τριμηνιαία στοιχεία, αλυσωτοί δείκτες όγκου, με εποχική και ημερολογιακή διόρθωση.



Παρατηρείται επίσης σε σημαντικό βαθμό «παράλληλη μεταβολή» του αποτελέσματος μεταφοράς και του ρυθμού μεταβολής του ΑΕΠ, τόσο αναφορικά με την κατεύθυνση όσο και με το απόλυτο μέγεθος των μεταβολών. Αυτό ενδέχεται να αντανακλά την ικανότητα του αποτελέσματος μεταφοράς να «προδικάζει» σε κάποιο βαθμό τις μεταβολές του ΑΕΠ, αφού μπορεί να μετρηθεί με ακρίβεια αρκετά τρίμηνα νωρίτερα από ό,τι το τελευταίο. Η «προβλεπτική» αυτή ικανότητα έχει παρατηρηθεί στη βιβλιογραφία και ιδιαίτερα σε βραχυπρόθεσμο ορίζοντα.⁵³

Η πρόβλεψη του αποτελέσματος μεταφοράς για το 2020 εξαρτάται από τις εκτιμήσεις για την πορεία του τρίτου και τέταρτου τριμήνου του τρέχοντος έτους. Με δεδομένη την εκτίμηση του Προσχέδιου του Κρατικού Προϋπολογισμού ότι το τρέχον έτος θα κλείσει με μεγέθυνση του ΑΕΠ στα επίπεδα του 2%, ασκήσεις εναλλακτικών σεναρίων κατανομής του αναμενόμενου ΑΕΠ του τελευταίου μισού του χρόνου στα δύο τελευταία τρίμηνα καταλήγουν σε ένα εύρος αποτελέσματος μεταφοράς από 1% έως 2%. Αναθεωρήσεις για το κλείσιμο του ΑΕΠ το 2019 έπεται ότι θα επιδράσουν αντίστοιχα στη διαμόρφωση του αποτελέσματος μεταφοράς για το 2020.

4.2 Αξιολόγηση μακροοικονομικών κινδύνων για το 2020

Οι μικρές αλλά συνεχείς τα τελευταία χρόνια βελτιώσεις που σημειώνονται στους ρυθμούς μεγέθυνσης της ελληνικής οικονομίας έχουν διαμορφώσει μία ήπια θετική τάση για την πορεία του ΑΕΠ τουλάχιστον κατά το τρέχον έτος. Σε αυτό φαίνεται να συμφωνούν εκτός των ελληνικών αρχών και οι τρεις μεγάλοι διεθνείς οργανισμοί (Ε.Ε., ΔΝΤ, ΟΟΣΑ) οι οποίοι θέτουν τις εκτιμήσεις τους για το κλείσιμο του έτους σε επίπεδα κοντά στο 2%, οριακά μεγαλύτερα από το 1,9% του 2018, το οποίο είχε διαδεχθεί το 1,4% του 2017. Οι προβλέψεις περαιτέρω βελτίωσης των ρυθμών μεγέθυνσης της ελληνικής οικονομίας για το έτος 2020 βασίζονται εν μέρει στη διατήρηση της θετικής αυτής τάσης, η οποία θα πρέπει να λάβει χώρα με υπεραπόδοση της οικονομίας κατά το δεύτερο μισό του τρέχοντος έτους (μεγέθυνση περί το 2,5%) σε σχέση με το πρώτο (1,5% με προσωρινά στοιχεία ΕΛΣΤΑΤ) και στη συνέχεια, βάσει του «αποτελέσματος μεταφοράς» (carry over effect), διατήρηση και περαιτέρω βελτίωση της υπεραπόδοσης αυτής καθ' όλο το έτος 2020.

Η διατήρηση της θετικής δυναμικής της ελληνικής οικονομίας κατά το 2020 ενέχει κινδύνους, πηγές των οποίων εδράζονται στην αποτελεσματικότητα του μείγματος των μέτρων που λήφθηκαν από την τωρινή και την προηγούμενη κυβέρνηση, οι επιδράσεις των οποίων ως προς την ενίσχυση της ενεργού ζήτησης στην οικονομία αναμένεται να έχουν αντίκτυπο κατά το τρέχον εξάμηνο και μετά. Ιδιαίτερα για το 2020, το Υπουργείο Οικονομικών αναμένει ότι 0,5 μονάδες της εκτιμώμενης για το 2020 μεγέθυνσης του ΑΕΠ (συνολικά 2,8%) θα προέλθει από μέτρα αναδιάρθρωσης

⁵³ K.D. Todter: "The carry-over effect and its value in forecasting annual growth rates" Review of Economics, Volume 62, Issue 2, Pages 160-171, ISSN (Online) 2366-035X, ISSN (Print) 0948-5139, DOI: <https://doi.org/10.1515/roe-2011-0204>.



του φορολογικού καθεστώτος για τα νοικοκυριά και τις επιχειρήσεις, τα οποία θα επενεργήσουν στην οικονομία μέσω των καναλιών της ιδιωτικής κατανάλωσης και των επενδύσεων. Στην ενεργοποίηση των εν λόγω συνιστωσών δίνει ιδιαίτερη βαρύτητα το αναπτυξιακό σχέδιο των ελληνικών αρχών, αναμένοντας να έχουν την υψηλότερη συνεισφορά στη μεγέθυνση του ΑΕΠ από τις άλλες συνιστώσες (1,6 ποσοστιαίες μονάδες). Εντούτοις, τίθεται σε αμφισβήτηση η πιθανότητα υλοποίησης αυτού του σεναρίου, δεδομένου ότι:

α) οι επενδύσεις αποτελούν την λιγότερο ασφαλή για προβλέψεις συνιστώσα του ΑΕΠ, γεγονός που, εξάλλου, αντανακλάται στο μεγάλο εύρος των προβλέψεων του συγκεκριμένου μεγέθους από εγχώριους ή διεθνείς φορείς, και

β) τίθενται ερωτηματικά ως προς το μέγεθος της «αναπτυξιακής» επίδρασης των δημοσιονομικών παρεμβάσεων του 2020, στο βαθμό που οι πολλαπλασιαστικές επιδράσεις που έχουν εκτιμηθεί (μεγαλύτερες της μονάδας για τα επεκτατικά φορολογικά μέτρα) αποδειχθούν χαμηλές.

Επιπλέον αβεβαιότητες ως προς την αύξηση της ιδιωτικής κατανάλωσης προκύπτουν από την τάση των νοικοκυριών για «απομόχλευση». Το φαινόμενο αυτό αναφέρεται στον περιορισμό της κατανάλωσης, προκειμένου να εξυπηρετηθούν ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις τους προς τα τραπεζικά ιδρύματα, την ΑΑΔΕ και τα ασφαλιστικά ταμεία υπό την απειλή ρευστοποίησης εμπράγματων εξασφαλίσεων κ.ά. αναγκαστικών μέτρων είσπραξης όπως η κατάσχεση τραπεζικών λογαριασμών οι πλειστηριασμοί κ.ο.κ. Τέλος, η πρόσφατη ρύθμιση για την εξόφληση υποχρεώσεων προς το δημόσιο με «120 δόσεις» είναι πιθανό να στρέψει μέρος του διαθέσιμου εισοδήματος των νοικοκυριών στην πληρωμή υποχρεώσεων παρά σε καταναλωτικές δαπάνες.

Επίσης ακόμη και αν επικρατήσει το ευνοϊκό σενάριο για σημαντική αύξηση των επενδύσεων και της κατανάλωσης υπάρχει ο κίνδυνος επιδείνωσης του εξωτερικού ισοζυγίου της οικονομίας, λόγω αύξησης των εισαγωγών αγαθών και υπηρεσιών που χρησιμοποιούνται για καταναλωτικούς και παραγωγικούς σκοπούς. Ένα τέτοιο σενάριο θα μπορούσε να αφήσει την ελληνική οικονομία εκτεθειμένη στον διεθνή ανταγωνισμό ποικιλοτρόπως: από τη μία η ιδιαίτερος βεβαρημένη από το παρελθόν διεθνής επενδυτική θέση της χώρας και το υψηλό δημόσιο χρέος της, την καθιστούν ιδιαίτερα ευαίσθητη στις μεταβολές των συνθηκών χρηματοδότησης από τις διεθνείς χρηματοοικονομικές αγορές, παρά την ευνοϊκή τρέχουσα χρονική συγκυρία των χαμηλών επιτοκίων. Από την άλλη, σύμφωνα με τα πιο πρόσφατα στοιχεία του ΟΟΣΑ και σχετικές μελέτες,⁵⁴ η προσέλκυση άμεσων ξένων επενδύσεων στην Ελλάδα, η οποία θα μπορούσε να συνεισφέρει τόσο στη χρηματοδότηση των ελλειμμάτων του εξωτερικού ισοζυγίου όσο και στην παραγωγική ανασυγκρότηση της χώρας, παραμένει ακόμη σε αρκετά χαμηλά επίπεδα, σε σχέση με άλλους ευρωπαϊκούς προορισμούς. Στο σενάριο επιδείνωσης του εξωτερικού ισοζυγίου συγκαταλέγονται και οι προκλήσεις από τον διεθνή ανταγωνισμό που αντιμετωπίζουν οι εγχώριες εξαγωγικές δυνάμεις, ιδιαίτερα υπό συνθήκες αργής αποκατάστασης της χρηματοδότησής τους από το εγχώριο τραπεζικό σύστημα. Οι προκλήσεις αυτές, ωστόσο, μαζί με την πρόσφατη επιβράδυνση της μεγέθυνσης της διεθνούς οικονομίας

⁵⁴ Βλ. ενδεικτικά Ernst and Young “Η επάνοδος της Ελλάδας ως επενδυτικού προορισμού. Πώς θα εκμεταλλευτούμε την ευκαιρία; EY Attractiveness Survey, Ελλάδα, Ιούλιος 2019



δεν αγνοούνται από τις ελληνικές αρχές, οι οποίες αναμένουν οριακά αρνητική τη συμβολή του εξωτερικού τομέα στη μεγέθυνση της ελληνικής οικονομίας το 2020.

Ως διαρκείς εστίες κινδύνου μπορούν να προστεθούν και οι πηγές μακροοικονομικών ανισορροπιών που επισημάνθηκαν από τις αρχές του τρέχοντος έτους από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στο πλαίσιο της Ενισχυμένης Εποπτείας και της Διαδικασίας Μακροοικονομικών Ανισορροπιών που συμμετέχει η Ελλάδα. Εκτός από την μεγάλη αρνητική διεθνή επενδυτική θέση, τα υψηλά επίπεδα δημόσιου χρέους και τα υψηλά ποσοστά μη εξυπηρετούμενων δανείων στα χαρτοφυλάκια των τραπεζών, που έχουν ήδη αναφερθεί, η έκθεση της Επιτροπής επισημαίνει την χαμηλή μεγέθυνση του παραγωγικού δυναμικού (δυναμικού προϊόντος) της ελληνικής οικονομίας ως αποτέλεσμα της γήρανσης του πληθυσμού, της μετανάστευσης σημαντικού αριθμού εργαζομένων παραγωγικής ηλικίας και με υψηλά προσόντα, καθώς και της απαξίωσης του κεφαλαίου ελλείψει επαρκών επενδυτικών ροών. Η Έκθεση επίσης υπογραμμίζει τις ανισορροπίες στην αγορά εργασίας, το υψηλό ποσοστό ανεργίας, καθώς και την υστέρηση της χώρας σε διεθνή ανταγωνιστικότητα.

Σύμφωνα με το Υπουργείο Οικονομικών, η συνεπής προώθηση και εφαρμογή του αναπτυξιακού σχεδίου και ορισμένων διαρθρωτικών μεταρρυθμίσεων που αποτελούν προτεραιότητα για την παρούσα κυβέρνηση, σε συνδυασμό με την εμπέδωση της βελτίωσης του οικονομικού κλίματος, συγκαταλέγονται στους παράγοντες που θα επενεργήσουν θετικά στην πραγματοποίηση του σεναρίου μεγέθυνσης της ελληνικής οικονομίας. Για την επίτευξη του σεναρίου αυτού απαραίτητη θεωρείται η ευνοϊκή συνεισφορά του διεθνούς παράγοντα, ο οποίος πρόσφατα χαρακτηρίζεται από γεωπολιτικές εντάσεις και αβεβαιότητες. Αυτές αφορούν ιδιαίτερα, πλην όμως όχι αποκλειστικά το ζήτημα των σχέσεων Τουρκίας - Ευρωπαϊκής Ένωσης για τη διαχείριση του προσφυγικού - μεταναστευτικού ζητήματος, καθώς και της εκμετάλλευσης των κοιτασμάτων υδρογονανθράκων στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου. Αβέβαιο θεωρείται, επίσης, το ευρωπαϊκό και διεθνές σκηνικό που διαμορφώνεται από τη διαδικασία αποχώρησης της Μ. Βρετανίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση.



Παράρτημα: Μεθοδολογία αξιολόγησης του δημοσιονομικού στόχου για το 2020

1. Μεθοδολογία αξιολόγησης

Στο προσχέδιο του Προϋπολογισμού του 2020 αναπτύσσονται δύο σενάρια άσκησης δημοσιονομικής πολιτικής για το επόμενο έτος: το «σενάριο βάσης» και το «σενάριο με ενσωματωμένες τις προτιθέμενες δημοσιονομικές παρεμβάσεις».⁵⁵

Το «σενάριο βάσης» περιλαμβάνει τα δημοσιονομικά μεγέθη του προϋπολογισμού του έτους 2020 στην περίπτωση που δεν υπάρξει «αλλαγή πολιτικής» σε σχέση με τα μέχρι σήμερα νομοθετημένα μέτρα.⁵⁶ Ειδικότερα, ενσωματώνει:

(α) τις συνέπειες που έχουν στα δημοσιονομικά μεγέθη παρελθούσες φορολογικές παρεμβάσεις (όπως π.χ. η μείωση των συντελεστών φορολόγησης του ΕΝΦΙΑ ή η μετατόπιση ορισμένων αγαθών σε χαμηλότερους συντελεστές ΦΠΑ) καθώς και άλλοι παράγοντες που μπορούν να προβλεφθούν, όπως η αύξηση της μισθολογικής δαπάνης λόγω των μισθολογικών ωριμάνσεων ή/και η αύξηση των ασφαλιστικών εισφορών του Δημοσίου, και

(β) τις θετικές επιπτώσεις στα δημοσιονομικά μεγέθη -κυρίως στο πεδίο των φόρων - οι οποίες οφείλονται στην εκτιμώμενη αύξηση του ΑΕΠ, που σε τρέχουσες τιμές το έτος 2020 εκτιμάται ότι θα είναι περίπου 3,3% ή σε απόλυτο μέγεθος 6,3 δισ. ευρώ.

Αντίστοιχα, το «σενάριο με ενσωματωμένες τις προτιθέμενες δημοσιονομικές παρεμβάσεις» διαμορφώνεται αφού ενσωματωθούν στο «σενάριο βάσης» τρεις νέοι παράγοντες:

(α) η πρόσθετη δημοσιονομική δαπάνη που προκαλούν τα νέα μέτρα («αναπτυξιακές και κοινωνικές παρεμβάσεις»),

(β) οι τρόποι αντιστάθμισης της δαπάνης αυτής («μέτρα βελτίωσης του δημοσιονομικού αποτελέσματος») και

(γ) οι δημοσιονομικές συνέπειες που θα έχει η επιπρόσθετη πέραν των 6,3 δισ. ευρώ) αύξηση του ΑΕΠ, η οποία αναμένεται να επέλθει λόγω εφαρμογής των νέων αυτών μέτρων. Το Υπουργείο Οικονομικών εκτιμά, συγκεκριμένα, ότι τα νέα μέτρα θα ενισχύσουν περαιτέρω το ΑΕΠ κατά 959 εκατ. ευρώ σε τρέχουσες τιμές, με αποτέλεσμα περαιτέρω θετικές επιπτώσεις στα φορολογικά έσοδα.

Βάσει των παραπάνω, η αξιολόγηση της δυνατότητας να επιτευχθεί ο δημοσιονομικός στόχος για πρωτογενές πλεόνασμα ίσο με το 3,5% του ΑΕΠ κατά το έτος 2020, απαιτεί αρχικά την εξέταση των βασικών παραδοχών του «σεναρίου βάσης» και, εν συνεχεία, την αξιολόγηση των πρόσθετων παραδοχών που υιοθετούνται στο «σενάριο με ενσωματωμένες τις προτιθέμενες δημοσιονομικές παρεμβάσεις».

⁵⁵ Σύμφωνα με την ορολογία που υιοθετείται στο Προσχέδιο

⁵⁶ Ενσωματώνει δηλαδή μόνο τις δημοσιονομικές παρεμβάσεις που έχουν ψηφισθεί μέχρι την κατάθεση του Προσχεδίου του Προϋπολογισμού στην ελληνική Βουλή.



2. Το σενάριο Βάσης

Τα βασικά χαρακτηριστικά του σεναρίου βάσης συνοψίζονται στα εξής:

- Αδυναμία επίτευξης του δημοσιονομικού στόχου του 2020 και δημιουργία δημοσιονομικού κενού 300 εκατ. ευρώ, δεδομένου ότι το πρωτογενές πλεόνασμα του προϋπολογισμού σε επίπεδο Γενικής Κυβέρνησης σύμφωνα με την μεθοδολογία ενισχυμένης εποπτείας διαμορφώνεται σε 3,35% του ΑΕΠ έναντι στόχου 3,50%.
- Αύξηση του ονομαστικού ΑΕΠ σε σχέση με το 2019, από 190.000 εκατ. ευρώ σε 196.356 εκατ. ευρώ, δηλαδή θετική μεταβολή κατά 6.352 εκατ. ευρώ (+3,3%).
- Αύξηση των φορολογικών εσόδων, με εξαίρεση τα έσοδα από ΦΠΑ, ως αποτέλεσμα της βελτίωσης της οικονομικής δραστηριότητας.
- Αύξηση της μισθολογικής δαπάνης (αναμενόμενη λόγω των μισθολογικών ωριμάνσεων και αύξησης του ποσοστού ασφαλιστικών εισφορών των ασφαλισμένων στο Δημόσιο) η οποία όμως αντισταθμίζεται από ενέργειες συγκράτησης των λειτουργικών δαπανών του κράτους.
- Ενσωμάτωση παρεμβάσεων βελτίωσης του δημοσιονομικού αποτελέσματος συνολικού ύψους 670 εκατ. ευρώ, εκ των οποίων τα 500 εκατ. ευρώ αφορούν την αναπροσαρμογή των οροφών δαπανών του τακτικού προϋπολογισμού και τα υπόλοιπα 170 εκατ. ευρώ αφορούν στη μεταφορά των πιστώσεων για έργα του ΠΔΕ από το εθνικό σκέλος στο συγχρηματοδοτούμενο

Το σενάριο βάσης εμφανίζει μειωμένα έσοδα (Πίνακας 26, σ. 89), κατά 322 εκατ. ευρώ, σε σχέση με το 2019. Η μείωση αυτή οφείλεται στις «Μεταβιβάσεις» και στα «Λοιπά τρέχοντα έσοδα» και μολονότι ασκεί πιέσεις στην προϋπολογισμό δεν επηρεάζει το δημοσιονομικό στόχο για πρωτογενές πλεόνασμα της Γενικής Κυβέρνησης σε όρους ενισχυμένης εποπτείας.⁵⁷

Αντιθέτως, τα έσοδα από φόρους, στο σενάριο βάσης, προϋπολογίζονται αυξημένα κατά 602 εκατ. ευρώ, λόγω της προσδοκώμενης βελτίωσης της οικονομικής δραστηριότητας (αύξηση του ΑΕΠ σε τρέχουσες τιμές κατά περίπου 6,3 δισ. ευρώ). Η αύξηση αυτή προκύπτει σχεδόν εξ ολοκλήρου από τη σημαντική ενίσχυση των εσόδων από φόρο εισοδήματος που προβλέπεται να αυξηθούν κατά 488 εκατ. ευρώ, καθώς και από τους λοιπούς φόρους παραγωγής (πρόβλεψη για αύξηση κατά 111 εκατ. ευρώ). Αρνητική συμβολή υπολογίζεται ότι θα έχουν τα έσοδα από τους τακτικούς φόρους ακίνητης περιουσίας, καθώς θα έχουν οριακή μείωση (-32 εκατ. ευρώ), εξέλιξη η οποία μπορεί να αποδοθεί στην μείωση των συντελεστών του ΕΝΦΙΑ κατά το τρέχον έτος. Αντίστοιχα, τα έσοδα από τον ΦΠΑ εκτιμώνται ότι θα είναι

⁵⁷ Σύμφωνα με το προσχέδιο του προϋπολογισμού, η μείωση των εσόδων από Μεταβιβάσεις αποδίδεται στο ότι δεν έχουν συμπεριληφθεί τα ποσά που αναμένονται από ANFAs και SMPs από τον ESM, τα οποία εντάσσονται κατ' έτος στον προϋπολογισμό αφού εισπραχθούν, ενώ στο έτος 2019 περιλαμβάνονται τα ποσά ύψους 644 εκατ. ευρώ, που έχουν εισπραχθεί. Επισημαίνεται ότι τα ποσά αυτά δεν υπολογίζονται στο πρωτογενές πλεόνασμα, σύμφωνα με τη μεθοδολογία της ενισχυμένης εποπτείας. Αντίστοιχα, η μείωση στα «λοιπά τρέχοντα έσοδα» οφείλεται σε πρόβλεψη μειωμένων εσόδων από μερίσματα, επιστροφές ιδίων πόρων από ΕΕ, καθώς και από προσαρμογές κατά ESA στο εθνικό σκέλος του ΠΔΕ.

οριακά επίσης μειωμένα (κατά -43 εκατ. ευρώ). Μια τέτοια εκτίμηση μπορεί να εξηγηθεί από την παραδοχή ότι η επίπτωση των παρεμβάσεων του 2019 (μεταφορά ορισμένων ειδών σε χαμηλότερους συντελεστές ΦΠΑ) δεν θα αντισταθμιστεί πλήρως από την κατά 6,3 δις. αύξηση του ονομαστικού ΑΕΠ.

Τέλος, εκτιμάται αύξηση των εσόδων από το Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων κατά 376 εκατ. ευρώ. Η εκτίμηση αυτή είναι εκ πρώτης όψεως συμβατή με τις διαχρονικές τάσεις εξέλιξης των εσόδων του συγχρηματοδοτούμενου κυρίως σκέλους του ΠΔΕ, το οποίο παρουσιάζει οπισθοβαρή εκτέλεση εντός της προγραμματικής περιόδου (στην περίπτωση αυτή της περιόδου 2014-2020). Από την άλλη μεριά όμως, η συγκεκριμένη πρόβλεψη για μια τόσο μεγάλη αύξηση δείχνει ότι υιοθετείται ένα υπεραισιόδοξο σενάριο, αφού προϋποθέτει πραγματοποίηση και πιστοποίηση πρόσθετων δαπανών ύψους 750 εκατ. ευρώ, περίπου.

Πίνακας 26: Καθαρά έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού* - σενάριο βάσης (εκατ. ευρώ)

	2019 (εκτίμηση)	2020 (πρόβλεψη)	Δ2020/2019
Καθαρά έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού	54.286	53.964	-322
α. Φόροι (1+2+3+4+5+6+7)	51.023	51.625	602
1. Φόροι επί αγαθών και υπηρεσιών, εκ των οποίων:	27.767	27.764	-3
ΦΠΑ	17.713	17.670	-43
Ειδικό φόρο κατανάλωσης	7.143	7.194	51
2. Φόροι και δασμοί επί εισαγωγών	304	320	16
3. Τακτικοί φόροι ακίνητης περιουσίας	2.740	2.708	-32
4. Λοιποί φόροι επί παραγωγής	1.040	1.151	111
5. Φόρος εισοδήματος:	16.554	17.042	488
Φόρος εισοδήματος πληρωτέος από Φυσικά Πρόσωπα (ΦΠ)	10.998	11.334	336
Φόρος εισοδήματος πληρωτέος από εταιρίες (ΝΠ)	4.403	4.534	131
Λοιποί φόροι εισοδήματος	1.153	1.174	-21
6. Φόροι κεφαλαίου	254	252	-2
7. Λοιποί τρέχοντες φόροι	2.365	2.387	22
β. Κοινωνικές εισφορές	54	54	0
γ. Μεταβιβάσεις	4.825	4.603	-222
δ. Πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών	651	662	11
ε. Λοιπά τρέχοντα έσοδα	2.278	1.754	-524
εκ των οποίων: ε1. Επιστροφές δαπανών για τόκους	5	0	-5
στ. Πωλήσεις παγίων περιουσιακών στοιχείων	357	39	-318
ζ. Επιστροφές εσόδων	4.900	4.773	-127

Πηγή: Προσχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2020, Πίν. 2.1, σελ. 22

* Σύμφωνα με τη μεθοδολογία European System of Accounts 2010 (ESA 2010)

Οι δαπάνες προϋπολογίζεται ότι θα αυξηθούν συνολικά κατά 707 εκατ. ευρώ (Πίνακας 27). Αυξημένες σε σχέση με το 2019 εμφανίζονται οι μισθολογικές δαπάνες (415 εκατ. ευρώ), οι δαπάνες που προκαλούνται από τις φυσικές παραλαβές των εξοπλιστικών προγραμμάτων (+163 εκατ. ευρώ) καθώς και οι δαπάνες που εντάσσονται στην κατηγορία «πιστώσεις υπό κατανομή» (1.500 εκατ. ευρώ), η οποία περιλαμβάνει τις δαπάνες του ΠΔΕ, τις υπό κατανομή πιστώσεις των ΟΚΑ, το τακτικό αποθεματικό, τις πιστώσεις για τις προγραμματισμένες νέες προσλήψεις σε φορείς της κεντρικής διοίκησης και τις πιστώσεις για την αντιμετώπιση της ροής προσφύγων και μεταναστών. Αντιθέτως, συγκράτηση δαπανών εμφανίζεται σε όλες τις υπόλοιπες κατηγορίες, κυρίως λόγω της μείωσης των υποχρεώσεων για τόκους (-500 εκατ. ευρώ), της χορήγησης τμήματος του επιδόματος θέρμανσης του έτους 2020 εντός του τρέχοντος οικονομικού έτους (-124 εκατ. ευρώ). Σύμφωνα με το Υπουργείο Οικονομικών σημαντική συμβολή στη μείωση των δαπανών θα έχουν ο

«εξορθολογισμός» των λειτουργικών δαπανών της Γενικής Κυβέρνησης (-320 εκατ. ευρώ) ο οποίος έχει εξαγγελθεί, η επανεκτίμηση ως προς το ύψος των πραγματικών δαπανών του ΟΠΕΚΑ όπως της επιχορήγησης προς τον ΕΦΚΑ, της κατάργηση του ΕΚΑΣ (-271 εκατ. ευρώ) και, τέλος, η μεταφορά της δαπάνης των άγονων γραμμών στο ΠΔΕ (-136 εκατ. ευρώ). Μεταξύ των υπόλοιπων υποτομών της Γενικής Κυβέρνησης, σημαντική βελτίωση παρουσιάζει το ισοζύγιο των λοιπών ΝΠ της Κεντρικής Κυβέρνησης (234 εκατ. ευρώ) λόγω της πρόβλεψης για μειωμένη απόδοση μερισμάτων στον κρατικό προϋπολογισμό. Το ισοζύγιο των ΟΤΑ παρουσιάζει επιδείνωση σε σχέση με το 2019 λόγω της πρόβλεψης για αυξημένη εκτέλεση επενδυτικών έργων που εντάσσονται στο πλαίσιο των προγραμμάτων ΦΙΛΟΔΗΜΟΣ Ι και ΙΙ, ενώ τα ισοζύγια των ΟΚΑ και των Νοσοκομείων παρουσιάζονται θετικά μεν αλλά και σε χαμηλότερα επίπεδα, εν συγκρίσει προς το 2019.

Συμπερασματικά, το «σενάριο βάσης» σε ορισμένα σημεία υιοθετεί συντηρητικές εκτιμήσεις (π.χ. μείωση των εσόδων του ΦΠΑ σε σχέση με το έτος 2019), σε ορισμένα άλλα σημεία υιοθετεί μάλλον αισιόδοξες εκτιμήσεις (π.χ. αύξηση των εσόδων του ΠΔΕ κατά 234 εκατ. ευρώ) και -κυρίως- αποκλίνει κατά 300 εκατ. ευρώ ως προς την επίτευξη του στόχου για το πρωτογενές πλεόνασμα του 2020.

Πίνακας 27: Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης* - σενάριο βάσης (εκατ. ευρώ)

	2019	2020	Δ
VII. Καθαρά έσοδα Κρατικού Προϋπολογισμού (α+β+γ...-ζ)	54.286	53.964	-322
α. Φόροι	51.023	51.625	602
β. Κοινωνικές εισφορές	54	54	0
γ. Μεταβιβάσεις	4.825	4.603	-222
δ. Πωλήσεις αγαθών και υπηρεσιών	651	662	11
ε. Λοιπά τρέχοντα έσοδα	2.278	1.754	-524
στ. Πωλήσεις παγίων περιουσιακών στοιχείων	357	39	-318
ζ. Επιστροφές εσόδων	4.900	4.773	-127
<i>Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ)</i>	<i>3.724</i>	<i>4.100</i>	<i>376</i>
VIII. Δαπάνες Κρατικού Προϋπολογισμού	56.302	57.009	707
α. Παροχές σε εργαζομένους	12.984	13.399	415
β. Κοινωνικές Παροχές	262	138	-124
γ. Μεταβιβάσεις	27.837	27.566	-271
δ. Αγορές αγαθών και υπηρεσιών	1.389	1.069	-320
ε. Επιδοτήσεις	225	89	-136
στ. Τόκοι (σε ακαθάριστη βάση)	6.500	6.000	-500
ζ. Λοιπές Δαπάνες	92	71	-21
η. Πιστώσεις υπό κατανομή	6.755	8.255	1.500
θ. Αγορές παγίων περιουσιακών στοιχείων	257	420	163
<i>Πρόγραμμα Δημοσίων Επενδύσεων (ΠΔΕ)</i>	<i>6.150</i>	<i>6.750</i>	<i>600</i>
Ισοζύγιο Κρατικού Προϋπολογισμού	-2.016	-3.045	-1.029
% ΑΕΠ	-1,1%	-1,6%	-0,5%
Πρωτογενές αποτέλεσμα Κρατικού Προϋπολογισμού	4.479	2.955	-1.524
% ΑΕΠ	2,4%	1,5%	-0,9%
Ισοζύγιο λοιπών ΝΠ Κεντρικής Κυβέρνησης	2.548	2.782	234
Έσοδα	9.104	9.430	326
Έξοδα	6.556	6.648	92
Ισοζύγιο Νοσοκομείων - ΠΦΥ	109	54	-55
Έσοδα	2.448	2.433	-15
Έξοδα	2.339	2.379	40
Ισοζύγιο Κεντρικής Κυβέρνησης	640	-209	-849
Ισοζύγιο ΟΤΑ	152	49	-103
Έσοδα	6.252	6.445	193
Έξοδα	6.100	6.397	297
Ισοζύγιο ΟΚΑ	1.669	1.651	-18
Έσοδα	43.232	43.123	-109
Έξοδα	41.563	41.472	-91
Ισοζύγιο Γενικής Κυβέρνησης	2.461	1.490	-971

% ΑΕΠ	1,3%	0,8%	-0,5%
Ενοποιημένοι Τόκοι Γενικής Κυβέρνησης	5.665	5.232	-433
% ΑΕΠ	3,0%	2,7%	-0,3%
Πρωτογενές αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης	8.127	6.722	-1.405
% ΑΕΠ	4,3%	3,42%	-0,88%
ΑΕΠ*	190.004	196.356	6.352
Προσαρμογές ενισχυμένης εποπτείας	-1.151	-151	
Πρωτογενές αποτέλεσμα Γενικής Κυβέρνησης σύμφωνα με τη μεθοδολογία ενισχυμένης εποπτείας	6.976	6.572	
% ΑΕΠ	3,67%	3,35%	
Στόχος ενισχυμένης εποπτείας	6.650	6.872	
% ΑΕΠ	3,50%	3,50%	
Δημοσιονομικό χώρο (+) ή Δημοσιονομικό κενό (-)	326	-300	
% ΑΕΠ	0,17%	-0,15%	

Πηγή: Προσχέδιο Κρατικού Προϋπολογισμού 2020, συνδυασμός Πιν. 2.1 (σελ. 22) και Πιν. 2.2 (σελ. 24)

* Σύμφωνα με τη μεθοδολογία European System of Accounts 2010 (ESA 2010)

3. Το σενάριο με πρόσθετες δημοσιονομικές παρεμβάσεις

Το δεύτερο σενάριο «με ενσωματωμένες τις προτιθέμενες δημοσιονομικές παρεμβάσεις» όπως αποκαλείται στο Προσχέδιο που κατατέθηκε είναι εκείνο το οποίο σκοπεύει να ακολουθήσει το Υπουργείο Οικονομικών. Περιλαμβάνει σειρά επιπρόσθετων μέτρων με δημοσιονομικό αποτέλεσμα που έχει, κατά περίπτωση, προϋπολογιστεί.

Κατά πρώτο λόγο, ενσωματώνει την επίπτωση που προκαλεί η δαπάνη για πρόσθετες κοινωνικές και αναπτυξιακές παρεμβάσεις, όπως και τις επιπτώσεις των διορθωτικών μέτρων που αποσκοπούν στη βελτίωση του τελικού δημοσιονομικού αποτελέσματος. Η ακριβής σύνθεση των μέτρων καθώς και η κοστολόγησή που τα συνοδεύει παρουσιάζει διαφοροποιήσεις μεταξύ του Draft Budgetary Plan (DBP) το οποίο υποβλήθηκε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 16/10/2019 και του προσχεδίου του προϋπολογισμού το οποίο υποβλήθηκε στη Βουλή των Ελλήνων στις 07/10/2019. Ως εκ τούτου, αναμένεται διαφοροποίηση επιμέρους μεγεθών στο τελικό σχέδιο του προϋπολογισμού, η οποία μολονότι θα είναι κατά πάσαν πιθανότητα σημαντική σε επιμέρους κατηγορίες εσόδων/δαπανών δεν προβλέπεται να τροποποιήσει τα συνολικά/αθροιστικά μεγέθη του προϋπολογισμού.

Κατά δεύτερο λόγο, το σενάριο προβλέπει ότι οι πρόσθετες παρεμβάσεις θα επιφέρουν επιπρόσθετη αύξηση του ΑΕΠ κατά 959 εκατ. ευρώ, η οποία με τη σειρά της θα έχει θετικές δημοσιονομικές συνέπειες σε μια σειρά μεγεθών του προϋπολογισμού (κυρίως περαιτέρω αύξηση των εσόδων από φορολογία και από ασφαλιστικές εισφορές, οφειλόμενη σε αύξηση της απασχόλησης ή/και του ύψους των μισθών).

Στους επόμενους πίνακες παρουσιάζονται τα επεκτατικά και τα διορθωτικά μέτρα όπως αυτά εξειδικεύτηκαν στο προσχέδιο του προϋπολογισμού 2020 αφενός και αφετέρου στο Draft Budgetary Plan (Πίνακας 28), και η ταξινόμηση μέτρων με βάση το είδος των δημοσιονομικών τους επιπτώσεων (Πίνακας 29). Πρέπει να σημειωθεί, ότι στον κατάλογο των παρεμβάσεων «βελτίωσης του δημοσιονομικού αποτελέσματος» (κατηγορία Β' στον πίνακα 3) του προσχεδίου του προϋπολογισμού έχουν συμπεριληφθεί δύο παρεμβάσεις οι οποίες δεν περιλαμβάνονται στο Draft Budgetary Plan διότι, όπως αναφέρει το Υπουργείο Οικονομικών, η επίδρασή τους

έχει ήδη ενσωματωθεί στα δημοσιονομικά μεγέθη του σεναρίου βάσης. Οι συγκεκριμένες αυτές παρεμβάσεις αφορούν σε πρόσθετα έσοδα 170 εκατ. ευρώ και σε περιστολή δαπανών ύψους 500 εκατ. ευρώ. Η σωρευτική δημοσιονομική τους επίπτωση προϋπολογίζεται σε 670 εκατ. ευρώ.

Πίνακας 28: Αναπτυξιακές και κοινωνικές παρεμβάσεις (Α') - παρεμβάσεις βελτίωσης του δημοσιονομικού αποτελέσματος (Β')

Περιγραφή μέτρου	Εκτίμηση στο προσχέδιο της 7/10/19	Εκτίμηση στο Draft Budgetary Plan της 16-10-19
A. Αναπτυξιακές και κοινωνικές παρεμβάσεις (εκατ. ευρώ)	-1.200	-1.181
Επίδομα 2.000 ευρώ στις νέες οικογένειες για κάθε παιδί που γεννιέται	-123	-123
Είδη βρεφικής ηλικίας και κράνη ασφαλείας στον χαμηλό συντελεστή ΦΠΑ	-12	-12
Αναμόρφωση φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων με εισαγωγικό συντελεστή 9% και αύξηση του αφορολόγητου για κάθε τέκνο	-281	-281
Μείωση ασφαλιστικών εισφορών για απασχολούμενους πλήρους απασχόλησης	-123	-123
Μείωση φόρου εισοδήματος νομικών προσώπων από 28% σε 24%	-566	-541
Μείωση φορολογίας διανεμόμενων κερδών από 10% σε 5%	-69	-75
Αναστολή ΦΠΑ στις νέες οικοδομές για 3 έτη	-26	-26
B. Παρεμβάσεις βελτίωσης δημοσιονομικού αποτελέσματος	1.231	1.189
Αύξηση εσόδων Γενικής Κυβέρνησης μέσω της επισκόπησης δαπανών και εσόδων φορέων της Γενικής Κυβέρνησης.	134	134
Μείωση δαπανών Γενικής Κυβέρνησης μέσω της επισκόπησης δαπανών και εσόδων φορέων της Γενικής Κυβέρνησης.	80	50
Βελτίωση αποτελεσματικότητας φορέων Γενικής Κυβέρνησης	123	123
Καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και διεύρυνση της φορολογικής βάσης με μέτρα προώθησης των ηλεκτρονικών συναλλαγών.	642	557
Αύξηση εσόδων και νέες μορφές ελέγχου Airbnb	60	60
Εξορθολογισμός του συστήματος προσδιορισμού αξιών ακινήτων	142	142
Επιτάχυνση επίλυσης φορολογικών διαφορών που εκκρεμούν στα διοικητικά δικαστήρια.	50	50
Αύξηση εσόδων από το διαδικτυακό στοίχημα	(δεν υπήρχε)	73
Γ. Παρεμβάσεις βελτίωσης του δημοσιονομικού αποτελέσματος οι οποίες έχουν ενσωματωθεί στο βασικό σενάριο.	670	(δεν αναφέρεται)
Περιορισμός της υπο-εκτέλεσης λειτουργικών και άλλων δαπανών με αναπροσαρμογή των οροφών δαπανών στον τακτικό προϋπολογισμό	500	(δεν αναφέρεται)
Αναδιάρθρωση του προγράμματος δημοσίων επενδύσεων με ενίσχυση του συγχρηματοδοτούμενου σκέλους	170	(δεν αναφέρεται)

Πηγή: Συνδυασμός στοιχείων από Πιν. 27 (σ. 29) και Πιν. 2.8 (σ.40) του προσχεδίου Κρατικού Προϋπολογισμού 2020 και Draft Budgetary Plan

Όπως φαίνεται από τα στοιχεία του παραπάνω πίνακα, το κύριο βάρος των μεταβολών αφορά το σκέλος των Εσόδων του Κρατικού Προϋπολογισμού αφού περίπου το 80% τόσο των επεκτατικών όσο και των περιοριστικών μέτρων επιδρά στο ύψος των φόρων. Με εξαίρεση το επίδομα των 2.000 ευρώ στις νέες οικογένειες για κάθε παιδί που γεννιέται, το σύνολο των υπόλοιπων παρεμβάσεων προβλέπεται είτε να μειώσει τα έσοδα (μέσω π.χ. της μείωσης των φορολογικών συντελεστών), είτε να αυξήσει (μέσω π.χ. της καταπολέμησης της φοροδιαφυγής, της επέκτασης των ηλεκτρονικών συναλλαγών κ.ο.κ.). Δευτερευόντως, οι νέες παρεμβάσεις επιδρούν στο ισοζύγιο των Οργανισμών Τοπικής Αυτοδιοίκησης (ΟΤΑ) και στο ισοζύγιο των



Οργανισμών Κοινωνικής Ασφάλισης (ΟΚΑ), ενώ δεν επιδρούν στον προϋπολογισμό των Νομικών Προσώπων της Γενικής Κυβέρνησης και στον προϋπολογισμό των Νοσοκομείων. Υπό αυτή την έννοια, η υιοθέτηση των μέτρων αλλάζει ουσιαστικά το μείγμα της φορολογικής πολιτικής που προτίθεται να ακολουθήσει η κυβέρνηση.

Σε ό,τι αφορά στην αξιολόγηση των μέτρων, μια αρχική εκτίμηση που μπορεί να κάνει το Ελληνικό Δημοσιονομικό Συμβούλιο είναι ότι οι παρεμβάσεις βελτίωσης του δημοσιονομικού αποτελέσματος εμφανίζουν διαφορετικούς βαθμούς αβεβαιότητας ως προς την επίτευξη των στόχων που θέτουν με το μεγαλύτερο εξ αυτών να αφορά στα πρόσθετα έσοδα από την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής, τη γενικόλογη αναφορά στη διεύρυνση της φορολογικής βάσης και την εντατικοποίηση των ηλεκτρονικών συναλλαγών.

Το επικαιροποιημένο σχέδιο που περιλαμβάνεται στο DBP είναι βελτιωμένο σε σχέση με το βαθμό αβεβαιότητας επίτευξης των στόχων, διότι μειώνει το σχετικό βάρος των παρεμβάσεων υψηλής αβεβαιότητας (καταπολέμηση της φοροδιαφυγής κ.ο.κ.) και αυξάνει το σχετικό βάρος των παρεμβάσεων μικρότερης αβεβαιότητας μέσω της εισαγωγής πρόσθετων φορολογικών εσόδων από την φορολόγηση του «διαδικτυακού στοιχήματος».

Σχετική όμως αβεβαιότητα χαρακτηρίζει επίσης τα μέτρα «διόρθωσης του δημοσιονομικού αποτελέσματος που έχουν ενσωματωθεί στο βασικό σενάριο» (κατηγορία Γ' - Πίνακας 28). Δεν υπάρχει προς το παρόν μια ολοκληρωμένη επισκόπηση των δαπανών, ώστε να μπορεί να αξιολογηθεί κατά πόσον είναι εφικτές οι μειώσεις οροφής των δαπανών ανά υπουργείο ούτε ποιες θα είναι οι ενδεχόμενες παρενέργειες. Αντιστοίχως, η πρόβλεψη αύξησης των πόρων για συγχρηματοδοτούμενα έργα του ΠΔΕ ενέχει κι αυτή ένα βαθμό αβεβαιότητας.

Σε κάθε περίπτωση, το ΕΔΣ κρίνει ότι η εκτέλεση του προϋπολογισμού 2020 χρήζει στενής παρακολούθησης, προκειμένου τυχόν αρνητικές αποκλίσεις στην εκτέλεσή του να μπορέσουν να διορθωθούν εγκαίρως⁵⁸, χωρίς να κινδυνεύσει η επίτευξη του στόχου για πρωτογενές πλεόνασμα της τάξης του 3,5% του ΑΕΠ σε όρους ενισχυμένης εποπτείας.

Σημειώνεται, ωστόσο, ότι παρεμβάσεις που συνδέονται με τις αρχές της χρηστής οικονομικής διαχείρισης και της φορολογικής δικαιοσύνης (παρεμβάσεις συστημικού/διαρθρωτικού τύπου) όπως η βελτίωση της αποτελεσματικότητας των φορέων της Γενικής Κυβέρνησης (+123 εκατ. ευρώ), η καταπολέμηση της φοροδιαφυγής (μεταξύ 541 και +642 εκατ. ευρώ), η επιτάχυνση επίλυσης των φορολογικών διαφορών που εκκρεμούν στα διοικητικά δικαστήρια (+50 εκατ. ευρώ), η βελτιωμένη επισκόπηση των δαπανών και των εσόδων της Γενικής Κυβέρνησης (+214 εκατ. ευρώ) πρέπει να αντιμετωπιστούν ως **πάγιοι στόχοι** (οι οποίοι επιβάλλεται να προωθούνται, ανεξαρτήτως ειδικών περιστάσεων και επιμέρους πολιτικών).

⁵⁸ «Διορθώσεις» οι οποίες δεν θα συμπεριλαμβάνουν τη «συγκράτηση» του ΠΔΕ, η οποία μπορεί να στερήσει την οικονομία από πολύτιμη ρευστότητα, με αρνητικές επιδράσεις στα μακροοικονομικά μεγέθη.



Πίνακας 29: Ταξινόμηση ως προς το είδος των δημοσιονομικών επιπτώσεων

	εκατ. ευρώ	%
Σύνολο επεκτατικών μέτρων	-1.181	100,0%
Παρεμβάσεις που μειώνουν τα έσοδα του ΚΠ	-935	79,2%
Παρεμβάσεις που αυξάνουν τις δαπάνες του ΚΠ	-123	10,4%
Παρεμβάσεις που μειώνουν τα έσοδα των ΟΚΑ	-123	10,4%
Σύνολο περιοριστικών μέτρων	1.189	100,0%
Παρεμβάσεις που αυξάνουν τα έσοδα του ΚΠ	882	74,2%
Παρεμβάσεις που αυξάνουν τα έσοδα των φορέων της ΓΚ	134	11,3%
Παρεμβάσεις που μειώνουν τις δαπάνες των φορέων της ΓΚ	50	4,2%
Παρεμβάσεις που βελτιώνουν τον ισολογισμό της ΓΚ (έσοδα & δαπάνες)	123	10,3%

Πηγή: επεξεργασία ΕΔΣ

